

๒๙๔ 3013

๕๒34๐

๙.3

A

การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามทราศนะของพระสงฆ์
และเจ้าหน้าที่สักระทรวงหลักระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม

ปริญญาณพนธ์

ของ

สมคิด เพ็งอุดม

๘ ก.ย. 2535

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่

มีนาคม 2535

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

180991

คณะกรรมการควบคุม และคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปัญหานี้จนบัดนี้แล้ว เห็นสมควร
รับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้

คณะกรรมการควบคุม

..... ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์บุญธรรม คำพอง)

บัณฑิตวิทยาลัย อนุมัติให้รับปัญหานี้จนบัดนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.สมพร บัวทอง)

วันที่..6.. เดือน..สิงหาคม.. พ.ศ. 2535.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์ รองศาสตราจารย์ ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ และอาจารย์บุญธรรม คำพอ ที่ให้คำปรึกษา แนะนำและช่วยเหลือ ตลอดจนตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบคุณ ผู้อำนวยการกองศาสนศึกษา กรมศาสนา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสาคร สาธารณสุขจังหวัดสมุทรสงคราม เกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม และพัฒนาการจังหวัดสมุทรสงคราม ที่ให้ความกรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

ขอกราบขอบพระคุณ เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด สมุทรสงคราม สาธารณสุขจังหวัดสมุทรสงคราม เกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม พัฒนาการจังหวัด สมุทรสงคราม และขอขอบคุณครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสงครามทุกท่าน ที่อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยดี เพราะคณาจารย์ทุกท่านที่เคยประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ ผู้วิจัย ตลอดจน คุณสุวลี ทวีวรรณ และเพื่อนนิสิตที่ให้ความช่วยเหลือให้กำลังใจมาโดยตลอด

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยระลึกถึง คุณพ่อเครือ - คุณแม่อ้วน ผู้มีพระคุณยิ่งของลูก ขอกราบมอบ แด่ท่านด้วยความเคารพอย่างสูง

สมคิด เพ็งอุดม

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
คำนำ	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	4
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	5
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	6
สมมติฐานการวิจัย	7
2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	8
ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับบทบาท	8
การพัฒนาชุมชน	10
ความหมายและหลักการพัฒนาชุมชน	10
แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน	17
การวิจัยในประเทศไทย	28
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	37
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	37
การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือ	41
วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล	42
การวิเคราะห์ข้อมูล	43
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	43

4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลศึกษาค้นคว้า	46
	ข้อตกลงเกี่ยวกับการวิเคราะห์และแปลผล	46
	การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	46
	ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพของกลุ่มตัวอย่าง	47
	ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สำนักงานหลัก ระดับตำบลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน	48
	ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบทัศนคติของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่ กระทรวงหลักระดับตำบลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนา ชุมชน	71
5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	80
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	80
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	80
	สมมุติฐานการวิจัย	81
	วิธีดำเนินการวิจัย	81
	การวิเคราะห์ข้อมูล	82
	สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	82
	อภิปรายผล	85
	ข้อเสนอแนะ	96
	บรรณานุกรม	98
	ภาคผนวก	104
	แบบสอบถาม	105
	หนังสือขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัย	116

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 รายละเอียดกลุ่มตัวอย่าง	37
2 รายละเอียดกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา :.....	47
3 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามทฤษฎีของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 6 กลุ่ม เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้าน การศึกษาโดยรวมและเป็นรายชื่อ	48
4 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามทฤษฎีของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 6 กลุ่ม เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้าน การศึกษาโดยรวมและเป็นรายชื่อ จำแนกตามสถานภาพ	50
5 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามทฤษฎีของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 6 กลุ่ม เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้าน เศรษฐกิจและอาชีพโดยรวมและเป็นรายชื่อ	52
6 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามทฤษฎีของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 6 กลุ่ม เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้าน เศรษฐกิจและอาชีพโดยรวมและเป็นรายชื่อ จำแนกตามสถานภาพ .	54
7 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามทฤษฎีของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 6 กลุ่ม เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้าน สาธารณสุขโดยรวมและเป็นรายชื่อ	57
8 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามทฤษฎีของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 6 กลุ่ม เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้าน สาธารณสุขโดยรวมและเป็นรายชื่อ จำแนกตามสถานภาพ	59
9 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามทฤษฎีของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 6 กลุ่ม เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้าน สังคมและวัฒนธรรมโดยรวมและเป็นรายชื่อ	62

10	ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามทฤษฎีของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 6 กลุ่ม เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้าน สังคมและวัฒนธรรมโดยส่วนรวมและเป็นรายชื่อ จำแนกตามสภาพภาพ ..	64
11	ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามทฤษฎีของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 6 กลุ่ม เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้าน การเมืองและการปกครองโดยส่วนรวมและเป็นรายชื่อ	67
12	ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามทฤษฎีของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 6 กลุ่ม เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้าน การเมืองและการปกครองโดยส่วนรวมและเป็นรายชื่อ จำแนกตาม สภาพภาพ	69
13	เปรียบเทียบทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่มีสภาพภาพแตกต่างกัน	71
14	เปรียบเทียบทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่มีสภาพภาพแตกต่างกันเป็นรายชื่อ	72
15	เปรียบเทียบทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพของกลุ่มตัวอย่างที่มีสภาพภาพแตกต่างกัน	73
16	เปรียบเทียบทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพของกลุ่มตัวอย่างที่มีสภาพภาพแตกต่างกันเป็น รายชื่อ	74
17	เปรียบเทียบทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุขของกลุ่มตัวอย่างที่มีสภาพภาพแตกต่างกัน	75
18	เปรียบเทียบทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุขของกลุ่มตัวอย่างที่มีสภาพภาพแตกต่างกันเป็นรายชื่อ	76
19	เปรียบเทียบทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่างที่มีสภาพภาพแตกต่างกัน	77

20	เปรียบเทียบทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและการปกครองของกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพ แตกต่างกัน	78
21	เปรียบเทียบทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและการปกครองของกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพ แตกต่างกันเป็นรายคู่	79

คำนำ

สถาบันสงฆ์นับว่าเป็นสถาบันที่สำคัญอย่างยิ่งสถาบันหนึ่ง ในการให้ความช่วยเหลือต่อสังคมไทย ดังจะเห็นได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าคนไทยในสมัยก่อนส่วนมากจะนำลูกหลานไปฝากไว้กับวัดเพื่อให้มีโอกาสได้เล่าเรียนหนังสือ ให้มีความรู้อ่านออกเขียนได้ เมื่ออายุครบบวชก็จะได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ศึกษาเล่าเรียนวิชาการชั้นสูงต่อไป ส่วนสตรีและคนชราจะได้รับความรู้จากการไปสดับฟังพระธรรมเทศนาที่วัด การศึกษาที่พระสงฆ์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนให้ในอดีตนั้น มิใช่จำกัดอยู่เพียงวิชาความรู้ทางธรรมเท่านั้น ยังรวมถึงวิชาทางโลกด้วย เช่น แพทย์แผนโบราณ โหราศาสตร์ กฎหมาย วิชาการต่าง ๆ รวมทั้งการเมืองและการปกครองด้วยเช่นกัน (กัณติ ศรีวิเชียร. 2528 : 50 - 55)

ประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 95 นับถือศาสนาพุทธ พุทธศาสนาสังคฆเป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้สืบทอดพุทธศาสนาได้กลายเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพเชื่อถือและการร่วมมือ เป็นหลักแห่งความยึดเหนี่ยวและมีบทบาทมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น มีส่วนช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการประพฤติดีศีลธรรมในสังคมในระดับหมู่บ้าน ตลอดจนประเทศชาติ ในสังคมไทยแต่ละชุมชนจะมีวัดประจำหมู่บ้านของคนเป็นศูนย์กลางและต่างมีความยึดถือวัดนั้นเป็นของตน เป็นสมบัติร่วมกันของคนทั้งหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างวัดพระสงฆ์ และประชาชนนั้นเป็นความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด วัดช่วยอบรมจิตใจของคนไทยให้สูงขึ้น เป็นศูนย์ชีวิตทางสังคมของคนไทย เป็นโรงพยาบาลให้การรักษากับคนเจ็บไข้ทั้งที่เป็นโรคทางกายและโรคทางจิตใจ เป็นที่พำนักของสงฆ์และสามเณรและนางชีผู้อุทิศชีวิตให้กับศาสนา เป็นสถานสวัสดิการสงเคราะห์แก่คนชราคนจนและไว้ที่พำนักพักพิง เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม บันเทิง จัดงานมหรสพต่าง ๆ และยังเป็นศูนย์บริการหรือการปกครองที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้แทนของรัฐบาลใช้เป็นสถานที่ประชุมเพื่อให้ข่าวสารและความรู้แก่

ราชวรในท้องถิ่นนั้น ๆ (พระราชวรมณี. 2527 : 205 - 206) วัดจึงเปรียบเสมือน ศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน ศูนย์กลางกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมและเป็นส่วนประกอบที่ขาด เสียมิได้สำหรับชุมชนแต่ละระดับ นับว่าวิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันอยู่กับวัดอย่างแน่นแฟ้น อย่างแท้จริง ภาพพจน์เกี่ยวกับบทบาททางสังคมของวัดในอดีตจึงเป็นที่น่าชื่นใจและเลื่อมใส ศรัทธายิ่ง

นับตั้งแต่รัฐบาลได้เริ่มนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาใช้ ประเทศชาติ ได้พัฒนาเป็นแบบอย่างตะวันตกมีความก้าวหน้าทันสมัยทางเทคโนโลยีมากขึ้น ความสำคัญของ วัดเริ่มลดน้อยลง บทบาทเด่น ๆ หลายอย่างได้ถูกเปลี่ยนผู้แสดงจากวัดไปเป็นหน่วยงานของ รัฐบาลและสถานเอกชน เช่น การศึกษาตกไปเป็นหน้าที่และบทบาทของโรงเรียน การรักษา พยาบาลผู้เจ็บป่วยเป็นหน้าที่ และบทบาทของสถานอนามัยและโรงพยาบาล การไถ่ถอน ก่อสร้าง ทัฬหีพิธีและตัดสังคณีความเป็นหน้าที่และบทบาทของศาลสถิตยุติธรรม การรวบรวมเก็บรักษา ผลงานทางศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ ตกไปเป็นหน้าที่และบทบาทของพิพิธภัณฑ์สถานและสถานศึกษา ขึ้นสูง และมีเครื่องจักรผ่อนแรงจนเป็นเหตุให้การนั่งพาอาศัยแรงงานเพื่อนบ้านหมดความ จำเป็น สิ่งเหล่านี้เริ่มทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัดและประชาชนห่างมากขึ้น (สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. 2522 : 78)

เมื่อเป็นเช่นนี้ ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างวัดและประชาชนได้ลดน้อยลงและกำลังจะ สูญหายไปเรื่อย ๆ โดยเฉพาะชุมชนแบบเมืองหลวงนั้น กล่าวได้ว่าสูญหายไปถึงเกือบหมดสิ้น ส่วนในชนบทบางแห่งยังพอรักษาให้อยู่ในสภาพที่พอใจได้บ้าง แต่ถ้าไม่มีการเคลื่อนไหวในการ ปรับปรุงบทบาทของพระสงฆ์ในชนบทอาจเสื่อมลงได้เพราะชุมชนในชนบทกำลังเปลี่ยนแปลงไป ตามชุมชนแบบเมืองหลวงด้วยและบทบาทด้วยดังกล่าวก้าวจำเป็นต้องแสดงบทบาทหรือทำกิจกรรม ใหม่ ๆ จะช่วยสร้างศรัทธาให้แก่ประชาชนและชุมชนเพิ่มขึ้นอีกด้วย (พระราชวรมณี. 2527 : 28 - 29) และจากการที่วัดเป็นสถาบันอันเป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชน ทั้งยังมีวัดและพระสงฆ์อยู่ในทุกท้องถิ่นทั่วประเทศจำนวนมาก ประกอบกับความคล่องตัวในวิถี การดำเนินชีวิตและการปราศจากภาระด้านครองชีพของพระสงฆ์จึงทำให้พระสงฆ์เป็นบุคลากร ในท้องถิ่นที่สามารถเป็นผู้นำและได้รับการคาดหวังว่าจะสามารถใช้ศรัทธาเป็นเครื่องมือ นำ ชักจูงให้ประชาชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาเหล่านั้นได้เห็นประโยชน์ของการศึกษา พร้อมทั้ง มีโอกาสที่รับบริการทางการศึกษานอกโรงเรียนจากรัฐได้มากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันองค์กรฝ่าย

สิ่งนี้ก็กระตือรือร้นที่จะฟื้นฟูบทบาทและสถานภาพของพระสงฆ์ เพื่อให้มีบทบาทในการพัฒนาและสร้างประโยชน์แก่สังคมอย่างจริงจัง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 เป็นแผนที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทุก ๆ ด้าน กล่าวคือ จะรักษาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไว้ในอัตราที่เหมาะสมและมีเสถียรภาพ ควบคู่ไปกับการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมสู่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ขณะเดียวกันก็จะมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความสามารถที่จะช่วยตัวเองให้มากยิ่งขึ้นและพัฒนาคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้มิให้เสื่อมลงไปและเป็นที่คาดหวังว่าประเทศไทยในอีก 5 ปีข้างหน้า ประชากรส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตและรายได้ที่ดีขึ้น มีการกระจายความเจริญไปสู่ส่วนภูมิภาคและชนบทมากขึ้น ควบคู่ไปกับการธำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม ส่วนในด้านภาระของการพัฒนาประเทศนั้น ภาคเอกชนจะเข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้นจึงมีความจำเป็นที่ภาคราชการจะต้องมีการปรับตัว โดยลดบทบาทในการกำกับดูแลหรือลงมือพัฒนาเองมาเป็นผู้ประสานงานการพัฒนากับภาคเอกชน องค์กรท้องถิ่นอย่างเหมาะสมต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2535 : 25)

จังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดที่มีประชากรที่พลาดโอกาสทางการศึกษาอีกเป็นจำนวนมากทั้งยังมีพระสงฆ์นักพัฒนาที่มีผลงานดีเด่นเป็นที่แพร่หลายทั่วไป อาทิ เช่น พระครูสุนทรธรรมกิจ เจ้าอาวาสวัดแก้วเจริญ อำเภออัมพวา ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนโครงการต่าง ๆ มากมาย เช่น เป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งสหกรณ์ เป็นผู้อุปการะโรงเรียนมัธยมตำบล พัฒนาที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เป็นห้องสมุดประชาชนอำเภอโคกธรมิได้ใช้งบประมาณของรัฐ ฯลฯ โดยท่านจะเป็นศูนย์กลาง เป็นผู้นำ ผู้ปฏิบัติและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในหมู่บ้านจากบทบาทของพระสงฆ์ดังกล่าวหน่วยงานของรัฐและเอกชนได้ตระหนักถึงความสำคัญบทบาทของพระสงฆ์ โดยเฉพาะหน่วยงานสังกัดกระทรวงหลักซึ่งเข้าไปพัฒนาชนบทในระดับพื้นที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากพระสงฆ์ในวัดต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา อย่างไรก็ตามบทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนยังประสบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้วยเช่นกัน อาจเป็นเพราะว่าพระสงฆ์ส่วนมากยังขาดความรู้ ความเข้าใจในด้านการพัฒนาสังคมและอีกประการหนึ่งบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์เกี่ยวกับการพัฒนาชนบท พัฒนาสังคม หรือการพัฒนาชุมชนมิได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนแน่นอน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าพระสงฆ์จะมีบทบาทและหน้าที่มากน้อยเพียงใดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนซึ่งผลวิจัยที่ได้จะเป็นข้อมูลที่จะใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทดังกล่าวของพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาชุมชนให้ตรงกับความต้องการของประชาชน และสอดคล้องกับสภาพของสังคมในปัจจุบันและอีกทั้งยังเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาได้ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาทัศนคติของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สภะทรวงหลักระดับตำบลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ในกิจกรรมด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ด้านสาธารณสุข ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านการเมืองและการปกครอง
2. เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สภะทรวงหลักระดับตำบลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ในกิจกรรมด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ด้านสาธารณสุข ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านการเมืองและการปกครอง

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ผลของการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการส่งเสริมสนับสนุนบทบาทของพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาชุมชนให้ตรงกับความต้องการของชุมชนและเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของสังคมในปัจจุบัน
2. ผลของการวิจัยจะเป็นข้อมูลแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ได้มองเห็นบทบาทของพระสงฆ์และนำสถาบันสงฆ์ไปใช้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนยิ่งขึ้น
3. ผลของการวิจัยจะทำให้ทราบความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในระดับท้องถิ่น

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร

1.1 ประชากรที่ศึกษาได้แก่พระสงฆ์ซึ่งจำพรรษาในวัดที่อยู่นอกเขตเทศบาล
ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 98 วัด ใน 32 ตำบล

1.2 เจ้าหน้าที่สักระทรวงหลักระดับตำบลที่ปฏิบัติงานอยู่ในตำบลที่วัดตั้งอยู่
จำนวน 32 ตำบล รวม 128 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง เลือกกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาค้นคว้านี้ โดยการสุ่มจาก
ประชากรในข้อ 1.1 โดยการสุ่มอย่างง่าย ประมาณร้อยละ 50 ของจำนวนวัด และใช้
เจ้าหน้าที่สักระทรวงหลักระดับตำบลทุกตำบลที่วัดตั้งอยู่ จำนวน 128 คน (รายละเอียด
เสนอในบทที่ 3)

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

- ก. เจ้าอาวาส
- ข. พระลูกวัด
- ค. ครู คปค.
- ง. พัฒนาการ
- จ. สาธารณสุขตำบล
- ฉ. เกษตรตำบล

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ภาระงานเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนา
ชุมชนใน 5 กิจกรรม คือ

- ก. ด้านการศึกษา
- ข. ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ
- ค. ด้านสาธารณสุข
- ง. ด้านสังคมและวัฒนธรรม
- จ. ด้านการเมืองและการปกครอง

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. บทบาท หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ และงานพิเศษที่ควรกระทำตามสิทธิและหน้าที่อันชอบธรรม

2. พระสงฆ์ หมายถึง ผู้บวชประพฤติปฏิบัติธรรมวินัยในพุทธศาสนา ซึ่งผ่านก ประจำอยู่ในวัดที่ตั้งอยู่ในจังหวัดสมุทรสงคราม

3. การพัฒนาชุมชน หมายถึง การสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ชุมชน ทั้งใน ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และ ด้านการเมืองและการปกครอง โดยยึดหลักความร่วมมือกันระหว่างรัฐและประชาชน สนับสนุน ให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มวางแผนและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่ มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ ให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชนให้มากที่สุด

4. ทรรศนะ หมายถึง ความคิดเห็น ความรู้สึกเฉพาะตัวของพระสงฆ์และ เจ้าหน้าที่สภะทรวงหลักระดับตำบล ที่มีต่อแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อ การพัฒนาชุมชนใน 5 กิจกรรม คือ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ด้านสาธารณสุข ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านการเมืองและการปกครอง

4.1 ด้านการศึกษา หมายถึง กิจกรรมที่พระสงฆ์ได้จัดสำรวจการศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนในปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการทางด้านการศึกษาของ ประชาชนในชุมชนและดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.2 ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ หมายถึง กิจกรรมที่พระสงฆ์ให้การสนับสนุน เศรษฐกิจและอาชีพแก่ชุมชน ได้แก่ การประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและ ฝึกอาชีพให้กับประชาชน จัดสาธิตเกี่ยวกับการเกษตรและความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่เหมาะสม

4.3 ด้านสาธารณสุข หมายถึง กิจกรรมที่พระสงฆ์ได้จัดเพื่อส่งเสริมด้าน สาธารณสุขแก่ชุมชน ได้แก่ จัดอบรมแนะนำการใช้ยาสามัญประจำบ้านและความร่วมมือกับ ประชาชนและอนามัยตำบล ตั้งค้ำยาประจำหมู่บ้าน

4.4 ด้านสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง กิจกรรมที่พระสงฆ์ให้การสนับสนุน และส่งเสริมด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและสังคมของท้องถิ่น ได้แก่ การจัดการละเล่นพื้นบ้าน จัดนิทรรศการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและร่วมพัฒนาท้องถิ่นกับประชาชน

4.5 ด้านการเมืองและการปกครอง หมายถึง กิจกรรมที่พระสงฆ์ให้การส่งเสริมด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่ ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องอบาสมุข ภิกษุของศาสนาเชนคิด การดื่มของมึนเมา ให้ความรู้ด้านกฎหมายที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันแก่ประชาชน ร่วมมือประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ และจัดวิทยากรฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่น

5. เจ้าหน้าที่สำนักงานกระทรวงหลักระดับตำบล หมายถึง ข้าราชการสังกัดกระทรวง ศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ปฏิบัติงานอยู่ในระดับตำบล ได้แก่ ครูในขณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติงานพัฒนาชนบท ระดับตำบล (ครู คปต.) พัฒนาการ สาธารณสุขตำบล และเกษตรตำบล

สมมติฐานการวิจัย

พระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สำนักงานกระทรวงหลักระดับตำบลมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนใน 5 กิจกรรม คือ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ด้าน สาธารณสุข ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านการเมืองและการปกครอง แตกต่างกัน

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

1. ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับบทบาท
2. พัฒนาชุมชนและหลักการ
3. บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน
4. การวิจัยในประเทศไทย

ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับบทบาท

ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับบทบาทที่จะกล่าวถึงนี้ เป็นการศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ได้แก่ ความหมาย หลักการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความหมายของบทบาท

ไพบูลย์ ช่างเรือน (2516 : 27) อธิบายว่าบทบาทโดยทั่วไปพิจารณาความหมายได้สองนัยคือ นัยแรกพิจารณาด้านโครงสร้างสังคม บทบาทหมายถึงตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น อีกนัยหนึ่งพิจารณาในด้านการแสดงบทบาทหรือการปะทะสังสรรค์ทางสังคม บทบาทจึงหมายถึงผลสืบเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสถานภาพแห่งการปะทะสังสรรค์นั้น ตามนัยแรกบทบาทเป็นการจำแนกชนิดของบุคคลที่อยู่ในสังคมซึ่งถูกจำแนกโดยคุณสมบัติและพฤติกรรมของเขามีต่อปทัสถาน ตามนัยหลังบทบาทเป็นวิธีการแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่สังสรรค์กันนั้นว่าจะปฏิบัติอย่างไร บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันออกไปตามลักษณะสถานภาพอุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มูลเหตุจูงใจ การอบรมและความพอใจ

ไวรัศ เจียมบรรจง (2523 : 108) ได้กล่าวว่า ในแง่สังคมวิทยา คำว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามตำแหน่ง ในแง่จิตวิทยา บทบาท คือ การแสดงออกหรือการปะทะสังสรรค์เองแต่ละบุคคล และในแง่จิตวิทยาสังคม บทบาท คือ การแสดงออกหรือการปะทะสังสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งนั้น ๆ ของบุคคลในสังคม

กมลรัตน์ หล้าสว่าง (2527 : 50) อธิบายความหมายของบทบาทว่า เป็นการประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพของคนในสังคม ส่วน สุพิตรา สุภาพ (2525 : 31) ให้ความเห็นว่า บทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพหรือตำแหน่ง ซึ่งตรงกับแนวคิดของ ฮันส์ ชูมจิต (2528 : 35) ที่เห็นว่า บทบาท หมายถึง ภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของบุคคล ส่วน หน้าที่ หมายถึง กิจที่จะต้องกระทำ บทบาทกับหน้าที่มักจะใช้ควบคู่กันไป

สงวนศรี วิรัชชัย (2527 : 20) ให้ความหมายว่า บทบาท หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งซึ่งประกอบด้วยสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใดก็จะต้องแสดงพฤติกรรมตามที่ระบุว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งนั้น ๆ และเมื่อใดที่บุคคลเปลี่ยนแปลงตำแหน่ง การแสดงบทบาทก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย แต่ โสภานุพิกุลชัย (2522 : 4) เห็นว่า บทบาท หมายถึง การแสดงออกหรือการกระทำตามหน้าที่ของบุคคล ซึ่งสมาชิกคนอื่นของสังคมมุ่งหวังให้กระทำตามภายในสถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งโดยยึดเอาฐานะและหน้าที่ทางสังคมของบุคคลนั้นเป็นมูลฐาน

ราล์ฟ (Ralp. 1964 : 113 - 114) ได้ให้แนวคิดเรื่องสถานภาพหรือฐานะ (Status) และบทบาท (Role) โดยเห็นว่า สถานภาพเป็นนามธรรม หมายถึง ฐานะหรือตำแหน่งซึ่งกำหนดบทบาทของตำแหน่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้เปรียบเสมือนเหรียญ ถ้าด้านหนึ่งของเหรียญคือ ตำแหน่ง อีกด้านหนึ่งของเหรียญคือ บทบาท

ฮอเรนเบิร์ก (Yorburg. 1982 : 164) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง สิทธิและพันธะของคนที่ครองสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง

ลินตัน (Linton. 1985 : 175) กล่าวว่า พฤติกรรมบทบาทเป็นผลมาจากปัจจัยทางจิตวิทยา ได้แก่ ความคิดเห็นหรือทัศนคติส่วนบุคคล และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ตำแหน่งสถานภาพต่าง ๆ ของบุคคลที่ประกอบด้วยความคาดหวังจากสังคมให้บุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น ๆ ปฏิบัติ บทบาทแสดงให้เห็นถึงลักษณะที่ไม่หลุ่หนึ่งของสถานภาพ แต่ละบุคคลได้รับการกำหนดสถานภาพและครองสถานภาพนั้น โดยมีความสัมพันธ์กับสถานภาพอื่น ๆ เมื่อบุคคลใช้สิทธิและหน้าที่ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นสถานภาพจึงแยกจากกันไม่ได้

จากแนวคิดที่กล่าวสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง แบบแผนของพฤติกรรมหรือการกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ หน้าที่และสิทธิ ซึ่งจะอยู่ในขอบเขตของสถานภาพหรือฐานะของตำแหน่งทางสังคมกับบุคคลนั้นดำรงอยู่

การพัฒนาชุมชน

ความหมายและหลักการพัฒนาชุมชน

ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนถือว่า คนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถและมีพลังอันซ่อนเร้นแฝงอยู่ ได้แก่ ความคิด แรงงาน ฝีมือหรือทักษะ ซึ่งพลังเหล่านี้ถ้าได้รับการกระตุ้นและนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชนก็จะสามารถบันดาลความสำเร็จทั้งปวงให้แก่ชุมชนได้ ฉะนั้น วัตถุประสงค์สำคัญของการพัฒนาชุมชนจึงมุ่งกระตุ้นส่งเสริมให้ประชาชนแต่ละคนหรือแต่ละบุคคลได้รู้จักใช้ความสามารถของตนเองช่วยตนเอง และเข้ามีส่วนร่วม ในการสร้างสรรค์ความเจริญให้ท้องถิ่น โดยอาศัยความต้องการที่แท้จริง หรือความคิดริเริ่มของประชาชนในชุมชนนั้นเองเป็นหลัก ในการดำเนินงานเพื่อให้เขาสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเอง ตัดสินใจด้วยตนเองและทำงานร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว ดังนั้นการพัฒนาชุมชนที่ประสบความสำเร็จจึงมิได้ขึ้นอยู่กับผลสำเร็จทางวัตถุเท่านั้น หากขึ้นอยู่กับความสำเร็จในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติ ทักษะความรู้และความสามารถของประชาชนเป็นสำคัญ (सानิตย์ บุญชู. 2524 : 17)

การพัฒนาชุมชน (Community Development) จะเห็นว่าประกอบไปด้วยคำ 2 คำ คือคำว่า "พัฒนา" และ "ชุมชน" ดังนั้นจึงควรพิจารณาความหมายของคำ 2 คำ ดังนี้

"พัฒนา" (Development) หมายถึง ความเจริญเติบโตก้าวหน้า หรือหมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2523 : 5) ซึ่งสอดคล้องกับกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้ให้ความหมายคำว่า พัฒนา หมายถึง การสร้างสรรค์

ความเจริญจนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น (กรมพัฒนาชุมชน. 2521 : 17)
การเปลี่ยนแปลงต้องกำหนดทิศทางและมุ่งที่จะควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงด้วย เมื่อมี
การกำหนดทิศทางก็เท่ากับกำหนดเป้าหมาย (Goal) ซึ่งเป้าหมายนั้นแบ่งได้เป็น 2 แบบ
(จิตสา สุวรรณชัย. 2517 : 187) คือ

1. เป้าหมายอุปกรณ์ (Instrument Goal) คือเป้าหมายที่จะเป็นอุปกรณ์ที่
จะบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุด (Ultimate Goal)
2. เป้าหมายสูงสุด (Ultimate Goal) คือเป้าหมายของพัฒนาที่มุ่งให้ทุกคน
ในสังคมกินดี อยู่ดี

ส่วนคำว่า "ชุมชน" (Community) หมายถึง คนกลุ่มหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน
ตำบล อำเภอหรือจังหวัด (สมศักดิ์ ศรีมาโนชน. 2523 : 10) ซึ่งองค์ประกอบของ
ชุมชนนั้นจะต้องมีคน ความสนใจร่วมกัน อาณาบริเวณ การปฏิบัติต่อกันและสมาชิกมีความ
สัมพันธ์กัน (ไพรัตน์ เจริญทรัพย์. 2524 : 7) เมื่อรวมค่าเข้าด้วยกัน การพัฒนาชุมชน
หมายถึง การเปลี่ยนแปลงชุมชนให้มีความเจริญเติบโตก้าวหน้าทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม
โดยมีการวางแผนไว้ล่วงหน้า

องค์การสหประชาชาติได้ให้คำนิยามว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการซึ่งดำเนิน
ไปด้วยการรวมกำลังของราษฎรเองกับเจ้าหน้าที่รัฐบาลเพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ
สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ให้เจริญยิ่งขึ้น และผสมผสานชุมชนเหล่านั้นเข้าเป็น
ชีวิตของชาติ (life of the nation) และทำให้ราษฎรสามารถอุทิศตนเองเพื่อความ
ก้าวหน้าของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่ (คารา ทีปะบาล. 2521 : 73)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2515 : 20) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชนเป็น
กระบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นโดยความร่วมมือของประชาชนอย่าง
จริงจังและควรเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนเองด้วย แต่ถ้าหากประชาชนไม่รู้จักคิดริเริ่ม
ก็ให้ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการนี้ได้รับการตอบ
สนองของประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างจริงจัง

นิรุติ ไชยกุล (2522 : 21) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชนในชุมชนเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยเหลือตนเอง เพื่อนบ้านและชุมชนให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยการร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับรัฐบาล การพัฒนาเป็นวิธีการหนึ่งที่นำเอาบริการของรัฐผนวกเข้ากับความต้องการของประชาชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต (Quality of life) ของประชาชนให้ดีขึ้น

สมศักดิ์ ศรีมาโนชน์ (2523 : 31) ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือน ชักจูง ส่งเสริมประชาชนในชนบทให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้นและเข้าร่วมมือในการดำเนินงาน ปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนเองเพื่อเสริมสร้างท้องถิ่นให้ก้าวหน้าในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการดูแลตนเองตามระบอบประชาธิปไตย

ธีรวัฒน์ นิจนตร (2528 : 22) ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชนเป็นการปรับปรุงสภาพต่าง ๆ ของชุมชนและมาตรฐานความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น เพื่อนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองตามแนวทางที่ชุมชนต้องการ โดยอาศัยความคิดริเริ่ม การพึ่งตนเองและความร่วมมือกันทั้งระหว่างคนในชุมชนเอง และระหว่างราษฎรกับรัฐบาล ถ้ามีความจำเป็นก็อาจขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์การนอกชุมชนได้

แซนเดอร์ (Sanders. 1958 : 407) ได้ให้แนวคิดเรื่องการพัฒนาชุมชนที่นำมาใช้ในการพัฒนามีความหมายจะแตกต่างกันออกไป แต่หลักการแล้วมีประเด็นใหญ่ ๆ ที่จะต้องถือหลักดังนี้

1. การพัฒนาชุมชนเป็นกรรมวิธี (Community Development as a Process)
2. การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการ (Community Development as a Method)
3. การพัฒนาชุมชนเป็นโครงการ (Community Development as a Program)
4. การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการ (Community Development as a Movement)

หลักการดังกล่าวจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายและวิธีการปฏิบัติจึงจะประสบผลสำเร็จ ซึ่งจุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนก็คือ การพัฒนาชุมชนจะต้องเป็นการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้จะต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการแบบต่อเนื่องและค่อยเป็นค่อยไป โดยอาศัยหลัก

ความต้องการและการริเริ่มของประชาชน เพื่อให้เป็นตามจุดมุ่งหมาย การพัฒนาชุมชนจึงมี
มุ่งหมายดังนี้

1. มุ่งที่จะเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนจากสภาพหรือสถานการณ์อันเก่าแก่ล้าสมัย
ให้หันมาสนใจและทำความเข้าใจกับสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อจะได้เป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์และมี
ความคิดก้าวหน้าต่อไป
2. มุ่งที่จะให้ประชาชนมีความสำนึกในการที่ตนเป็นสมาชิกของชุมชน รู้จักร่วมแรง
ร่วมใจกันแก้ปัญหาและความเป็นอยู่ของชุมชนเพื่อความเจริญของตนเองและชุมชน
3. มุ่งที่จะให้ประชาชนมีความรับผิดชอบในการทำกิจกรรม รับผิดชอบในการดำเนินงาน
งาน รับผิดชอบต่อตนเองและชุมชนตลอดจนประเทศชาติในที่สุด
4. มุ่งที่จะให้ประชาชนช่วยเหลือตนเอง มีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหของ
ชุมชน มีความคิดริเริ่มและปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม
และวัฒนธรรม โดยรัฐบาลจะเข้าช่วยเหลือเมื่อเกินขีดความสามารถของประชาชนที่จะร่วมมือ
ทำกันเองได้

การพัฒนาชุมชนจะบรรลุผลตามที่กำหนดจุดมุ่งหมายไว้นั้น พัฒนาการ หรือผู้นำความ
เปลี่ยนแปลง จะต้องยึดหลักและวิธีการพัฒนาชุมชนเป็นแนวทางการดำเนินงาน ทั้งนี้เพราะ
การพัฒนาชุมชนจะต้องพัฒนาคน และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ควบคู่กันไปด้วย ดังนั้นวิธีการพัฒนา
ชุมชนจะต้องใช้วิธีการใหญ่ 2 ประการ คือ วิธีการให้การศึกษาแก่ชุมชน (Community
Education) และวิธีการจัดระเบียบชุมชน (Community Organization)

การให้การศึกษาแก่ชุมชน เป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์ได้มีการเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้าน
ความรู้ เปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติ และเปลี่ยนแปลงด้านทักษะ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
ของการศึกษาทั่วไปที่มีจุดมุ่งหมายไว้ 3 ประการ คือ พุทธินิสัย ซึ่งเป็นการกำหนดเนื้อหา
และให้ความรู้ทั่ว ๆ ไป จิตนิสัยหรือทัศนคติพิเศษ ซึ่งได้แก่ ความรู้ที่ได้รับจากการเรียน
และความรู้ลึกลับคิด และทักษะพิเศษ ซึ่งเป็นความรู้เกี่ยวกับทักษะ ความชำนาญต่าง ๆ
ซึ่งแสดงออกด้วยการกระทำ

การพัฒนาชุมชนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ที่ให้ความรู้และ
ผู้รับความรู้ รวมทั้งการสื่อสารติดต่อกันในงานพัฒนาชุมชนผู้ที่ให้ความรู้จะอยู่ในฐานะใดอาจจะ
เรียกแตกต่างกันไป ซึ่งความจริงก็คือ ผู้ที่ช่วยเหลือให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชนนั่นเอง
การที่นักพัฒนาได้มีการศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้มากเท่าใด ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติ
งานมากเพียงนั้น ซึ่งจะต้องประกอบไปด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ (พัฒน์ สุขจันทร์. 2523 : 37)

1. นักพัฒนาจะต้องมีการกระตุ้นและเร้าใจให้ชาวบ้านเกิดอารมณ์ในการปรารถนา
จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้น
2. สิ่งที่จะเรียนรู้ขึ้นตรงกับความต้องการ ความปรารถนาและความสนใจของ
ชาวบ้าน การเรียนจึงได้ผล
3. การเรียนรู้จะต้องมีคุณค่า ประโยชน์สำหรับผู้เรียนรู้ ผู้นำความเปลี่ยนแปลง
ควรจะใช้วัสดุทัศนูปกรณ์เข้าช่วยในการเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจและความจำ
4. ผู้เรียนควรเข้าใจจุดมุ่งหมายที่แน่ชัดว่า เรียนไปทำ ได้ประโยชน์อะไร
5. ความรู้ที่จะให้กับชาวบ้านนั้นควรตรงกับสติปัญญา วิสัยทัศน์ ระดับการศึกษา
อาชีพรายได้ สภาพของสังคมและภูมิหลังของชาวบ้าน การเรียนรู้นั้นจึงจะได้ผลเพราะบุคคล
ย่อมมีความแตกต่างกัน มีความสามารถและความสนใจที่แตกต่างกัน
6. ความรู้ใหม่ที่จะให้ชาวบ้านนั้นควรมีความรู้หรือประสบการณ์เดิมอยู่บ้าง ผู้เรียน
จะไม่เบื่อและมีความสนใจ
7. การเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือการเรียนรู้ด้วยการกระทำ ซึ่งเป็นการพยายามเรียน
ด้วยตัวของเขาเอง การเรียนรู้วิธีนี้ในงานพัฒนาชุมชนนิยมมากเพราะเป็นวิธีที่ชาวบ้านจะรู้จัก
ช่วยตนเอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง เป็นการเสริมทักษะที่ดีที่สุด
8. เมื่อเรียนรู้ด้วยการกระทำแล้ว ยังมีการฝึกฝน มีการทำซ้ำบ่อย ๆ ความชำนาญ
ความสามารถ และทักษะจะมีมากขึ้น
9. การเรียนรู้ที่ดี ควรเรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปหาสิ่งที่เป็นนามธรรม เพื่อให้
ชาวบ้านมองเห็นของจริงและเข้าใจง่ายก่อนเพื่อจะได้เป็นพื้นฐานความรู้ที่จะไปเรียนในสิ่งที่
มองไม่เห็นและเข้าใจได้ยากขึ้น

10. เรียนรู้จากสิ่งง่ายไปหาสิ่งที่ยากตามลำดับขั้น เพื่อให้การเรียนรู้การสอนได้ผลสมบูรณ์ แนะนำหรือสอนง่าย ๆ แล้วค่อยทวีความยากขึ้นทีละน้อย ๆ ตามลำดับ ชาวบ้านจะได้ค่อย ๆ เรียนรู้เพิ่มขึ้น ทำให้การเรียนรู้ต่อเนื่อง ชาวบ้านจะสามารถเรียนรู้สิ่งยาก ๆ ได้

11. สอนตามหลักจิตวิทยาการศึกษา หรือหลักการเรียนรู้โดยมีการจัดลำดับการเรียนรู้ตามหลักการเรียนรู้ ว่าผู้เรียนควรเรียนอะไรก่อนหลังและควรจัดเนื้อหาให้สอดคล้องกับประสบการณ์ของชาวบ้านด้วย

12. การเรียนรู้ที่ดีควรใช้อุปกรณ์หรือสื่อการสอนเพื่อให้เข้าใจง่ายและจำได้นาน เป็นที่น่าสนใจไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียนรู้

การจัดระเบียบชุมชน เป็นกระบวนการที่ประชาชนของชุมชน ร่วมกันหาความต้องการทางสวัสดิภาพ สังคม หากทางให้ความต้องการนั้นได้รับการตอบสนองและการใช้ทรัพยากรโดยการพยายามทำงานในสวัสดิภาพสังคม เช่น การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และกิจกรรมยามว่างในท้องถิ่นหนึ่งเป็นต้น (เทวี รัชดานนท์. 2505 : 109) จุดมุ่งหมายของการจัดระเบียบชุมชนมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างบรรณาการให้เกิดขึ้นในชุมชนหรือสังคม และช่วยให้ชุมชนแก้ปัญหาของตนเอง และหลักการของการจัดระเบียบของชุมชนที่ยึดถือในการจัดระเบียบ มีดังนี้

1. ปฏิบัติงานให้เกี่ยวข้องกับความต้องการของประชาชน การจัดระเบียบของชุมชนมิได้ทำเพื่อคนหนึ่งคนใดเท่านั้น การกระทำจำเป็นต้องคำนึงความต้องการของประชาชนเป็นหลัก และเป็นความต้องการของประชาชนหลายฝ่ายหลายกลุ่ม รวมทั้งการกระทำนั้นต้องเป็นการทำงานร่วมกันหลายฝ่ายเพื่อสนองความต้องการของชุมชนด้วย

2. การจัดระเบียบชุมชนที่ดี ประชาชนต้องมีส่วนร่วมและการร่วมนั้นต้องเป็นไปโดยความสมัครใจ

3. การจัดระเบียบชุมชนควรยึดมั่นในหลักประชาชนโดยการจัดระเบียบชุมชนเป็นงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับหลายฝ่ายหลายกลุ่ม รวมกำลังกันเพื่อแก้ปัญหาของสังคม

4. การจัดระเบียบชุมชนที่ดีต้องมีจุดหมายการจัดการ และวิธีดำเนินงานเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

5. การจัดระเบียบชุมชนที่ดี ควรใช้ทรัพยากรในสังคมมาสนองความต้องการของประชาชน โดยอาจใช้หน่วยงานบริการต่าง ๆ หรือสร้างโครงการใหม่ ๆ หรือปรับปรุงโครงการเก่าให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนเพิ่มขึ้น

6. การจัดระเบียบชุมชนที่ดี ควรให้มีผู้นำชุมชนหรือผู้นำท้องถิ่นร่วมด้วย หากมีผู้นำท้องถิ่นร่วมด้วยหรือสนับสนุนโครงการ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำท้องถิ่นจากกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็ก เพราะผู้นำพวกนี้ก็จะใช้ชื่อเสียงของตนเองมาช่วยให้โครงการบรรลุผลได้ไม่มากนัก

7. การจัดระเบียบชุมชนที่ดี ควรหาทางนำชื่อเสียงที่มีอยู่และยังไม่ได้นำมาใช้นั้น มาทำให้เกิดประโยชน์ขึ้น

8. การจัดระเบียบชุมชนที่ดี ควรหาทางสนับสนุนและสร้างความเข้มแข็ง รวมทั้ง สักดิ์ศรีให้แก่ตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้าร่วมโครงการ

9. การจัดระเบียบชุมชนที่ดีควรมุ่งถึงการป้องกันเป็นสำคัญ การป้องกันนั้นควรมี อยู่ในทุกโครงการ และต้องถือเป็นเรื่องใหญ่เพราะการป้องกันอย่างดีย่อมรวมถึงการวางแผน อย่างรอบคอบรัดกุมด้วย

ผู้นำท้องถิ่นในงานพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชน ผู้ที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดก็คือ ประชาชนในชุมชนนั่นเองซึ่งบุคคลผู้นี้จะเป็นผู้นำความคิดในหลาย ๆ ด้านความเป็นผู้นำนี้จะ นำประชาชนให้นำพลังอันซ่อนเร้นอยู่ออกมาใช้ประโยชน์และพลังเหล่านี้สามารถเติบโตได้ ถ้าได้รับการพัฒนาซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ประชาชนรู้จักช่วยเหลือตนเอง คุณสมบัติของผู้นำ ท้องถิ่นจะช่วยส่งเสริมงานพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นจะต้องมีจิตใจมุ่งมั่นที่พัฒนาที่มีความซื่อตรงต่อหน้าที่ ตั้งใจทำงานต่อหน้าที่ ปฏิบัติตามระเบียบ ตรงไปตรงมา อุทิศเวลาให้แก่งานและหน้าที่ ไม่ทุจริตเพื่อผลประโยชน์ส่วนตนและผู้อื่น มีจิตใจเป็นกุศลทำงานโดยมิได้มุ่งหวัง ค่าตอบแทน มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความอิสระ มีความกล้าหาญ แม้มีอุปสรรคเกิดขึ้น ก็ไม่ย่อท้อและการยอมรับวิทยาการสมัยใหม่ มีทัศนคติแบบประชาชน มีความจงรักภักดีต่อ สถาบันและมีความเป็นผู้นำ ซึ่งผู้นำท้องถิ่นของประเทศไทยแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน คณะกรรมการพัฒนาตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครูซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการ อีกประเภทหนึ่งคือผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้นำที่มีอยู่ตามธรรมชาติหรือในท้องถิ่นซึ่งพิจารณาได้จากผู้มีอายุ ผู้มีความรู้ดี ข้าราชการ บ่าวนาย ผู้มีฐานะดี สมภารวัด ฯลฯ เป็นต้น (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2515 : 174)

ได้ เพราะโดยปกติแล้วประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศไทยนับถือพุทธศาสนาและยอมรับนับถือความสามารถของพระสงฆ์ตลอดมา ดังในสมัยสุโขทัย พระเจ้าแผ่นดินได้ใช้จัดเป็นสถานที่ให้การศึกษอบรมประชาชนควบคู่ไปกับการทำพิธีทางศาสนา ส่วนพระสงฆ์ก็จะทำหน้าที่เผยแผ่พุทธศาสนาและอบรมให้ประชาชนมีคุณภาพ เพื่อสนองนโยบายบ้านเมือง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2527 : 5) และต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาสภาพสังคมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นทำให้วัดมีบทบาทต่อประชาชนมากตามไปด้วย โดยเฉพาะในด้านให้การศึกษากับประชาชน วัดจะจัดให้ตามความสามารถเท่าที่พระสงฆ์ ในวัดนั้น ๆ จะจัดให้ได้หรือถ้าประชาชนมีความต้องการ ความรู้เพิ่มเติม ก็จะแสวงหาพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถตรงกับความต้องการของเขาเหล่านั้นและนิยมฝากลูกหลานให้เป็นศิษย์ เข้าศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้ในด้านที่เกี่ยวกับการป้องกันตัวและการเขียนหนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาบาลีเพื่อเตรียมเข้าสู่อุปสมบทต่อไป (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2527 : 5 - 6) และในทำนองเดียวกัน สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ถึงรัชกาลที่ 4 การศึกษาต่าง ๆ ก็ยังจัดให้อยู่ในวัด ดังจะเห็นได้จากการสร้างหอสมุดเพื่อธรรมในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อใช้เป็นที่ให้ราชบัณฑิต ศึกษาพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรและสร้างวัดโพธิ์ขึ้นพร้อมกับวาดภาพถวายแด่คุณ เชื้อนคำราชาต่าง ๆ ไว้ตามระเบียงโถงและวิหารเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้ศึกษาหาความรู้ (พระราชวรมณี. 2529 : 34)

จะเห็นได้ว่า วัดและพระสงฆ์กับชุมชนนั้นเป็นของคู่กันมาแต่สมัยโบราณของไทย เพราะวัดนอกจากจะเป็นสถานที่สำหรับประกอบกิจกรรมหรือทำพิธีทางศาสนาแล้ว วัดยังทำหน้าที่อื่น ๆ อีก ดังที่ พระราชวรมณี (2527 : 205 - 206) กล่าวไว้ดังนี้

1. เป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้าน ส่งลูกบุตรมารับใช้พระ รับการอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาต่าง ๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น รวมทั้งเป็นศูนย์รวมของชาวบ้านด้วย
2. เป็นสถานสงเคราะห์บุตรหลานของชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีพอยู่และศึกษาเล่าเรียนด้วย ตลอดถึงผู้ใหญ่ที่ขัดสนมาอาศัยวัด
3. เป็นสถานพยาบาลที่แจกจ่ายพวกราช รักษาผู้เจ็บป่วย
4. เป็นที่พักคนเดินทาง
5. เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ หย่อนใจ หาความรู้เพิ่มเติม

6. เป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้าน
7. เป็นที่ใกล้เคียงข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิต ครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ
8. เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติเปรียบเสมือน

พิพิธภัณฑ์

9. เป็นคลังวัสดุสำหรับเก็บของไว้ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานวัดและขอืมไปใช้ เมื่อคนมีงานต่าง ๆ
10. เป็นศูนย์กลางการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน บอกแจ้งกิจกรรมต่าง ๆ
11. เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรมอันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะต่าง ๆ

พระมหาชาย อาภาทโร (2512 : 60 - 68) กล่าวว่าพระสงฆ์ควรมีบทบาททางการศึกษาดังนี้

1. บทบาทในด้านการสอน พระสงฆ์ควรมีโอกาสได้สอนตามโรงเรียนต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง และวิชาที่สอนก็ไม่ควรจำกัดอยู่เฉพาะวิชาศีลธรรมเท่านั้น
2. คณะสงฆ์ควรจัดการศึกษาสำหรับเยาวชน ซึ่งหมายความว่า พระสงฆ์จะต้องมีส่วนร่วมมากขึ้นในการบริหารโรงเรียน โรงเรียนประเภทนี้ควรเป็นของวัดและอยู่ในวัด ควรให้ความสำคัญกับวิชาศาสนาและศีลธรรมในระดับที่สูงกว่าโรงเรียนทั่ว ๆ ไปและควรเก็บค่าเล่าเรียนต่ำกว่าด้วย
3. ในระดับนโยบาย พระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการศึกษาของชาติด้วยการให้พระสงฆ์มีบทบาทในการวางแผนการศึกษาของชาติ คงจะช่วยให้เรามองเห็นทางได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าในปัจจุบันและอนาคต เราต้องการคนประเภทไหน เราจะสร้างคนของเราอย่างไรจึงจะไม่ก่อให้เกิดปัญหาในภายหลัง

คุณสี ทองสีมา (2520 : 33 - 37) กล่าวถึงพระสงฆ์กับการแนะแนวว่า พระสงฆ์ท่านศึกษามาทั้งทางโลกและทางธรรมมากกว่าชาวบ้าน ท่านอาจจะให้คำแนะนำได้ดีกว่าใคร ถ้าเราจะขอร้องให้ท่านรับบทบาทของนักแนะแนว อันเป็นบทบาทใหม่ที่ท่านยังมิได้คิดมาก่อนว่าท่านควรจะทำได้ และจะเป็นประโยชน์โดยตรงแก่ชาวบ้านที่มาพึ่งท่าน

ทั้งนี้อาจจะใช้วิชาโหราศาสตร์เป็นเปลือกและใช้หลักการแนะแนวเป็นแก่นก็ได้ พระสงฆ์ในปัจจุบันท่านยังศึกษาหาความรู้ ถ้าท่านจะศึกษาหาหลักการแนะแนวเพื่อชาวบ้านโดยทางราชการเปิดโอกาสให้แก่ท่านเฉพาะเหมือนที่มีการเปิดอบรมหลักสูตรระยะสั้นให้ตามสถานศึกษาทั้งในส่วนกลางและต่างจังหวัด คงจะไม่มีใครตำหนิว่า "สอนหนังสือสังฆราช" เป็นแน่ เพราะเป็นที่ทราบหาข้อความร่วมมือจากพระสงฆ์ต่างหาก อย่างน้อยก็ใช้หลักการแนะแนวช่วยแก้ปัญหาลูกศิษย์ในวัดก็ยิ่งดี

แสง จันทรงาม (2520 : 12 - 21) มีความเห็นว่าพระสงฆ์จะต้องปรับปรุงบทบาทตนเองเพื่อสร้างสภาพลักษณะที่ดึงดูดทำคนให้มีความหมายและสำคัญสำหรับสังคมปัจจุบันในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. สอนธรรม หมายถึง การเทศนาสั่งสอนคนทุกชั้น ทุกเพศ ทุกวัย ให้เกิดศรัทธาและสัมมาทิฐิในพุทธศาสนา ในชีวิตและในหลักการดำเนินชีวิตอันถูกต้อง

2. นำปฏิบัติ หมายถึง การรักษาพระวินัย กิเลส 227 ข้อ อย่างเคร่งครัด ปฏิบัติกิจสมาจารสำรวมอินทรี และสร้างคุณธรรมต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นในตน รวมทั้งปฏิบัติสมาธิวิปัสสนาด้วย

3. พัฒนา หมายถึง การพัฒนาวัดเป็นอันดับแรก และช่วยพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนเป็นอันดับรอง

3.1 การพัฒนาวัด การพัฒนาพื้นฐานของวัดอาจทำได้โดย (1) การควบคุมอาคารและสิ่งก่อสร้างให้เป็นระเบียบ (2) ปลูกหญ้าตามลานวัด (3) ปลูกต้นไม้มาก ๆ (4) ความต้นไม้ควรมีแผ่นกระดานป้ายเขียนพุทธภาษิต (5) สร้างอาคารที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน (6) ตามสนามหญ้าควรมีอนุสาวรีย์สำคัญในโลก

3.2 การพัฒนาหมู่บ้าน หมายถึง การนำชาวบ้านสร้างสรรค์สำหรับที่จำเป็นของชาวบ้าน

4. ปรึกษากิจ หมายถึง ให้คำปรึกษาหารือแก่ชาวบ้าน พระสงฆ์ควรพยายามทำตนเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ และรับให้คำปรึกษาแนะนำแก่ชาวบ้าน เช่น ในด้านการเกษตร การสหกรณ์ การค้าขาย การปฏิบัติหน้าที่พลเมือง การสุขภาพอนามัย การศึกษาหาความรู้ การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นต้น

จำนงค์ อภิวัฒน์สิทธิ์ (2525 : 145 - 152) ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์และวัดในสังคมปัจจุบันว่า พระสงฆ์และวัดมีบทบาทมาก พระสงฆ์และวัดต้องอยู่ข้างเคียงกันขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ ดังนั้น เมื่อเอ่ยถึงวัดก็หมายถึงพระสงฆ์ด้วย วัดเป็นศูนย์กลางสำคัญในชีวิต พระสงฆ์ในฐานะผู้รู้ผู้อาสิขและปกปักรักษาวัดก็ย่อมจะมีบทบาทที่สำคัญมากในชุมชนโคธยัคโคธมัตติ บทบาทตามประเพณีของพระสงฆ์ประกอบด้วยการสอนธรรม เป็นพิธีกรในการประกอบพิธีกรรม ช่วยส่งเสริมความสามัคคีของชาวบ้าน ปลอดภัยประชาชนในยามเจ็บไข้ได้ป่วยหรือเป็นทุกข์และช่วยตัดสินปัญหาข้อพิพาทระหว่างสมาชิกของหมู่บ้าน พระสงฆ์มีการติดต่อกับชาวบ้านทุกวันและพัวพันกับปัญหาทางโลกของชาวบ้าน บทบาททางสังคมของพระสงฆ์จะเป็นการสนองตอบต่อช่องว่างที่รัฐบาลไม่อาจช่วยเหลือประชาชนได้ เช่น ขาดสถานที่เรียนหนังสือ ขาดที่รักษาพยาบาล ไม่มีระบบตำรวจและศาลยุติธรรมในการบริการทางสังคมและสวัสดิการชุมชน เมื่อไม่มีสิ่งดังกล่าวพระสงฆ์จึงเป็นผู้ตัดสินปัญหาความขัดแย้ง ทำการอบรมเด็กคือที่พ่อแม่ไม่อาจจะอบรมได้และช่วยสอนเคราะห์เด็กกำพร้า พระสงฆ์ช่วยสร้างและสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐานซึ่งเรียนได้ในวัด เช่น สถาปัตยกรรม ช่างไม้ ช่างก่ออิฐปูน ช่วยปรับปรุงการเกษตรและรักษาโรคด้วยสมุนไพรใหม่ จากข้อเท็จจริงดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่า พระสงฆ์เป็นผู้รับใช้ประชาชนในชนบท ช่วยรักษาประเพณีและพิธีกรรม นำเสถียรภาพมาสู่สังคมและช่วยสร้างความทันสมัยให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ดังนั้นผู้นำที่แท้จริงคือพระสงฆ์ ซึ่งช่วยวางแผน แนะนำและสนับสนุนงานของชาวบ้าน

อนันต์ วิริยนิธิ (2525 : 45 - 46) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยว่างานที่กระทำโดยตรงก็คือ การส่งเคราะห์ทางจิตใจ ส่วนการส่งเคราะห์ทางวัตถุจะกระทำได้โดยทางอ้อม ด้วยการแนะนำชักจูงผู้อื่นให้กระทำหรือนำสิ่งของหรือบริการที่ได้รับจากผู้อื่นมาเฉลี่ยแบ่งปันให้เป็นประโยชน์กว้างขวางออกไปโดยการส่งเคราะห์นั้นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและกาลเทศะ บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเคราะห์ชุมชนประกอบด้วย

1. การให้แนะนำทางจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ
2. การเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางจิตใจด้วยความประพฤติเป็นตัวอย่าง ตลอดจนสถานที่ของวัดวาอารามที่สงบรวมรื่นเป็นองค์ประกอบสำหรับหล่อเลี้ยงจิตใจสังคมอย่างหนึ่ง
3. การให้คำแนะนำปรึกษาด้านอื่น ๆ เท่าที่ทำได้ เช่น ในทางวิชาการ เป็นต้น

4. ในสังคมที่กำลังพัฒนา เมื่อชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะช่วยตนเอง ถ้าได้พระสงฆ์ ผู้นำท้องถิ่นที่มีโอกาสเตรียมตัวพร้อมเป็นศูนย์กลางเป็นผู้นำชี้ช่องในการนำท้องถิ่นให้ได้รับความเจริญใหม่ ๆ ได้ บทบาทนี้อาจประกอบด้วยการเสนอแนะให้ความคิดริเริ่มว่า ในท้องถิ่นนั้น มีอะไรที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นแล้วเป็นศูนย์รวมชักชวนให้ประชาชนทำงานนั้น หรืออาจเป็นที่ปรึกษาชาวบ้านมาขอความเห็นว่าจะทำสิ่งนั้นในท้องถิ่น จะควรหรือไม่ควร

5. การสังเคราะห์ทางจิตใจเป็นสิ่งสำคัญในศาสนาทั้งหลายและยังเป็นสิ่งจำเป็นอยู่สำหรับประชาชนทั่วไป แม้ที่เป็นพุทธศาสนิกชนในฐานะเป็นเครื่องปลอบประโลมสืบเนื่องมาจากความเร้นลับของชีวิต อย่างที่บางท่านเรียกว่า การบำรุงขวัญ อันได้แก่ บทบาทประเภทพิธีกรรมต่าง ๆ

วิชานุกร เศรษฐ (2526 : 246 - 247) กล่าวถึงบทบาทที่เด่นและสำคัญของพระสงฆ์ในชนบทไทยสรุปได้ดังนี้

1. พระสงฆ์ทำหน้าที่สั่งสอนธรรม และส่งเสริมให้ชาวบ้านทำบุญกุศลต่าง ๆ
2. ฝึกหัดอาวุธหรือสมภารวัดทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ผู้ประนีประนอมและบางครั้งทำหน้าที่เฝ้ารักษาผู้เจ็บป่วย
3. พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้านโดยช่วยขจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนส่วนมากเชื่อฟังพระผู้ทรงศีลอยู่แล้ว
4. พระสงฆ์ทำหน้าที่อบรม สั่งสอนเด็กคือที่พ่อแม่หมดความสามารถจะอบรมได้ด้วยตนเอง รวมทั้งอนุเคราะห์เด็กกำพร้า
5. พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากวัด เช่น สถาปัตยกรรม ช่างไม้ ช่างก่ออิฐปูน ช่างปรับปรุงการเกษตร เป็นต้น และในปัจจุบันนี้ พระสงฆ์ได้เรียนรู้วิชาการสาธารณสุข แล้วนำไปเผยแพร่แก่ประชาชนให้รู้จัก การสร้างบ่อน้ำ การสร้างและใช้ส้วมซึม ตลอดจนรู้จักหลักการสาธารณสุข

6. พระสงฆ์เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการของหมู่บ้าน ทำหน้าที่ช่วยวางแผนแนะนำและสนับสนุนงานของชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่าง ๆ ในเมืองไทยที่สำเร็จไปนั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะเจ้าหน้าที่รัฐบาลขอความร่วมมือจากชาวบ้านโดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งชาวบ้านเคารพนับถือ

7. พระสงฆ์เป็นผู้นำประชาชนในทางวิญญาณ เป็นที่พึ่งทางจิตใจ พระสงฆ์สามารถแก้ปัญหาส่วนตัวของผู้เดือดร้อน

8. พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นธรรมทูตและพระธรรมจาริกซึ่งไปเผยแผ่หลักธรรมแก่ชาวเขา ทำให้ชาวเขาเกิดความรู้รักภักดี ไม่ทำไร่เลื่อนลอยและหันมานับถือพุทธศาสนา

ชาเลียง วุฒิจันทร์ (2526 : 38 - 40) กล่าวถึงงานของพระสงฆ์เพื่อความมั่นคงแห่งชาติไทยในสังคมปัจจุบัน แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ การพัฒนาคุณภาพของพลเมือง การสงเคราะห์ประชาชน และการช่วยเหลืองานของทางราชการ ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาคุณภาพของพลเมือง คุณภาพของพลเมืองโดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรมมีความสำคัญต่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยิ่ง งานของพระสงฆ์ในด้านนี้ ได้แก่

1.1 การให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรของชาติทุกระดับอายุให้เข้ามาอยู่ใน พระธรรมวินัย ศึกษาและปฏิบัติพระธรรมวินัย

1.2 การเทศนา อบรม สั่งสอนประชาชนที่มาทำบุญที่วัดในวันธรรมสวนะ และให้งานทำบุญบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ตามประเพณีหรือในงานเทศกาลต่าง ๆ การเทศน์ทาง วิทสุ ทางโทรทัศน์ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม การเขียน บทความเผยแผ่ทางหนังสือพิมพ์ การเรียบเรียงหนังสือธรรมะเผยแผ่ในงานและโอกาสต่าง ๆ ตลอดจนกิจกรรมเผยแผ่พุทธศาสนาทั้งปวง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานตามโครงการอบรมประจำตำบล

1.3 การจัดสอนศาสนศึกษาแก่เด็กและประชาชน

1.4 การดำเนินกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาของวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ

2. การสงเคราะห์ประชาชน เป็นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ พระสงฆ์ได้สงเคราะห์ ประชาชนทั้งทางด้านขวัญและกำลังใจและวัตถุอีกด้วย ดังนี้

2.1 การให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนตามประเพณีเกี่ยวกับ ชีวิต และตามประเพณีเกี่ยวกับส่วนรวม

2.2 การช่วยประกอบศาสนพิธีในงานทำบุญ บำเพ็ญกุศลต่าง ๆ

2.3 การให้ที่พักอาศัยแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษาดำรงท้องถิ่นที่มาศึกษาแล้วเรียน อยู่ในเมือง การให้ที่พักอาศัยแก่บุคคลที่มารักษาศีล การให้ที่ดินหรือให้เช่าที่ดินในราคาถูก ให้ประชาชนที่ขัดสนปลูกบ้านอาศัย

2.4 การดูโชคชะตาราศี การประพรมน้ำพระพุทธรูป การให้ฤกษ์ยาม

2.5 การให้ทางราชการหรือส่วนรวมใช้สถานที่ของวัดประชุมราษฎร เป็น
หน่วยเลือกตั้ง จัดงานหาราชได้เพื่อสาธารณกุศล ตลอดจนการให้ใช้ที่ดินของวัดสร้าง
สาธารณสถานต่าง ๆ

2.6 การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การให้คำปรึกษาในหน้าที่การงาน การเป็น
ผู้นำในการก่อสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ในท้องถิ่น

2.7 การให้ที่พักพิงแก่ประชาชนผู้ประสบสาธารณภัยและภัยจากธรรมชาติ
การรวบรวมสิ่งของจากผู้บริจาคไปให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบภัยต่างท้องถิ่น

3. การช่วยเหลืองานของทางราชการ พระสงฆ์พยานที่จะช่วยเหลืองานทาง
ราชการทั้งในด้านการปกครอง การสงเคราะห์ประชาชน และการรักษาความปลอดภัยของ
ชาติ เช่น

3.1 ช่วยในการอบรมชี้แจงราษฎรให้รู้จักผิดชอบชั่วดี การปฏิบัติตามคำแนะนำ
ชักชวนของรัฐบาลหรือผู้ปกครองบ้านเมืองระดับต่าง ๆ

3.2 ช่วยกิจการบริหารตามปกติของเจ้าหน้าที่รัฐบาล

3.3 ช่วยสงเคราะห์ประชาชนโดยรับช่วงงานจากเจ้าหน้าที่รัฐบาลให้การ
สงเคราะห์ในท้องถิ่นกันดารที่วัดตั้งอยู่

3.4 การช่วยทางราชการเกี่ยวกับกิจการอื่นเกี่ยวกับความมั่นคง

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและความสับสนวุ่นวายของสังคมปัจจุบัน พร้อมทั้งลดบทบาท
ของวัดลงทางด้านการให้การศึกษาแก่เยาวชน และการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ลงไป
เป็นอันมาก (ประทีป สยามชัย. 2526 : 139 - 140) เห็นว่าควรจะต้องมีการปรับปรุง
บทบาทของวัดและพระสงฆ์เสียใหม่ ถ้ามิฉะนั้นแล้วทั้งสังคมและศาสนาคงจะไปไม่รอด แนวทาง
ในการดำเนินงานคือ

1. ปรับปรุงบทบาทของวัดเสียใหม่ โดยให้วัดมีส่วนในการพัฒนาสังคมมากขึ้น ควร
ให้พระสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน รวมกลุ่มชาวบ้าน และทำประโยชน์ในการแก้ปัญหา
ท้องถิ่น การพัฒนาสังคมที่สำคัญคือการพัฒนาทางด้านจิตใจ เพราะจิตใจเป็นที่ตั้งของสิ่งทั้งหลาย
คนเราทุกสุขก็อยู่ที่ใจ ดีชั่วก็อยู่ที่ใจ ดังนั้นคนเราจะต้องทำใจให้สะอาดบริสุทธิ์ เมื่อพัฒนา
จิตใจดีแล้ว การพัฒนาวัตถุภายนอกก็ย่อมดีตามไปด้วย

2. ควรเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมทางศาสนาให้เหลือเท่าที่จำเป็น เพราะพิธีกรรมเหล่านี้ไม่ใช่แก่นแท้ของพุทธศาสนา ต้องมุ่งจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ที่อยู่นอกศาสนาธรรม เช่น การแก้เคราะห์ สะเดาะเคราะห์ ปลุกเสกเครื่องรางของขลัง หมอคู่ การเข้าพระ เป็นต้น วัดและพระสงฆ์จะต้องแสดงบทบาทอันแท้จริง คือการเผยแผ่ธรรมะของพุทธศาสนา

3. การปฏิรูปบทบาทของวัด (ในฐานะเป็นสถาบันทางศาสนา) คือการนำเอาศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรม สังคม วัฒนธรรม และการเมืองทั้งหมด แทนที่จะให้ศาสนาแยกออกจากสังคมโดยโดดเดี่ยว โดยที่ประมุขศาสนาให้เข้ากับการปฏิบัติจริงในสังคมมากที่สุด

กิริติ ศรีวิเชียร (2527 : 111 - 113) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์และวัดที่ควรจะเป็นในอนาคตอันที่จะสร้างความเลื่อมใสศรัทธาแก่ประชาชนว่าควรประกอบด้วย

1. บทบาทในการเป็นผู้นำและแบบอย่างแก่ชุมชนในเรื่องของความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาดและประหยัด
 2. บทบาทในการเป็นสถานที่เรียนพระพุทธศาสนาของทั้งพระสงฆ์ ช่างบ้าน และลูกหลานของชาวบ้านรอบวัด
 3. บทบาทในการเป็นสถานที่เรียนเพื่อการอ่านออกเขียนได้ของชาวบ้านรอบวัด
 4. บทบาทในการเป็นแหล่งรวบรวมเก็บรักษาและศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรมขนานต่าง ๆ ทั้งศิลปกรรม จิตรกรรม ประติมากรรมและวรรณกรรมในท้องถิ่น
 5. บทบาทในการเป็นสถานที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของชาวบ้าน
 6. บทบาทในการให้การสอนและฝึกฝนอาชีพที่จำเป็นในท้องถิ่นแก่ชาวบ้านรอบวัด
 7. บทบาทในการเป็นผู้นำเอาหลักการและแนวคิดใหม่ ๆ มาช่วยเหลือเกษตรกร
- บทบาทของพระสงฆ์ในการบริการชุมชน พระสงฆ์มีภาระที่จะต้องจัดกิจกรรม ช่วยแก้ปัญหาของชนบท ซึ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับความไม่รู้ (มีการศึกษาน้อย) ความจน ความเจ็บไข้ การจับปล้น พระสงฆ์ช่วยได้โดยการจัดกิจกรรมด้านการศึกษา ส่งเสริมวิชาชีพ การสนับสนุนตั้งสหกรณ์ต่าง ๆ จัดสาธารณสุขมูลฐานอบรมจิตใจให้มีคุณธรรม ฯลฯ สรุปบทบาทที่สำคัญของวัดต่อชุมชนชนบท คือ เป็นแหล่งกระจายข่าวให้ความรู้ใหม่ ๆ แก่ชุมชนและเป็นผู้ช่วยในการตัดสินใจที่ปรึกษากิจการต่าง ๆ (พระมหาณรงค์ จิตตโสภโณ. 2527 : 93 - 100)

ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา ได้จำแนกกิจกรรมของวัดที่เป็นหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ได้ 8 ด้าน (กรมการศาสนา. 2528 : 28 - 29) คือ

1. ด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม เช่น การนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติสอดแทรกอยู่ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น
2. ด้านสุขภาพอนามัย เช่น จัดตั้งเภสัชสถาน เชิญนายแพทย์อนามัยประจำตำบล อำเภอมาดตรวจรักษาแก่ชาวบ้าน ร่วมมือกับ อสม. พสส. เป็นต้น
3. ด้านสันทนาการ เช่น จัดให้มีการฝึกฝนอาชีพ ส่งเสริมอาชีพ จัดตั้งธนาคารข้าว ครัวสหกรณ์ เป็นต้น
4. ด้านสันติสุข เช่น ทำให้คนเลิกคิดยาเสพติด มีวสันตการนิมิต เต็มเกล้าสุรา เลิกอบายมุข ให้มาสนใจประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี เป็นต้น
5. ด้านศึกษาสงเคราะห์ เช่น หาทุนการศึกษาให้นักเรียนที่ยากจน ส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณร จัดหาวัสดุอุปกรณ์ จัดตั้งห้องสมุด ที่อ่านหนังสือ เป็นต้น
6. ด้านสาธารณสงเคราะห์ เช่น ทำถนน ปลูกต้นไม้ สร้างศาลาที่พัก จัดวันทำความสะอาดหมู่บ้าน
7. ด้านกตัญญูกตเวทีธรรมให้ประชาชนรู้จักกตัญญูต่อผู้มีคุณ ต่อบิดา มารดา ครูอาจารย์ สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
8. ด้านสามัคคีธรรม เช่น ช่วยระงับกรณีพิพาทต่าง ๆ ของประชาชน ให้มีความสามัคคี รวมพลังในทางสร้างสรรค์

วันชัย อาจเขียน (2528 : 20 - 30) ได้สรุปบทบาทของพระสงฆ์ในงานพัฒนาชุมชน ดังนี้

1. ส่งเสริมสาธารณสุข โดยการทำตนเป็นตัวอย่างแนะนำประชาชนให้เอาใจใส่การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยทั้งของร่างกายและสิ่งแวดล้อม
2. ส่งเสริมราษฎรให้มีรายได้เพิ่มขึ้น แนะนำให้รู้จักออกทุนขยันหมั่นเพียร และชวนชวนในการประกอบอาชีพที่ชอบธรรม

3. ส่งเสริมการศึกษา พยายามสอนให้ประชาชนมีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานต่าง ๆ ได้เอง สอนให้รู้จักใช้สติปัญญาในกิจการงานทั้งปวง ให้รู้จักคิด ไม่เป็นคนเชื่ออย่างงมงาย

4. ส่งเสริมการสร้างสาธารณสมบัติ เพื่อเป็นจุดรวมความสามัคคีของชุมชน เพื่อให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่ม และรู้จักความรับผิดชอบในการพัฒนาท้องถิ่นของตน

5. ส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องก่อให้เกิดความสงบสุข เป็นเครื่องสมานความสามัคคีของประชาชนในชุมชนนั้น ๆ

6. ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สอนให้ประชาชนมีความสามัคคี ให้ทุกคนรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตน เพราะเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาชุมชน คือ การปกครองตนเอง

บทบาทของพระสงฆ์ด้านสังคมสงเคราะห์ พระสงฆ์ในชนบทยังคงมีบทบาทที่สำคัญอยู่มาก สมบูรณ์ สุขสำราญ (2529 : 8) กล่าวว่า หากจะพิจารณาจากบริการของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา อนามัย สาธารณสุข ฯลฯ ยังคงกระจายไปถึงชนบทในอัตราส่วนที่ต่ำมาก พระสงฆ์ยังคงเป็นหน่วยบริการสำรองที่ช่วยแก้ไขเฉพาะหน้าของประชาชนอยู่ เช่น การขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ พระสงฆ์มักจะใช้ภาวะความเป็นผู้นำท้องถิ่นตามธรรมเนียมชาตาระดมชาวบ้านให้หุดบ่อน้ำในวัด หรือเป็นผู้นำในการแนะนำการขุดบ่อสาธารณะ การทำส้วมที่ถูกสุขลักษณะ รู้จักรักษาสภาพอนามัย เป็นต้น การป้องกันสุขภาพ โภชนาศาสตร์ และการใช้ยา พระสงฆ์ย่อมเป็นผู้เผยแพร่ความรู้ในด้านเหล่านี้ได้อย่างไม่มีข้อขัดขวาง การชักชวนให้ชาวบ้านรู้จักป้องกันสุขภาพตัวเอง ในการก่อสร้าง เช่น ถนน บ่อน้ำ ฯลฯ พระสงฆ์จะเป็นผู้ให้คำแนะนำหรือทำงานในด้านทฤษฎีเป็นนายงาน การที่พระสงฆ์มีบทบาทในกระบวนการพัฒนาชาตินั้น พระสงฆ์ในท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี และจะช่วยให้ความเกื้อหนุนที่มีต่อชุมชนในท้องถิ่นนั้นเข้มแข็งขึ้น ขณะเดียวกัน การบริการชุมชนของพระสงฆ์ยังจะช่วยสร้างและประสานให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างความเชื่อและข้อปฏิบัติทางศาสนาที่มีแต่เดิมกับแรงกระตุ้นในการพัฒนา

พุทธศาสนาเข้ามาเข้าไปในทุกซอกทุกมุมชีวิตของคนไทย ในทางการเมืองแม้พระสงฆ์ไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าพัฒนาทางการเมือง แต่ก็มิมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองโดยทางอ้อม และมีบทบาททางการเมืองที่สำคัญโดยไม่รู้ตัวและในปัจจุบันองค์กรทางศาสนาได้เปลี่ยนโฉมหน้าใหม่หลายอย่างในทางสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาประเทศ เช่น มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย และ ^{มกุฏ}มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่สำคัญ ได้กำหนดให้พระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาแล้วไปปฏิบัติศาสนกิจในฐานะครูสอนและแนะนำประชาชนชนบท ตลอดจนได้จัดให้มีการอบรมและสัมมนาให้พระสงฆ์ในชนบทที่มีความรู้ด้านสาธารณสุขการอนามัยและโครงการ ตลอดจนพุทธวิถีการพัฒนาชนบทด้วย

การวิจัยในประเทศไทย

เสาวลักษณ์ ขำนิล (2518 : 132) ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านวังไผ่และหมู่บ้านอุตะเกา จังหวัดชัยนาท โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มพระสงฆ์ในหมู่บ้านวังไผ่และหมู่บ้านอุตะเกา พบว่า พระสงฆ์ทั้ง 2 กลุ่ม มีบทบาทด้านการศึกษาของชุมชนอย่างมาก เริ่มจากเป็นผู้อุปถัมภ์โรงเรียนช่วยเหลือในการสร้างโต๊ะเก้าอี้หาทุนการศึกษาให้โรงเรียน นอกจากนี้ยังช่วยเหลือโรงเรียนในด้านให้การศึกษาวินัยศีลธรรมอีกด้วย

เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม (2519 : 103 - 105) ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม เกี่ยวกับเรื่องบทบาทในการให้การศึกษาทั่วไปทั้งทางโลกและทางธรรม การเผยแผ่ธรรมะ และการให้การสงเคราะห์แก่ประชาชน ตลอดจนศึกษาว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นอย่างไรในบทบาทด้านนี้ของท่าน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์ที่จำพรรษาในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 561 รูป ผลการวิจัยพบว่าพระสงฆ์มีบทบาทสูงมากในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านการศึกษา โดยเฉพาะการช่วยการสอนหนังสือสูงมากถึงร้อยละ 62.64 ซึ่งในขณะสอนได้เน้นให้ประชาชนเข้าใจสัจธรรมและหน้าที่ ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและกิจการอื่น ๆ ซึ่งพบว่าพระสงฆ์มีกิจกรรมสูงขึ้นตามพรรษาที่บวช ต้องการมีบทบาทในการศึกษาเพิ่มขึ้น

โดยประสงค์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของชาติ ปรับปรุงหลักสูตรวิชาเกี่ยวกับ ศีลธรรมและศาสนาในลักษณะที่พระสงฆ์จะเข้าไปสอนได้

ด้านการเผยแผ่ธรรมะเพื่อพัฒนาจิตใจประชาชนโดยการออกจาริกไปในพื้นที่ชนบท สอนให้เจริญกรรมฐาน นำประชาชนพัฒนาท้องถิ่น วัดและโรงเรียนและเข้าร่วมในวันสำคัญ ทางศาสนา

ในด้านความคิดเห็นที่พระสงฆ์มีบทบาทของท่านในการพัฒนาสังคมดังนี้

1. พระสงฆ์ส่วนใหญ่คิดว่างานพระธรรมทูต การเผยแผ่ธรรมะโดยสื่อมวลชนและการบรรพชาในภาคฤดูร้อน จำเป็นในการเผยแผ่ธรรมะพร้อมกับประสงค์ที่จะได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดอบรมสัมมนาให้ความรู้เบื้องต้น ในการแพทย์และการสังคมสงเคราะห์ที่ถูกต้องหลักวิชาการ
2. พระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านศาสนพิธี ให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาชีวิตและพัฒนาทางจิตใจ เชื่อมประชาชนที่โรงพยาบาลและที่บ้าน
3. วัดต่าง ๆ ควรสงเคราะห์ประชาชนด้วยการให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้ จัดสถานที่พักผ่อนภายในวัด รักษาพยาบาลผู้ป่วย สงเคราะห์เด็กก่อนวัยเรียน
4. พระสงฆ์ส่วนใหญ่เห็นด้วยในการที่จะพัฒนาบทบาทของตนเองคิดว่ามีความพร้อมและเชื่อมั่นว่าจะทำได้โดยได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและไม่ผิดต่อวินัยสงฆ์
5. พระสงฆ์ พยายามปรับปรุงบทบาทและฐานะของตน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยการพัฒนาตนเองทางการศึกษาให้สูงขึ้น นอกเหนือจากการมีศีลและสมาธิ พระสงฆ์สามารถนำสิ่งเหล่านี้ไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีเพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีในด้านการศึกษาสุขภาพอนามัย ตลอดจนการสงเคราะห์ช่วยเหลือต่าง ๆ จะเห็นได้ว่างานเหล่านี้เป็นบทบาทที่แท้จริงของพระสงฆ์ซึ่งน่าจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมได้

นอกจากนี้ยังได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่าการที่พระสงฆ์จะมีบทบาทในการพัฒนาสังคมมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับโอกาส และการปรับปรุงของสถาบันทางสังคมและประชาชน กล่าวคือ สถาบันสงฆ์และฆราวาสที่นับถือศาสนาพุทธในสถาบันนั้น ๆ จะต้องช่วยกับปรับปรุงสถาบันของตน โดยมุ่งให้แต่ละสถาบันมีส่วนร่วมสัมพันธ์กันในการเผยแผ่ในกิจการอันเป็นกุศลเพิ่มขึ้นโดยพิจารณาให้พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทร่วมด้วย ทั้งนี้เพื่อผลดีแก่ส่วนรวม

เฉลิม อุตกฤษฎี (2521 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในงานพัฒนาชุมชน โดยรวบรวมข้อมูลจากการปฏิบัติศาสนกิจในส่วนภูมิภาคของพระสงฆ์จากโครงการอบรมพระภิกษุเพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นระหว่างปี พ.ศ. 2517 - 2519 ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

เรื่องการพัฒนาการศึกษา พระภิกษุมียบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การอบรมศีลธรรมแก่ประชาชน การศึกษาด้านปวิธิตธรรม ส่วนบทบาทน้อยที่สุด ได้แก่ การให้การศึกษาสาธิตสามัญแก่พระภิกษุสามเณร นักเรียน และอบรมพิเศษแก่ผู้ต้องขังของเรือนจำ

เรื่องการพัฒนาหมู่บ้าน พระภิกษุมียบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การปรับปรุงคมนาคมในหมู่บ้าน ส่วนบทบาทน้อยที่สุด ได้แก่ การปรับปรุงห้องสมุด แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรม

เรื่องบริการสังคม พระภิกษุมียบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การปรับปรุงบริเวณโรงเรียน และวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา ส่วนบทบาทน้อยที่สุด ได้แก่ การบริจาคสิ่งของที่เป็นให้โรงพยาบาลและการสร้างโรงเรียน

เรื่องการพัฒนาวัดนั้น พระภิกษุมียบทบาทมากที่สุด คือ การสร้างปรับปรุงที่อยู่อาศัย การคมนาคมภายในวัด ส่วนบทบาทน้อยที่สุด คือ การสร้าง การปรับปรุงป่าช้า เมรุเผาศพ แหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ เครื่องอำนวยความสะดวกสบาย

บรรพต วีระสิทธิ์ บุญลือ วันทาสนต์ และอร วีระสิทธิ์ (2523 : 28 - 51) ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับสังคมไทยโดยพิจารณาในเชิงสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง โดยศึกษาเฉพาะกรณีในกรุงเทพมหานคร และฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ พระสงฆ์มีบทบาทส่งเสริมให้ประชาชนประกอบอาชีพสุจริตไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีบทบาทในการสอนงานอาชีพด้านฝีมือ เช่น การวาดแผนโบราณ ขาสมุนไพรรักษาโรค ศิลปกรรม การก่อสร้าง เป็นต้น

ด้านสังคม บทบาทของพระสงฆ์ในด้านนี้คือ การอบรมจริยธรรม การลดการเสพติด เสพติด การอนุเคราะห์ผู้ยากไร้ การสงเคราะห์ผู้มีปัญหาทางใจ การอนุเคราะห์ผู้เดินทาง และการช่วยเหลือกิจกรรมของประชาชน เช่น การใช้วัดเก็บวัสดุเครื่องใช้หรือวัตถุเครื่องใช้

หรืออื่น ๆ เก็บของศักดิ์สิทธิ์ อนุเคราะห์สัตว์เลี้ยง ให้มีเครื่องใช้ เป็นต้น และยังมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนอีกด้วย

ด้านการศึกษา พระสงฆ์มีบทบาทด้านการศึกษาหลายประการ ได้แก่ การให้ความรู้แก่พระสงฆ์และประชาชนทั้งภายในและนอกวัด การสร้างโรงเรียนในวัด

ด้านการเมืองการปกครอง พระสงฆ์มีบทบาทโดยอ้อมต่อการเมืองการปกครองในเชิงเหนี่ยวนำ การปฏิบัติไม่สอดคล้องกับธรรมะ

นอกจากนี้ยังเห็นว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่เห็นด้วยและยึดเหนี่ยวแบบทฤษฎีที่ว่า พระสงฆ์ควรปฏิบัติภารกิจบางประการซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่ออยู่ภายในขอบเขตคือไม่ให้ล้ำเส้นแห่งความเหมาะสมในฐานะเป็นลักษณะและภาวใต้กตัญญูแห่งการแบ่งแยกระหว่างพุทธจักรและอาณาจักร

เนาวรัตน์ สุวรรณพ้อง (2524 : 150 - 166) ได้ทำการศึกษาวิจัย บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่องานสังคมสงเคราะห์จิตเวช โดยพิจารณาบทบาทในการให้คำแนะนำปรึกษาทางด้านจิตใจ บทบาทในการรณรงค์ ให้วัดชุมชนเป็นแหล่งเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจ บทบาทในการสอนวิปัสสนากรรมฐานเพื่อความสงบสุขทางด้านจิตใจ บทบาทในการให้ที่อยู่อาศัยแก่คนไร้ที่พึ่งและผู้เจ็บป่วย และบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมและพัฒนาทางด้านจิตใจ ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาทางด้านจิตใจและด้านการส่งเสริมจริยธรรมกับการพัฒนาทางด้านจิตใจเป็นส่วนใหญ่ บทบาทด้านอื่นมีน้อย สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์มากที่สุดในการช่วยเหลือประชาชนก็คือการขาดแคลนทุนทรัพย์ นอกจากนี้ยังพบว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่คิดว่ามีความสามารถ มีความพร้อมเหมาะสมที่จะช่วยเหลือประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ว่าจะเป็นในระดับบุคคล กลุ่ม หรือชุมชนก็ตาม

บำรุง สุขพรรณ (2525 : 125) ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการรับข่าวสารจากสื่อมวลชนของพระสงฆ์ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเผยแพร่และพัฒนาทางความคิด จิตใจของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์อยู่ในเขตรับผิดชอบของสำนักงานพัฒนาชุมชนเขต 4 (จังหวัดอุดรธานี) โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากพระสงฆ์ รวม 900 รูป ปรากฏว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่ชอบฟังวิทยุ อ่านหนังสือพิมพ์ และชอบฟังข่าวเกี่ยวกับอาชีพ ศิลปวัฒนธรรมมากที่สุด ส่วนในด้านการพัฒนาชนบทนั้น พระสงฆ์สามารถให้คำแนะนำชาวบ้านมากที่สุด

เรื่องด้านสาธารณะ พัฒนาการอาชีพ การตลาดและการศึกษา นอกนั้นพระสงฆ์มีความเห็นว่าการใช้พระสงฆ์ในการส่งเสริมปลูกฝังคุณธรรม 4 ประการ และค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ไปสู่ประชาชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน พระสงฆ์เองมีความยินดีที่จะเป็นผู้นำในการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลไปสู่ประชาชน พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือกับทางราชการและรัฐอย่างเต็มความสามารถ ส่วนในด้านการเผยแผ่ศาสนาออกไปเชื่อมเยียนเทศนาโปรดชาวบ้านเดือนละอย่างน้อยหนึ่งครั้ง

อริยา ลัมสุวัฒน์ (2526 : 189 - 192) ได้ศึกษาวิจัยถึงสาเหตุที่พระภิกษุได้เข้าร่วมในโครงการพัฒนาชุมชนชนบทของไทย ระหว่าง พ.ศ. 2500 - 2520 โดยเน้นถึงผลที่เกิดจากกิจกรรมของพระภิกษุในการพัฒนาชีวิตจิตใจและความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ทั้งในส่วนที่มีต่อชุมชนเหล่านั้นและการประสานงานจากรัฐบาลและพระภิกษุเอง จากการศึกษาได้ พบว่า พระภิกษุในชนบทที่มีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดได้รับความเคารพยกย่องจากชาวบ้านทั้งที่มีบทบาทเป็นผู้นำคนสำคัญในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมร่วมกับชาวบ้านอยู่ ด้วยเหตุนี้ การงานพัฒนาชุมชนโดยพระภิกษุจึงแบ่งออกเป็นสองลักษณะตามสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ ลักษณะแรกคือ การที่พระภิกษุทำการพัฒนาร่วมกันกับชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ ไปอย่างเสรีตามความเหมาะสมและสภาพความจำเป็นในแต่ละท้องถิ่น ส่วนอีกลักษณะหนึ่งคือการที่คณะสงฆ์ในส่วนกลางได้ร่วมกันจัดตั้งโครงการพัฒนาชุมชนที่ดำเนินการโดยคณะสงฆ์ และด้วยความร่วมมือสนับสนุนทางการเงินและการประสานงานจากรัฐบาล เพื่อส่งพระภิกษุออกไปปฏิบัติศาสนกิจเผยแผ่พุทธศาสนาและช่วยเหลือในการพัฒนาชนบท

การพัฒนาชุมชนที่พระภิกษุได้ดำเนินการอย่างเสรีนั้น ส่วนใหญ่จะสามารถช่วยเหลือชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี อันเป็นผลจากการที่ชาวบ้านยอมรับบทบาทผู้นำของพระภิกษุในชุมชนของตนเพื่อเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวบ้าน ส่วนโครงการพัฒนาชุมชนที่คณะสงฆ์และรัฐร่วมกันดำเนินการนั้น เนื่องจากถูกมองอย่างสงสัยว่ารัฐบาลได้อาศัยคณะสงฆ์เป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และเพื่อความจงรักภักดีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ ทำให้การเข้ามาอยู่เกี่ยวกับรัฐอย่างเปิดเผยและการกิจกรรมทางโลก เพื่อพัฒนาชนบทโดยคณะสงฆ์นั้นไม่ได้รับการยอมรับและให้ความร่วมมือเท่าที่ควร

อริยธรรม คีระคอม (2526 : 42 - 69) ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทของ พระสงฆ์มหาเถรสมาคมในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์จีนและอนัมนิกายในภาคกลาง ของประเทศไทย โดยได้แนวคิดมาจากทฤษฎีบทบาท จากทฤษฎีนี้พบว่า ปัจจัยทางสังคมที่น่าจะ เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมบทบาทของพระสงฆ์มหาเถรสมาคมในการพัฒนาสังคมก็คือ ตำแหน่ง สถานภาพ และปัจจัยทางจิตวิทยาที่น่าจะเกี่ยวข้องก็คือ ความยึดมั่นต่อความเป็นพระสงฆ์มหาเถรสมาคม ความ คาดหมายบทบาทของพระสงฆ์มหาเถรสมาคม ในการพัฒนาสังคมและความรู้สึกได้รับการยอมรับจาก ชาวไทย ส่วนพฤติกรรมบทบาทในการพัฒนาสังคมที่คาดว่าพระสงฆ์มหาเถรสมาคมน่าจะมีก็คือ บทบาท ด้านการพัฒนาจริยธรรม การพัฒนาการศึกษา การพัฒนาสวัสดิการสังคมและการพัฒนาอาชีพ นอกจากนี้ยังพบว่า ในด้านกิจกรรมพัฒนาสังคมนั้น พระสงฆ์ที่มีกิจกรรมด้านการพัฒนาจริยธรรม มีจำนวนมากที่สุด ที่มีกิจกรรมด้านสวัสดิการสังคมมีน้อยที่สุด แต่ถ้าพิจารณาความถี่ของการประกอบ กิจกรรม พบว่า พระสงฆ์มหาเถรสมาคมมีกิจกรรมด้านการพัฒนาการศึกษาที่ถี่ที่สุดและด้านสวัสดิการสังคม น้อยที่สุด นอกจากนี้ยังพบอีกว่า กิจกรรมในการพัฒนาสังคมมีความสัมพันธ์กับความคาดหมาย บทบาท และความรู้สึกได้รับการยอมรับจากชาวไทย ความคาดหมาย บทบาทมีความสัมพันธ์กับอายุ และ ความยึดมั่นในความเป็นพระสงฆ์มหาเถรสมาคม ความรู้สึกได้รับการยอมรับจากชาวไทยมีความสัมพันธ์ กับประเทศที่เกิด และความคาดหมาย

อำนาจ บัวศิริ (2528 : 78 - 80) ได้วิจัยคุณสมบัติและบทบาทเจ้าอาวาสวัดใน พุทธศาสนาที่เลื้อยต่อการพัฒนาชนบทตากจนในภาคเหนือ โดยมีการกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย พระสงฆ์ พระสังฆาธิการ ประชาชนที่มีอาชีพรับราชการ ประชาชนที่มีอาชีพค้าขายและประชาชนที่มี อาชีพเกษตรกรรม จากการวิจัยพบว่า บทบาทของเจ้าอาวาสวัดที่จะช่วยพัฒนาชนบทตากจนใน ภาคเหนือดังนี้

ด้านปลูกฝังและส่งเสริมศีลธรรมแก่ประชาชน พบว่าประชาชนทุกกลุ่มเห็นด้วยกับ บทบาทของเจ้าอาวาสในด้านนี้ บทบาทที่ได้รับความเห็นด้วยมากที่สุดมีสองประการ คือ การใช้ สถานที่ในวัดเป็นที่จัดการศึกษาอบรมให้ความรู้ด้านพุทธศาสนาแก่ประชาชนเป็นประจำทุกวันพระ และการจัดทำวัดและบริเวณให้สะอาดร่มรื่นเพื่อให้ประชาชนที่เข้ามาเกิดความสงบทางจิตใจได้

ด้านกิจกรรมระดับหมู่บ้าน พบว่าประชากรทั้งห้ากลุ่มเห็นด้วยกับบทบาทของเจ้าอาวาส ในด้านนี้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานแหล่งน้ำหมู่บ้าน งานธนาคารโค กระบือ งานกลุ่มออมทรัพย์ หรือธนาคารข้าว และกลุ่มอาชีพ

ด้านการบริการพื้นฐาน พบว่าประชากรทั้งห้ากลุ่มเห็นด้วยกับบทบาทของเจ้าอาวาส ในด้านนี้ ไม่ว่าจะเป็นงานด้านสาธารณสุขมูลฐาน งานโภชนาการ งานบริการด้านกฎหมาย งานแหล่งน้ำสะอาดและงานผลิตหนังสือเพื่อส่งเสริมชีวิตและสังคม

พินิจ ลาภชนานนท์ (2529 : 125 - 129) ศึกษาถึงเรื่องบทบาทพระสงฆ์ ในการพัฒนาชนบท โดยวิเคราะห์พระสงฆ์พัฒนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าปัจจัย สำคัญที่ผลักดันให้พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชนบทคือ การที่พระสงฆ์พัฒนาได้พบเห็น สภาพปัญหาและความทุกข์ยากของชาวบ้านจึงต้องการเข้ามาแก้ไขปัญหานั้นแก่ชาวบ้าน จาก การวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ที่ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๖ ได้สี่ลักษณะ คือ

1. บทบาทผู้ส่งเสริมพัฒนา คือบทบาทที่พระสงฆ์พัฒนาดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยที่ตนเองเป็นผู้จัดหาทรัพยากรและบริหารโครงการต่าง ๆ ด้วยตนเอง ชาวบ้านไม่ได้ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกโครงการต่าง ๆ

2. บทบาทผู้นำการพัฒนา เป็นบทบาทที่พระสงฆ์เป็นผู้นำชาวบ้านเข้ามาทำกิจกรรม สิ่งพัฒนาต่าง ๆ โดยพระสงฆ์จะเป็นผู้คิดค้นโครงการ หรือติดต่อโครงการพัฒนาต่าง ๆ มา ดำเนินการจะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านร่วมปรึกษาหารือบ้าง จากการศึกษาพบว่าพระสงฆ์พัฒนา ที่มีบทบาทเช่นนี้อยู่มากที่สุด

3. บทบาทผู้ประสานงาน โดยกิจกรรมและโครงการสิ่งพัฒนาต่าง ๆ มักจะเป็น การดำเนินการโดยพยายามชักนำความร่วมมือ และความสนับสนุนจากหลายฝ่ายและพยายาม ร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการชักจูงชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง

4. บทบาทที่เป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนในการพัฒนาหมู่บ้าน โดยมีชาวบ้านเป็นผู้มีส่วนร่วม ในการพัฒนาตนเองเป็นสำคัญ พระสงฆ์พัฒนามีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงที่คอยให้คำแนะนำปรึกษา และประสานการสนับสนุนจากภายนอกตามที่ชาวบ้านเห็นชอบร่วมกัน บทบาทแบบนี้ว่าเป็นแนวทาง ที่สอดคล้องเหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักการพึ่งตนเอง เพราะชาวบ้านจะเป็นผู้

มีบทบาทสำคัญทั้งในการตัดสินใจคัดเลือกโครงการการปฏิบัติงาน และติดตามรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น

จากการศึกษาพบว่า ลักษณะกิจกรรมการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากของชาวชนบท แต่การดำเนินงานโครงการของพระสงฆ์พัฒนาส่วนใหญ่แสดงบทบาทในฐานะเป็นผู้นำการพัฒนา โดยชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองด้วย ความสำเร็จหรือล้มเหลวของงานสังฆพัฒนาจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวชาวชนบทเอง

ทศจิ โนสุ (2530 : 127 - 130) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนา : ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดสงขลา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นพระสงฆ์ที่พำนักประจำอยู่ในวัดที่ตั้งอยู่ในจังหวัดสงขลา จำนวน 170 รูป ผลการวิจัยพบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงมากที่สุดของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมด้านการศึกษา คือการอบรมให้ความรู้ด้านพุทธศาสนาและศีลธรรมแก่ประชาชน บทบาทที่ปฏิบัติรองลงมาคือ การอบรมให้ความรู้ด้านวัฒนธรรมและพิธีกรรมแก่ประชาชน และการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนตามลำดับ บทบาทเหล่านี้เป็นบทบาทที่เกี่ยวกับพิธีกรรมทั้งสิ้น การอบรมให้ความรู้ด้านพุทธศาสนาและศีลธรรมก็จะกระทำในพิธีกรรมทั้งสิ้น การอบรมให้ความรู้ด้านพุทธศาสนาและศีลธรรมก็จะกระทำในพิธีกรรมต่าง ๆ แสดงว่า พิธีกรรมเป็นโอกาสที่ดีสำหรับพระสงฆ์ในการอบรมสั่งสอน บทบาทที่ปฏิบัติน้อยที่สุดของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมด้านการศึกษา คือการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ส่วนบทบาทที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เช่น การเข้าไปช่วยสอนหนังสือของโรงเรียน การช่วยเหลือเป็นวิทยากรรับปรึกษาปัญหาของนักเรียนในช่วงเวลาพิเศษ การจัดตั้งโรงเรียนประถม การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน และการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน พบว่าพระสงฆ์มีบทบาทในด้านเหล่านี้น้อย และบทบาทให้ความรู้ด้านฝีมือในการประกอบอาชีพ พบว่าพระสงฆ์ในด้านนี้อยู่ในระดับน้อยอาจเป็นเพราะพระสงฆ์เองไม่ค่อยมีความรู้และมีสถานศึกษาเปิดสอนวิชาชีพหลายแห่ง

บทบาทในด้านการเผยแพร่ธรรมะ บทบาทที่พระสงฆ์ปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การจัดให้มีพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนาในวัด รองลงมาได้แก่ การรับนิมนต์ไปประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ภายนอกวัด การอบรมสั่งสอนประชาชนในงานเทศกาลต่าง ๆ ตามลำดับ ซึ่งล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับพิธีกรรมทั้งสิ้น

บทบาทด้านการสงเคราะห์ บทบาทที่พระสงฆ์ปฏิบัติมากที่สุดคือ การช่วยอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ แก่ประชาชน รองลงมาได้แก่ การร่วมมือปฏิบัติงานซ่อมแซมวัด การแนะนำให้ชาวบ้านรู้จักออมทรัพย์ ชยันต์เงินเฟื้องและชวนชาวสในการประกอบอาชีพที่ชอบธรรม การช่วยประชาชนโดยการให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ตามลำดับ และพระสงฆ์มีบทบาทในด้านการสงเคราะห์ทางจิตใจและทางวัตถุควบคู่กันไปด้วยดี

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือ
3. วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยเลือกศึกษากับประชากร ซึ่งเป็นพระสงฆ์ ครูในคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล พัฒนาการ สาธารณสุขตำบล และเกษตรตำบลทุกตำบลซึ่งอยู่นอกเขตเทศบาลของจังหวัดสมุทรสงคราม ที่จัดตั้งอยู่ จำนวน 32 ตำบล 98 วัด

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการโดยการสุ่มอย่างง่ายจากประชากรมาประมาณ ร้อยละ 50 ของจำนวนวัดในแต่ละตำบลได้จัดที่เป็นตัวแทน จำนวน 50 วัด ได้กลุ่มตัวอย่าง เป็นเจ้าอาวาส 50 รูป และพระลูกวัด 50 รูป

จาก 32 ตำบล ใช้เจ้าหน้าที่สักระหวางหลักระดับตำบลทุกตำบลที่วัดตั้งอยู่ประกอบด้วย ครูในคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล พัฒนาการ สาธารณสุขตำบล และเกษตรตำบล รวมตำบลละ 4 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 128 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) (รายละเอียดตาราง 1)

ตาราง 1 รายละเอียดกลุ่มตัวอย่าง

ลำดับที่	รายชื่อวัด	สถานที่ตั้ง	พระสงฆ์	เจ้าหน้าที่สักระหวางหลัก
	<u>อำเภอเมืองฯ</u>	<u>ตำบล</u>		
1.	วัดบางขันแตก	บางขันแตก	2	4
2.	วัดนางพิมพ์	บางขันแตก	2	
3.	วัดสวนแก้วอุทยาน	ลาดใหญ่	2	4
4.	วัดน้อยแสงจันทร์	ลาดใหญ่	2	
5.	วัดคู่สนามจันทร์	บ้านปรก	2	4
6.	วัดจันทร์เจริญสุข	บ้านปรก	2	
7.	วัดโรงธรรม	บ้านปรก	2	
8.	วัดบางจะเกร็ง	บางจะเกร็ง	2	4
9.	วัดดาวดิ่ง	คลองเขิน	2	4
10.	วัดศรีศรัทธาธรรม	คลองเขิน	2	
11.	วัดเจริญสุนทราราม	บางแก้ว	2	4
12.	วัดปากสมุทร	แหลมใหญ่	2	4
13.	วัดท้ายหาด	ท้ายหาด	2	4
14.	วัดลาดเป้ง	นางตะเคียน	2	4
15.	วัดคลองโคน	คลองโคน	2	4
	<u>อำเภออัมพวา</u>	<u>ตำบล</u>		
16.	วัดดาวดิ่ง	บางช้าง	2	4
17.	วัดจุฬามณี	บางช้าง	2	
18.	วัดเขาสีสาร	สีสาร	2	4

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับที่	รายชื่อวัด	สถานที่ตั้ง	พระสงฆ์	เจ้าหน้าที่สักระหวางหลัก
19.	วัดอินทาราม	เหมืองใหม่	2	4
20.	วัดราษฎร์บูรณะ	เหมืองใหม่	2	
21.	วัดแก้วเจวิญ	เหมืองใหม่	2	
22.	วัดบางเกาะเทพศักดิ์	แควอ้อม	2	4
23.	วัดสี่แยกราษฎร์บำรุง	ปลาโงหวาง	2	4
24.	วัดโคกเกตุบุญศิริ	ปลาโงหวาง	2	
25.	วัดทองคั้ง	สวนหลวง	2	
26.	วัดวชิรคาม	สวนหลวง	2	4
27.	วัดกุ่มรินทร์กัญทอง	สวนหลวง	2	
28.	วัดประคู้	วัดประคู้	2	4
29.	วัดช่องลมวนาราม	วัดประคู้	2	
30.	วัดบางแคใหญ่	บางแค	2	4
31.	วัดบางแคกลาง	บางแค	2	
32.	วัดสาธุชนาราม	บางแค	2	
33.	วัดเทพประสิทธิ์คณาราม	ท่าคา	2	4
34.	วัดมณีสวรรค์	ท่าคา	2	
35.	วัดเจวิญรัตนาราม	แพรกหนามแดง	2	4
36.	วัดราษฎร์วัดนาราม	บางนางลี่	2	4
37.	วัดบางนางลี่	บางนางลี่	2	4

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับที่	รายชื่อวัด	สถานที่ตั้ง	พระสงฆ์	เจ้าหน้าที่สักระทรวงหลัก
	<u>อำเภอบางคนที</u>	<u>ตำบล</u>		
38.	วัดบางน้อย	จอมปลวก	2	4
39.	วัดตะโหนดราย	บางกระบือ	2	4
40.	วัดเกาะใหญ่	กระดังงา	2	4
41.	วัดมากง่าม	กระดังงา	2	
42.	วัดดอนมนโนรา	ดอนมนโนรา	2	4
43.	วัดบางกุ้ง	บางกุ้ง	2	4
44.	วัดบางสะแก	บางสะแก	2	4
45.	วัดบางคนทีใน	บางคนที	2	4
46.	วัดเกตการาม	โรงหีบ	2	4
47.	วัดบางกล้วย	โรงหีบ	2	
48.	วัดแก่นจันทร์เจริญ	บางพรหม	2	4
49.	วัดโพธิ์งาม	บางนกแขวก	2	4
50.	วัดปรางโมทย์	บ้านปรางโมทย์	2	4
รวม			100	128

การสร้างเครื่องมือและการทดสอบเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับทรงพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่ที่กระทรวงหลัก
ระดับตำบลต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงครามใน 5 กิจกรรม
คือ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ด้านสาธารณสุข ด้านสังคมและวัฒนธรรม
และด้านการเมืองและการปกครอง

แบบสอบถามตอนนี้มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น
5 ระดับ คือ

มากที่สุด หมายถึง บทบาทหรือกิจกรรมของพระสงฆ์ที่เข้ามาช่วยเหลือ ส่งเสริม
หรือให้การสนับสนุนในการพัฒนาชุมชนดีมากหรือเหมาะสมดี ให้คะแนน 5 คะแนน

มาก หมายถึง บทบาทหรือกิจกรรมของพระสงฆ์ที่เข้ามาช่วยเหลือ ส่งเสริม
หรือให้การสนับสนุนชุมชนค่อนข้างดี ให้คะแนน 4 คะแนน

ปานกลาง หมายถึง บทบาทหรือกิจกรรมของพระสงฆ์ที่เข้ามาช่วยเหลือ
ส่งเสริมหรือให้การสนับสนุนในการพัฒนาชุมชนระดับปานกลางหรือพอสมควร ให้คะแนน
3 คะแนน

น้อย หมายถึง บทบาทหรือกิจกรรมของพระสงฆ์ที่เข้ามาช่วยเหลือ ส่งเสริม
หรือให้การสนับสนุนในการพัฒนาชุมชนค่อนข้างน้อย ให้คะแนน 2 คะแนน

น้อยที่สุด หมายถึง บทบาทหรือกิจกรรมของพระสงฆ์ที่เข้ามาช่วยเหลือ
ส่งเสริมหรือให้การสนับสนุนในการพัฒนาชุมชนน้อยมากหรือไม่ปฏิบัติเลย ให้คะแนน 1 คะแนน

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (open - ended) ให้ผู้ตอบเพิ่มเติม
เกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัด
สมุทรสงคราม

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเกี่ยวกับบทบาท แนวคิด หลักการ และวิธีการดำเนินงานการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์จากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม โดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาในข้อ 1 มาสร้างเป็นข้อคำถาม
3. นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษานอกโรงเรียนและการพัฒนาชุมชน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงนิมิต (Face Validity) โดยหาความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง หากมีข้อบกพร่องก็นำมาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมกับการนำไปใช้ ได้ข้อคำถามจำนวน 80 ข้อ
4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปลองใช้ (Try out) กับเจ้าอาวาส พระลูกวัด และเจ้าหน้าที่สักระหวทหลักระดับตำบลของอำเภอคำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำนวน 42 คน ซึ่งมีใช้กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาวิจัย
5. หาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิธีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (α - Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach, 1970 : 161) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.98

วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยไปดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นผู้ช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ด้วย
2. คัดเลือกแบบสอบถามเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์ได้จำนวน 199 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 87.28 เป็นแบบสอบถามจากเจ้าอาวาส 39 ฉบับ พระลูกวัด 35 ฉบับ เกษตรตำบล 32 ฉบับ พัฒนาการ 31 ฉบับ ครู คปต. 31 ฉบับ และสาธารณสุข 31 ฉบับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ค่าสถิติพื้นฐานของแต่ละตัวแปร
2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบทัศนคติของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สำนักงานหลักระดับตำบล เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนเป็นรายด้าน โดยใช้ F - test และวิธีการของนิวแมน-คูลส์ (Newman Keuls Method)

เกณฑ์การวิเคราะห์คะแนน

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากข้อคำถามที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ดังนี้

คะแนน	4.23 - 5.00	หมายความว่า	มีทัศนคติระดับมากที่สุด
คะแนน	3.43 - 4.22	หมายความว่า	มีทัศนคติระดับมาก
คะแนน	2.62 - 3.42	หมายความว่า	มีทัศนคติระดับปานกลาง
คะแนน	1.81 - 2.61	หมายความว่า	มีทัศนคติระดับน้อย
คะแนน	0.80 - 1.80	หมายความว่า	มีทัศนคติระดับน้อยที่สุดหรือไม่มีเลย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สถิติที่เกี่ยวข้องและใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ

1. การคำนวณค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ใช้สูตร (Ferguson.

1976 : 45)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ค่าสถิติพื้นฐานของแต่ละตัวแปร
2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบทัศนคติของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงหลัก
ระดับตำบล เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนเป็นรายด้าน โดยใช้ F - test
และวิธีการของนิวแมน-คูลส์ (Newman Keuls Method)

เกณฑ์การวิเคราะห์คะแนน

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากข้อคำถามที่เป็นมาตราส่วน
ประมาณค่า (Rating Scale) ดังนี้

คะแนน	4.23 - 5.00	หมายความว่า	มีทัศนคติระดับมากที่สุด
คะแนน	3.43 - 4.22	หมายความว่า	มีทัศนคติระดับมาก
คะแนน	2.62 - 3.42	หมายความว่า	มีทัศนคติระดับปานกลาง
คะแนน	1.81 - 2.61	หมายความว่า	มีทัศนคติระดับน้อย
คะแนน	0.80 - 1.80	หมายความว่า	มีทัศนคติระดับน้อยที่สุดหรือไม่มีเลย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สถิติที่เกี่ยวข้องและใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ

1. การคำนวณค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ใช้สูตร (Ferguson, 1976 : 45)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

ΣX แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนคนในกลุ่ม

2. การคำนวณหาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ใช้สูตร (Ferguson. 1976 : 64)

$$S = \sqrt{\frac{n \Sigma X^2 - (\Sigma X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ΣX แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

$(\Sigma X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

n แทน จำนวนคนในกลุ่ม

3. หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ใช้สูตร Coefficient Alpha

(Cronbach. 1970 : 161)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\Sigma S_i^2}{S_t^2} \right)$$

เมื่อ α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น

n แทน จำนวนข้อคำถามทั้งหมด

ΣS_i^2 แทน ผลรวมของความแปรปรวนของแบบสอบถามแต่ละข้อ

S_t^2 แทน ความแปรปรวนของแบบสอบถามทั้งหมด

4. เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 3 กลุ่ม โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One way Anova) คำนวณจากสูตร (Winer. 1971 : 110)

$$F = \frac{MS_b}{MS_w}$$

เมื่อ F แทน ค่าที่ใช้พิจารณาใน

MS_b แทน ค่า Mean Square ระหว่างกลุ่ม

MS_w แทน ค่า Mean Square ภายในกลุ่ม

เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงใช้ q - Statistic

ตรวจสอบความแตกต่างระหว่างคู่ค่าเฉลี่ยของ Newman - Keuls Method คำนวณจากสูตร (Winer. 1971 : 210 - 218)

$$q = \frac{T_{largest} - T_{smallest}}{\sqrt{MS_{error}/\tilde{n}}}$$

เมื่อ q แทน ค่าที่ใช้พิจารณาใน q - distribution

$T_{largest}$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มสูง

$T_{smallest}$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มต่ำ

MS_{error} แทน ค่า Mean Square ภายในกลุ่ม

$\tilde{n}$ แทน ตัวกลางฮาร์โมนิค

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลศึกษาค้นคว้า

ข้อตกลงเกี่ยวกับการวิเคราะห์และแปลผล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสะดวกในการสื่อความหมาย ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ในการวิเคราะห์และแปลความหมายของข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
X	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย
S	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
F	แทน	อัตราส่วนวิกฤตของการแจกแจงแบบเอฟ
df	แทน	ขั้นของความเป็นอิสระ
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of Squares)
MS	แทน	ผลเฉลี่ยกำลังสองของคะแนน (Mean Squares)
*	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผลของการวิจัยนี้ แบ่งออกเป็นสามตอน คือ ตอนที่หนึ่ง การวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์ของกลุ่มตัวอย่าง ตอนที่สอง การวิเคราะห์พรรณนาของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่ที่สักระทรวงหลักระดับตำบลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน และตอนที่สาม การเปรียบเทียบพรรณนาของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่ที่สักระทรวงหลักระดับตำบลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ดังต่อไปนี้

ตอนที่หนึ่ง การวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์ของกลุ่มตัวอย่าง

ในตอนนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์ของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิจัย โดยใช้
ค่าร้อยละดังปรากฏในตาราง 2

ตาราง 2 รายละเอียดกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา

สถานการณ์ของประชาชน	ความถี่ (N = 199)	ร้อยละ
1. เจ้าอาวาส	39	19.6
2. เกษตรตำบล	32	16.1
3. พัฒนาการ	31	15.6
4. พระลูกวัด	35	17.6
5. ครู คปต.	31	15.6
6. สาธารณสุขตำบล	31	15.6
	199	100.00

จากตาราง 2 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีสถานการณ์เป็นเจ้าอาวาส จำนวน 39 รูป คิดเป็นร้อยละ 19.6 เกษตรตำบล 32 คน คิดเป็นร้อยละ 16.1 พัฒนาการ 31 คน คิดเป็นร้อยละ 15.6 พระลูกวัด 35 คน คิดเป็นร้อยละ 17.6 ครู คปต. 31 คน คิดเป็นร้อยละ 15.6 และสาธารณสุขตำบล 31 คน คิดเป็นร้อยละ 15.6

ตอนที่สอง การวิเคราะห์ทรรศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สักระทรวงหลักระดับตำบล
เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน

ในตอนนี้เป็นการวิเคราะห์ทรรศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สักระทรวงหลัก
ระดับตำบลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน โดยใช้ค่าเฉลี่ยและค่าความ
เบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังปรากฏในตาราง 3 - 12

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามทรรศนะของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 กลุ่ม
เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาโดยส่วนรวมและ
เป็นรายชื่อ

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา	$\bar{X}$	S.D.
1. ให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาแก่เด็กก่อนวัยเรียน	3.03	1.04
2. ส่งเสริมสนับสนุนการรู้หนังสือของประชาชน	3.43	0.96
3. จัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านและที่อ่านหนังสือวัด	3.45	1.18
4. จัดทำป้ายประกาศข้อมูลข่าวสารทางราชการ	2.98	1.14
5. จัดเลี้ยงตามสายหรือหอกระจ่ายข่าวในหมู่บ้าน	3.03	1.41
6. เปิดสอนธรรมศึกษาแก่ประชาชน	2.90	1.20
7. จัดกลุ่มสนทนาธรรมแก่ผู้สูงอายุ	2.79	1.05
8. ออกเยี่ยมเยียนเผยแผ่ธรรมะแก่ประชาชน	2.61	1.06
9. จัดทำคติคำเตือนไว้ตามสถานที่บริเวณวัด	3.06	1.23
10. ให้การส่งเสริมการศึกษาแก่นักเรียนยากจน	3.01	1.09
11. ประสานงานกับทางราชการเพื่อการจัดการศึกษานอก โรงเรียนแก่ประชาชน	2.75	1.03

ตาราง 3 (ต่อ)

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา	$\bar{X}$	S.D.
12. กระตุ้น แนะนำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการศึกษา ..	3.18	1.05
13. ส่งเสริมสนับสนุนให้ใช้วัดเป็นสถานที่จัดกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียนแก่ประชาชน	3.29	1.10
14. เป็นที่ปรึกษาด้านการศึกษาแก่โรงเรียนของหมู่บ้าน	3.09	1.03
15. ช่วยสอนศีลธรรม จริยธรรมและพุทธศาสนาแก่นักเรียน ...	3.27	1.08
16. เป็นผู้ทำหน้าที่คอยดูแล นิเทศ ติดตามผลกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียนในพื้นที่	2.34	0.99
รวม	2.98	0.79

จากตาราง 3 กลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 กลุ่ม มีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.98 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทเรื่องการจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านและที่อ่านหนังสือวัด และส่งเสริมสนับสนุนการรู้หนังสือของประชาชนอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.45 และ 3.43 ตามลำดับ เรื่องเป็นผู้ทำหน้าที่คอยดูแล นิเทศ ติดตามผลกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่ อยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.34 นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความทรงจำของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 กลุ่ม เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา โดยส่วนรวมและเป็นรายข้อ จำแนกตามสถานภาพ

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา	สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง											
	เจ้าอาวาส		เกษตรตำบล		พัฒนากร		พระลูกวัด		ครู คปค.		สาธารณสุขตำบล	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. ให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาแก่เด็ก ก่อนวัยเรียน	3.64	1.14	2.59	0.83	2.93	0.93	3.00	0.89	3.03	1.08	2.84	1.04
2. ส่งเสริมสนับสนุนการรู้หนังสือของ ประชาชน	3.74	0.82	3.19	.090	3.29	1.13	3.57	0.88	3.32	1.14	3.37	0.85
3. จัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านและที่อ่าน หนังสือวัด	3.76	1.05	3.44	1.01	3.35	1.36	3.57	1.20	3.06	1.24	3.42	1.18
4. จัดทำป้ายประกาศข้อมูลข่าวสารทาง ราชการ	3.13	1.12	2.84	0.99	2.97	1.35	3.09	1.03	2.74	0.18	3.06	1.21
5. จัดเสียงตามสายหรือหอกระจายข่าวใน หมู่บ้าน	3.17	1.32	3.16	1.25	2.90	1.54	3.12	1.49	2.57	1.48	3.19	1.38
6. เปิดสอนธรรมศึกษาแก่ประชาชน	3.31	1.32	2.88	0.98	3.03	1.19	3.50	1.21	2.32	1.11	2.74	1.18
7. จัดกลุ่มสันทนาการแก่ผู้สูงอายุ	3.18	1.12	2.78	0.94	2.68	1.14	2.80	0.99	2.32	0.94	2.87	1.02
8. ออกเยี่ยมเยียนเผยแพร่ธรรมแก่ ประชาชน	3.26	1.18	2.56	0.84	2.32	1.01	2.77	0.97	2.26	0.97	2.30	1.02
9. จัดทำคติคำเตือนไว้ตามสถานที่บริเวณวัด	3.46	1.24	3.03	1.03	2.87	1.48	3.31	1.25	2.68	1.22	2.87	1.02
10. ให้การส่งเสริมการศึกษาแก่นักเรียน ยากจน	3.79	1.06	2.56	0.80	2.68	1.05	3.32	0.95	3.06	1.12	2.42	0.85

ตาราง 4 (ต่อ)

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา	สภาพภาพของกลุ่มตัวอย่าง											
	เจ้าอาวาส		เกษตรตำบล		พัฒนากร		พระลูกวัด		ครู คปค.		สาขาสหตำบล	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
11. ประสานงานกับทางราชการเพื่อการจัด การศึกษานอกโรงเรียนแก่ประชาชน ..	3.31	1.13	2.72	0.85	2.35	0.95	2.88	1.50	2.39	0.95	2.68	0.98
12. กระตุ้น แนะนำให้ประชาชนเห็นความ สำคัญของการศึกษา	3.72	0.92	2.94	0.87	2.65	1.14	3.51	1.01	3.16	1.07	2.90	0.91
13. ส่งเสริมสนับสนุนให้ใช้วัดเป็นสถานที่จัด กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนแก่ ประชาชน	3.38	1.23	3.25	1.08	3.23	1.09	3.51	1.01	3.29	1.19	3.03	1.10
14. เป็นที่ปรึกษาด้านการศึกษานอกระวังเรียน ของหมู่บ้าน	3.53	0.10	3.00	0.98	2.90	1.14	3.26	1.04	2.74	1.06	3.03	0.76
15. ช่วยสอนศีลธรรม จริยธรรมและ พุทธศาสนแก่นักเรียน	3.59	1.06	3.16	0.89	3.03	1.22	3.76	0.99	2.81	1.08	3.17	1.00
16. เป็นผู้ที่ทำหน้าที่คอยดูแล นิเทศ ติดตามผล กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่	2.84	1.15	2.50	0.76	2.13	0.88	2.48	1.09	1.97	0.76	1.97	0.88
รวม	3.35	0.78	2.91	0.70	2.83	0.98	3.14	0.68	2.72	0.74	2.83	0.67

จากตาราง 4 แสดงว่าทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน
ด้านการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าอาวาส พระลูกวัด และเจ้าหน้าที่สักระหวางหลัก
ระดับตำบล อยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามทรงระของกุ่มตัวอย่างทั้ง
6 กุ่ม เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ
โดยส่วนรวมและเป็นรายชื่อ

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ	$\bar{X}$	S.D.
1. แนะนำ สิ่งสอนให้ประชาชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ .	3.03	1.03
2. แนะนำ สิ่งสอนให้ประชาชนสนใจข่าวสารข้อมูลด้านอาชีพ จากสื่อมวลชน	2.89	1.04
3. ใ้การสนับสนุนให้วัดเป็นสถานที่จัดกิจกรรมพัฒนาทักษะและ อาชีพแก่ประชาชน	3.25	1.03
4. ประสานงานกับทางราชการเพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะอาชีพ แก่ประชาชน	2.85	0.99
5. แนะนำให้ประชาชนปลูกผักสวนครัว	2.49	0.99
6. ส่งเสริมและเผยแพร่เทคนิควิธีการที่เหมาะสมเพื่อปรับปรุง อาชีพหลักของประชาชน	2.46	1.01
7. แนะนำอาชีพใหม่ ๆ ที่เพิ่มพูนรายได้แก่ประชาชน	2.38	0.97
8. ติดต่อประสานงานวิทยากรท้องถิ่นเพื่อสอนวิชาชีพให้แก่ ประชาชน	2.39	0.93
9. ชักชวนสนับสนุนประชาชนเพื่อจัดตั้งกลุ่มอาชีพ	2.38	0.92
10. ชักชวนสนับสนุนประชาชนจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต .	2.62	1.05
11. แนะนำประชาชนด้านการตลาด เช่น จัดตั้งศูนย์สหกิจการ ตลาด	2.36	1.02
12. เป็นวิทยากรให้ความรู้ทักษะวิชาชีพแก่ประชาชน	2.37	1.06
13. สนับสนุนการจัดการศึกษานอกโรงเรียนทางด้านอาชีพ เช่น จัดทัศนศึกษาดูงานกลุ่มพัฒนาอาชีพที่ประสบความสำเร็จ ...	2.34	0.97

ตาราง 5 (ต่อ)

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ	$\bar{X}$	S.D.
14. จัดทำแปลงสาธิต ทดลองด้านการเกษตรภายในบริเวณวัด .	2.39	1.15
15. สนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรัฐจัดตั้งสหกรณ์การเกษตร และ ประมงของหมู่บ้าน	2.49	1.20
16. สนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งสหกรณ์ร้านค้าของหมู่บ้าน ...	2.51	1.12
17. แนะนำประชาชนเกี่ยวกับการประดิษฐ์เครื่องใช้จำเป็นใน ครัวเรือนจากเศษวัสดุ	2.32	1.05
18. แนะนำให้ประชาชนมีอาชีพรอง เพื่อยกระดับรายได้ของ ครอบครัว	2.51	1.03
19. อบรมสั่งสอนให้ประชาชนดำเนินชีวิตอย่างประหยัด เรียบง่ายและมีศีล	2.29	1.20
รวม	2.57	0.80

จากตาราง 5 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 กลุ่ม มีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ โดยส่วนรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.57 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทเรื่องให้การสนับสนุนให้วัดเป็นสถานที่จัดกิจกรรมพัฒนาทักษะและอาชีพแก่ประชาชน และแนะนำ สั่งสอนให้ประชาชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.25 และ 3.03 ตามลำดับ นอกนั้นอยู่ในระดับน้อย

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามการสนทนากลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 กลุ่ม เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ โดยส่วนรวมและเป็นรายข้อ จำนวนคำถามสถานภาพ

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ	สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง											
	เจ้าอาวาส		เกษตรตำบล		พัฒนากร		พระลูกวัด		ครู คปค.		สาธารณสุขตำบล	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. แนะนำ สิ่งสอนให้ประชาชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	3.64	1.01	2.97	0.93	2.61	1.05	3.54	0.82	2.71	0.94	2.48	0.81
2. แนะนำ สิ่งสอนให้ประชาชนสนใจข่าวสารข้อมูลด้านอาชีพจากสื่อมวลชน	3.36	0.93	2.97	1.09	2.48	1.06	3.26	0.85	2.58	0.96	2.54	1.03
3. ให้การสนับสนุนให้วัดเป็นสถานที่จัดกิจกรรมพัฒนาทักษะและอาชีพแก่ประชาชน	3.26	1.01	3.44	0.98	3.23	1.02	3.41	1.13	3.16	1.07	3.00	0.97
4. ประสานงานกับทางราชการเพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะอาชีพแก่ประชาชน ..	3.15	1.06	3.06	0.99	2.74	1.09	2.76	0.89	2.65	1.05	2.68	0.83
5. แนะนำให้ประชาชนปลูกผักสวนครัว ..	3.03	1.04	2.53	0.72	2.00	0.97	2.74	1.01	2.39	0.99	2.07	0.74
6. ส่งเสริมและเผยแพร่เทคนิควิธีการที่เหมาะสมเพื่อปรับปรุงอาชีพหลักของประชาชน	3.00	1.01	2.55	0.96	2.17	0.99	2.60	1.17	2.13	0.76	2.16	0.86
7. แนะนำอาชีพใหม่ ๆ ที่เพิ่มพูนรายได้แก่ประชาชน	2.97	0.96	2.34	0.65	1.97	0.91	2.57	1.07	2.23	0.96	2.00	0.83
8. ติดต่อประสานงานวิทยากรท้องถิ่นเพื่อสอนวิชาชีพให้แก่ประชาชน	2.71	0.93	2.47	0.93	2.47	0.84	2.13	1.06	2.67	0.84	2.19	0.91

ตาราง 6 (ต่อ)

บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ	สถานการณ์ของกลุ่มตัวอย่าง											
	เจ้าอาวาส		เกษตรตำบล		พัฒนากร		พระลูกวัด		ครู คปค.		สาธารณสุขตำบล	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
9. ชักชวนสนับสนุนประชาชนเพื่อจัดตั้งกลุ่มอาชีพ	2.66	0.81	2.38	0.83	2.23	1.09	2.59	0.86	2.19	0.87	2.16	0.92
10. ชักชวนสนับสนุนประชาชนจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	3.20	1.03	2.44	0.84	2.47	1.04	2.94	1.01	2.32	1.08	2.19	0.91
11. แนะนำประชาชนด้านการตลาด เช่น จัดตั้งศูนย์สวัสดิการตลาด	2.72	1.02	2.50	0.95	2.20	0.96	2.60	1.17	1.97	0.95	2.03	0.84
12. เป็นวิทยากรให้ความรู้ทักษะวิชาชีพแก่ประชาชน	2.87	1.14	2.16	0.81	2.10	1.09	2.77	1.67	2.06	0.89	2.10	0.86
13. สนับสนุนการจัดการศึกษานอกโรงเรียนทางด้านอาชีพ เช่น จัดทัศนศึกษา ดูงานกลุ่มพัฒนาอาชีพที่ประสบความสำเร็จ	2.74	1.01	2.16	0.85	2.07	1.05	2.71	0.91	2.23	0.85	2.03	0.95
14. จัดทำแปลงสาธิต ทดลองด้านการเกษตรภายในบริเวณวัด	2.76	1.15	2.63	1.07	2.33	1.09	2.83	1.34	1.81	0.96	1.87	0.85
15. สนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรับจัดตั้งสหกรณ์การเกษตร และประมงของหมู่บ้าน ..	2.92	1.15	2.50	1.24	2.17	1.02	2.64	1.08	2.26	1.32	2.35	1.31
16. สนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรัฐจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าของหมู่บ้าน	3.03	1.06	2.42	1.18	2.37	0.89	2.77	1.06	2.20	1.19	2.07	1.08

ตาราง 6 (ต่อ)

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ	สถานการณ์ของกลุ่มตัวอย่าง											
	เจ้าอาวาส		เกษตรตำบล		พัฒนากร		พระลูกวัด		ครู คปค.		สาธารณสุขตำบล	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
17. แนะนำประชาชนเกี่ยวกับการประดิษฐ์ เครื่องมือใช้จำเป็นในครัวเรือนจาก เศษวัสดุ	2.95	1.15	2.31	0.93	2.00	0.79	2.44	1.02	2.06	0.10	1.97	1.05
18. แนะนำให้ประชาชนมีอาชีพทรง เพื่อยก ระดับรายได้ของครอบครัว	3.03	0.93	2.38	0.91	2.27	1.11	2.71	0.89	2.35	0.98	2.13	1.12
19.อบรมสั่งสอนให้ประชาชนดำเนินชีวิต อย่างประหยัด เรียบง่ายและมีเกียรติ ..	3.55	1.06	3.38	1.10	3.03	1.30	3.44	1.34	3.10	1.25	3.16	1.13
รวม	3.10	0.74	2.60	0.73	2.30	0.87	2.79	0.74	2.34	0.77	2.26	0.70

จากตาราง 6 แสดงว่าทรงสนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน
ด้านเศรษฐกิจและอาชีพของกลุ่มตัวอย่างที่เป็น สาธารณสุขตำบล พัฒนากร ครู คปค. และ
เกษตรตำบล อยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.26, 2.30, 2.34 และ 2.60
ตามลำดับ นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามทรงสนะของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 กลุ่ม
เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุข โดยส่วนรวมและ
เป็นรายข้อ

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุข	X	S.D.
1. ให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดของ บ้านเรือน	3.11	1.14
2. ให้ความรู้ด้านสาธารณสุขมูลฐานแก่ประชาชน	2.79	1.08
3. ประสานงานกับหน่วยงานราชการเพื่อให้ความรู้ในการ รักษาสุขภาพอนามัย	2.93	1.09
4. สนับสนุนการรณรงค์เกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่ถูกลักษณะ .	2.83	1.06
5. จัดทำแปลงสาธิตสมุนไพรในบริเวณวัด	2.71	1.34
6. แนะนำประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนใช้บริการสาธารณสุข ของรัฐ	2.94	1.15
7. สนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรัฐจัดตั้งกองทุนยาประจำหมู่บ้าน ...	2.84	1.11
8. จัดวัดให้เป็นตัวอย่างในการรักษาสุขภาพลักษณะ เช่น สร้างที่ เก็บน้ำสะอาด สร้างส้วมที่ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น	3.60	1.19
9. ให้ความรู้เกี่ยวกับสุขวิทยาส่วนบุคคล	2.54	0.97
10. นำประชาชนในการพัฒนาสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน	3.05	1.09
11. ให้ความรู้ ข่าวสาร และบริการเกี่ยวกับการรักษาโรค บางอย่าง เช่น การรักษาแผนโบราณ	2.99	1.14
12. ให้การส่งเสริมสนับสนุนสาธารณสุขมูลฐาน เช่น สร้างและ พัฒนากลุ่ม ผสส./อสม. เป็นต้น	2.71	1.07

ตาราง 7 (ต่อ)

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุข	$\bar{X}$	S.D.
13. เป็นผู้ดำเนินการประสานงานด้านสาธารณสุข เช่น แจก ข่าวสารทางการให้ชาวบ้านทราบ หรือรับข่าวสารบ้าน แล้วแจ้งทางการหรือกรรมการทราบ	2.77	0.89
14. ให้การสนับสนุนการอบรมช่างสุขภัณฑ์ประจำหมู่บ้าน	2.34	1.02
15. ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมโรคติดต่อ เช่น ไข้มาลาเรีย โรคทางเดินอาหาร เป็นต้น	2.70	1.07
16. ให้การส่งเสริมสนับสนุนการวางแผนครอบครัว อนามัยแม่ และเด็ก	2.41	1.06
17. เป็นผู้ทำหน้าที่คอยดูแลและติดตามผลและประเมินผล โครงการหรือกิจกรรมในระหว่างปฏิบัติในพื้นที่	2.26	0.98
รวม	2.76	0.86

จากตาราง 7 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 กลุ่ม มีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุข โดยส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.76 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทเรื่อง จัดวัดให้เป็นตัวอย่างในการรักษาสุขภาพ เช่น สร้างที่เก็บน้ำสะอาด สร้างส้วมที่ถูกต้อง เป็นต้น อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 เรื่องเป็นผู้ทำหน้าที่คอยดูแล ติดตามผลและประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมในระหว่างปฏิบัติในพื้นที่อยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.28 นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามทรงสนะของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 กลุ่ม เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์
ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุข โดยส่วนรวมและเป็นรายชื่อ จำแนกตามสถานภาพ

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุข	สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง											
	เจ้าอาวาส		เกษตรตำบล		พัฒนาการ		พระลูกวัด		ครู คปค.		สาธารณสุขตำบล	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. ให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับการรักษา ความสะอาดของบ้านเรือน	3.76	0.95	2.66	0.87	2.83	1.05	3.29	1.25	3.06	1.15	2.90	1.25
2. ให้ความรู้ด้านสาธารณสุขมูลฐานแก่ ประชาชน	3.26	0.88	2.50	0.76	2.57	1.17	3.06	1.16	2.45	1.15	2.24	1.12
3. ประสานงานกับหน่วยงานราชการเพื่อ ให้ความรู้ในการรักษาสุขภาพอนามัย แก่ประชาชน	3.31	0.95	2.75	0.88	2.70	1.26	3.17	1.12	2.63	1.16	2.94	1.06
4. สนับสนุนการรณรงค์เกี่ยวกับการบริโภค อาหารที่ถูกลักษณะ	3.15	0.99	2.75	0.87	2.61	1.11	3.02	0.57	2.45	1.05	2.60	1.07
5. จัดทำแปลงสาธิตสมุนไพรในบริเวณวัด .	2.97	1.34	2.78	1.16	2.76	1.43	2.94	1.33	2.06	1.23	2.64	1.38
6. แนะนำประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนใช้ บริการสาธารณสุขของรัฐ	3.35	0.97	2.71	0.97	2.47	1.04	3.14	1.10	2.61	1.15	2.61	1.23
7. สนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรัฐจัดตั้งกองทุน ยาประจำหมู่บ้าน	3.34	0.97	2.71	0.97	2.47	1.04	3.14	1.10	2.61	1.15	2.61	1.23
8. จัดวัดให้เป็นตัวอย่างในการรักษา สุขภาพ เช่น สร้างที่เก็บน้ำสะอาด สร้างส้วมที่ถูกลักษณะ เป็นต้น	3.89	1.02	3.53	1.16	3.37	1.38	3.74	1.22	3.55	1.09	3.89	1.28

ตาราง 8 (ต่อ)

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุข	สถานการณ์ของกลุ่มตัวอย่าง											
	เจ้าอาวาส		เกษตรตำบล		พัฒนากร		พระลูกวัด		ครู คปค.		สาธารณสุขตำบล	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
9. ให้ความรู้เกี่ยวกับสุขศึกษาส่วนบุคคล ..	2.82	0.97	2.44	0.84	2.30	0.92	2.71	1.07	2.35	0.98	2.53	0.94
10. นำประชาชนในการพัฒนาสภาพแวดล้อม ของหมู่บ้าน	3.26	0.99	2.78	1.50	2.90	1.30	3.31	0.99	2.81	1.11	3.13	1.15
11. ให้ความรู้ ข่าวดสาร และบริการเกี่ยวกับการ การรักษาโรคบางอย่าง เช่น รักษา แผนโบราณ	3.03	1.09	2.88	0.94	2.67	1.35	3.31	1.21	2.87	1.06	3.16	1.52
12. ให้การส่งเสริมสนับสนุนสาธารณสุข มูลฐาน เช่น สร้างและพัฒนากลุ่ม มสส./อสม. เป็นต้น	3.03	0.99	2.69	1.12	2.43	1.10	2.88	1.09	2.45	1.03	2.68	1.05
13. เป็นผู้ดำเนินการประสานงานด้าน สาธารณสุข เช่น แจ้งข่าวสารทางการ ให้ชาวบ้านทราบ หรือรับข่าวชาวบ้าน แล้วแจ้งทางการหรือกรรมการทราบ ..	3.06	0.89	2.73	0.91	2.71	1.10	3.06	1.18	2.27	1.01	2.72	0.10
14. ให้การสนับสนุนการอบรมช่างสุขภัณฑ์ ประจำหมู่บ้าน	2.74	1.33	2.25	0.84	2.19	0.83	2.41	0.86	2.03	0.84	2.31	1.14
15. ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการ ควบคุมโรคติดต่อ เช่น ไข้มาลาเรีย โรคทางเดินอาหาร เป็นต้น	3.51	1.18	2.41	0.84	2.32	1.11	2.85	0.89	2.39	0.99	2.96	1.11

ตาราง 8 (ต่อ)

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุข	สถานการณ์ของกลุ่มตัวอย่าง											
	เจ้าอาวาส		เกษตรตำบล		พัฒนากร		พระลูกวัด		ครู คปค.		สาธารณสุขตำบล	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
16. ให้การส่งเสริมสนับสนุนการวางแผน ครอบครัว อนามัยแม่และเด็ก	2.92	1.29	2.22	0.99	2.55	0.94	1.94	0.85	2.48	1.09	2.21	0.87
17. เป็นผู้ที่ทำหน้าที่คอยดูแลและติดตามผล และประเมินผลโครงการหรือกิจกรรม ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่	2.56	1.09	2.31	0.86	2.06	0.89	2.39	0.88	2.00	1.00	2.16	1.07
รวม	3.11	0.79	2.64	0.75	2.52	1.06	2.95	0.76	2.49	0.79	2.74	0.57

จากตาราง 8 แสดงว่าทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน
ด้านสาธารณสุขของกลุ่มตัวอย่างที่เป็น ครู คปค. และพัฒนากร อยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ย
เท่ากับ 2.49 และ 2.52 นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 9 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามทรงสนะของกลุ่มตัวอย่างทั้ง

6 กลุ่ม เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยส่วนรวมและเป็นรายชื่อ

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรม	$\bar{X}$	S.D.
1. อบรมสั่งสอนให้ประชาชนรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม	3.61	0.99
2. อบรมสั่งสอนให้ประชาชนเลิก ลด ละอบายมุขและ หาเสด็จให้โทษ	3.85	1.00
3. อบรมสั่งสอนประชาชนไม่หลงเชื่ออย่างมวงสา	3.67	1.10
4. เป็นผู้นำจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น การจัด งานประเพณีท้องถิ่น	3.87	1.04
5. อบรม สั่งสอนศีลธรรม จริยธรรมแก่ประชาชน	3.85	1.00
6. มีส่วนร่วมชักชวนแนะนำให้ประชาชนสร้างและรักษา สิ่งสาธารณูปโภคของหมู่บ้าน	3.66	1.08
7. แนะนำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการป้องกันและ รักษาความสงบสุขของหมู่บ้าน	3.43	1.06
8. อบรมสั่งสอนให้ประชาชนรู้จักรับผิดชอบตนเองและ ครอบครัวและชุมชน เช่น ส่งเสริมและสนับสนุนในการ ประกวดกิจกรรม หมู่บ้านพัฒนา ศูนย์เยาวชนตำบล ครอบครัวพัฒนา กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ฯลฯ	3.11	1.09
9. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่การเล่นพื้นบ้าน ...	3.11	1.06
10. เป็นผู้นำในการอนุรักษ์และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ โบราณวัตถุ	3.31	1.14
11. แนะนำชักชวนให้ประชาชนลดความฟุ้งเฟ้อในการจัดงาน ประเพณีต่าง ๆ เช่น งานบวชนาศ งานแต่งงาน เป็นต้น .	3.47	1.16

ตาราง 9 (ต่อ)

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรม	$\bar{X}$	S.D.
12. เก็บรวบรวมศิลปะโบราณวัตถุให้ประชาชนได้ศึกษาค้นคว้า .	3.16	1.20
13. เป็นผู้นำในการฟื้นฟูศิลปกรรมและวัฒนธรรมของคนไทยที่กำลังเสื่อมลงในปัจจุบัน	3.34	1.21
14. จัดให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่น	3.50	1.16
15. แนะนำสิ่งสอนให้ประชาชนดำเนินชีวิตแบบพึ่งตนเองตามแนวทางพุทธ	3.47	1.06
16. อบรมสั่งสอนให้เยาวชนกตัญญูรู้คุณบิดามารดาผู้เลี้ยงดูตนมาและผู้อาวุโสที่เป็นตัวอย่างแก่ชุมชน	3.85	1.03
รวม	3.50	0.88

จากตาราง 9 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 กลุ่ม มีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทเรื่องเป็นผู้นำจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น การจัดงานประเพณีของท้องถิ่น อบรมสั่งสอนให้เยาวชนกตัญญูรู้คุณบิดามารดาผู้เลี้ยงดูตนมา และผู้อาวุโสที่เป็นตัวอย่างแก่ชุมชน อบรมสั่งสอนให้ประชาชนเลิก อด ละอบาสมุขและยาเสพติดให้โทษ และอบรมสั่งสอนศิลปกรรม จริยธรรมแก่ประชาชน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 และ 3.85 ตามลำดับ นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 10 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความทรงสนะของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 กลุ่ม เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยส่วนรวมและเป็นรายข้อ จำแนกตามสถานภาพ

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรม	สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง											
	เจ้าอาวาส		เกษตรตำบล		พัฒนากร		พระลูกวัด		ครู คปค.		สาขาวาสักตำบล	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. อบรมสิ่งสอนให้ประชาชนรู้จักเสียสละ เพื่อส่วนรวม	3.87	0.99	3.47	0.88	3.39	1.05	3.94	0.57	3.37	1.12	3.52	0.89
2. อบรมสิ่งสอนให้ประชาชนเลิก ลค ละอบาหมุขและยาเสพติดให้โทษ	4.05	1.05	3.69	0.99	3.81	1.08	3.91	1.06	3.81	1.01	3.77	0.88
3. อบรมสิ่งสอนประชาชนไม่หลงเชื่ออย่าง งมงาย	3.92	1.08	3.90	1.09	3.44	0.95	3.92	1.31	3.97	1.05	3.63	0.99
4. เป็นผู้นำจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญ ต่าง ๆ เช่น การจัดงานประเพณีท้องถิ่น	4.00	1.01	4.00	0.95	3.81	1.25	0.97	0.92	3.68	1.14	3.74	0.97
5. อบรม สิ่งสอนศีลธรรม จริยธรรมแก่ ประชาชน	3.92	0.98	3.94	0.88	3.77	1.09	4.00	1.00	3.81	1.11	3.68	0.98
6. มีส่วนร่วมชักชวนแนะนำให้ประชาชน สร้างและรักษาสิ่งสาธารณประโยชน์ ของหมู่บ้าน	3.95	0.97	3.50	0.95	3.29	1.32	4.00	0.89	3.42	1.18	3.71	1.01
7. แนะนำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของ การป้องกันและรักษาความสงบสุขของ หมู่บ้าน	3.79	0.89	3.41	1.01	3.03	1.28	3.71	0.89	3.26	1.15	3.26	0.99

ตาราง 10 (ต่อ)

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรม	สถานการณ์ของกลุ่มตัวอย่าง											
	เจ้าอาวาส		เกษตรตำบล		พัฒนากร		พระลูกวัด		ครู คปด.		สาขาสหศึกษา	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
8. มอบหนังสือสอนให้ประชาชนรู้จักรับผิดชอบ ต่อตนเองและครอบครัวและชุมชน เช่น ส่งเสริมและสนับสนุนในการประกวด กิจกรรม หมู่บ้านพัฒนา ศูนย์เยาวชน ตำบล ครอบครัวพัฒนา กลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต ฯลฯ	3.54	1.02	3.16	1.11	2.61	1.23	3.24	0.94	3.00	1.21	2.97	0.75
9. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ การเล่นพื้นบ้าน	3.53	0.88	3.03	0.99	3.0	1.39	3.38	1.01	2.71	1.00	2.87	0.81
10. เป็นผู้นำในการอนุรักษ์และเผยแพร่การ เล่นพื้นบ้าน	3.64	0.99	3.23	0.92	2.94	1.48	3.74	1.12	3.10	1.22	3.07	0.83
11. แนะนำชักชวนให้ประชาชนลดความ ฟุ่มเฟือยในการจัดงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานบวช งานแต่งงาน เป็นต้น	3.82	1.10	3.22	1.21	3.16	1.34	3.85	0.94	3.55	1.06	3.06	1.09
12. เก็บรวบรวมศิลปและโบราณวัตถุให้ ประชาชนได้ศึกษาค้นคว้า	3.51	1.18	3.09	1.09	2.71	1.44	3.56	1.11	2.94	1.18	3.00	0.97
13. เป็นผู้นำในการฟื้นฟูศิลปกรรมและ วัฒนธรรมของคนไทยที่กำลังเสื่อมลงใน ปัจจุบัน	3.74	1.16	3.22	1.16	2.83	1.46	3.76	1.02	3.17	1.21	3.20	0.96

ตาราง 10 (ต่อ)

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรม	สถานการณ์ของกลุ่มตัวอย่าง											
	เจ้าอาวาส		เกษตรตำบล		พัฒนากร		พระลูกวัด		ครู คปค.		สาธิตสาธิตตำบล	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
14. จัดให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่น.	3.71	1.05	3.44	0.98	3.41	1.41	3.74	1.22	3.22	1.25	3.27	0.98
15. แนะนำสิ่งสอนให้ประชาชนดำเนินชีวิต แบบพึ่งตนเองตามแนวพุทธ	3.85	0.93	3.44	0.88	3.26	1.24	3.80	1.06	3.26	1.12	3.10	0.75
16. อบรมสิ่งสอนให้เยาวชนเกิดความรู้สึก เคารพผู้เฒ่าผู้แก่และผู้อาวุโสที่ เป็นตัวอย่างแก่ชุมชน	4.28	0.79	3.69	0.90	3.68	1.28	4.29	0.86	3.55	1.21	3.48	0.81
รวม	3.80	0.81	3.43	0.80	3.26	1.14	3.76	0.77	3.31	0.96	3.30	0.65

จากตาราง 10 แสดงว่าทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน
ด้านสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่างที่เป็น เจ้าอาวาส พระลูกวัด และเกษตรตำบล
อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80, 3.76 และ 3.43 ตามลำดับ นอกนั้น
อยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 11 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามทรรศนะของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 กลุ่ม
เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและการปกครอง
โดยส่วนรวมและเป็นรายชื่อ

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและการปกครอง	$\bar{X}$	S.D.
1. ส่งเสริมให้ประชาชนเลื่อมใสในการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย	3.39	1.03
2. ชักชวนให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	3.24	1.09
3. แนะนำกฎหมายเบื้องต้นในชีวิตประจำวัน	2.76	1.01
4. แนะนำให้ประชาชนให้มีส่วนร่วมในงานพัฒนาชนบทของ หน่วยงานต่าง ๆ	3.03	0.94
5. ให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ...	3.04	0.94
6. ฝึกให้ประชาชนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม	2.86	1.01
7. ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างชาวบ้าน	2.80	1.03
8. รณรงค์ให้ประชาชนเลือกคนดีเป็นผู้แทนราษฎร	3.09	1.12
9. ร่วมรณรงค์การไม่ซื้อเสียงในการเลือกผู้แทนราษฎร	2.89	1.15
10. อบรมสั่งสอนให้ประชาชนรู้จักสิทธิและหน้าที่ตามวิถีชีวิต แบบประชาธิปไตย	2.97	1.02
11. สนับสนุนการดำเนินงานขององค์การท้องถิ่น เช่น สภาตำบล กรรมการหมู่บ้าน ฯลฯ	3.30	1.04

ตาราง 11 (ต่อ)

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและการปกครอง	$\bar{X}$	S.D.
12. สนับสนุนให้ประชาชนเรียกร้องสิทธิที่พึงมีพึงได้ตาม ครรลองของประชาธิปไตย	2.74	1.03
รวม	3.00	0.82

จากตาราง 11 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 กลุ่ม มีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและการปกครอง อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทเรื่องส่งเสริมให้ประชาชนเลื่อมใสในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39 นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 12 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามทฤษฎีของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 กลุ่ม เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและการปกครอง โดยส่วนรวมและเป็นรายข้อ จำนวนตามสถานภาพ

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและการปกครอง	สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง											
	เจ้าอาวาส		เกษตรตำบล		พัฒนาการ		พระลูกวัด		ครู คปค.		สาธุชนผู้ศรัทธา	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. ส่งเสริมให้ประชาชนเลื่อมใสในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย	3.71	1.01	3.31	0.86	3.13	1.36	3.69	0.87	3.32	1.10	3.09	0.79
2. ชักชวนให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง .	4.49	1.05	3.13	0.91	3.00	1.32	3.59	0.96	3.19	1.19	2.97	1.02
3. แนะนำกฎหมายเบื้องต้นในชีวิตประจำวัน	3.18	0.10	2.66	0.79	2.42	1.06	3.21	1.09	2.40	0.97	2.52	0.81
4. แนะนำให้ประชาชนให้มีส่วนร่วมในงานพัฒนาชนบทของหน่วยงานต่าง ๆ	3.23	0.81	2.91	0.73	2.90	1.19	3.53	0.83	2.81	0.87	2.71	0.97
5. ให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	3.38	0.91	3.00	0.72	2.84	1.21	3.22	0.73	2.74	0.99	2.87	0.88
6. ฝึกให้ประชาชนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม.	3.21	0.92	2.66	0.90	2.52	1.21	3.12	0.91	2.74	0.97	2.84	1.00
7. ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างชาวบ้าน	2.95	1.02	2.66	0.87	2.63	1.16	3.26	0.90	2.65	1.05	2.55	1.06
8. รณรงค์ให้ประชาชนเลือกคนดีเป็นผู้นำราษฎร	3.49	0.97	2.78	0.87	2.65	1.20	3.77	1.00	2.87	1.18	2.77	1.09
9. ร่วมรณรงค์การไม่ซื้อเสียงในการเลือกผู้นำราษฎร	3.46	1.21	2.57	0.83	2.52	1.18	3.56	0.96	2.58	1.12	2.42	0.96

ตาราง 12 (ต่อ)

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและการปกครอง	สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง											
	เจ้าอาวาส		เกษตรตำบล		พัฒนาการ		พระลูกวัด		ครู คปค.		สาขาสสขตำบล	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
10. อบรมสั่งสอนให้ประชาชนรู้จักสิทธิและ หน้าที่ตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ..	3.46	1.05	2.78	0.79	2.71	1.13	3.37	0.81	2.77	1.15	2.58	0.85
11. สนับสนุนการดำเนินงานขององค์การ ท้องถิ่น เช่น สภาตำบล กรรมการ หมู่บ้าน ฯลฯ	3.74	0.83	3.13	1.04	3.13	1.36	3.54	1.01	3.19	0.74	2.97	1.05
12. สนับสนุนให้ประชาชนเรียกร้องสิทธิที่ พึงมีพึงได้ตามครรลองของประชาธิปไตย	3.00	1.12	2.59	0.84	2.39	1.09	3.23	1.00	2.61	1.02	2.52	0.89
รวม	3.34	0.70	2.85	0.64	2.73	1.05	3.38	0.66	2.82	0.87	2.73	0.74

จากตาราง 12 แสดงว่าทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน
ด้านการเมืองและการปกครองของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าอาวาส พระลูกวัด และเจ้าหน้าที่
สีกะทรวงหลักระดับตำบล อยู่ในระดับปานกลาง

ตอนที่สาม การเปรียบเทียบทัศนคติของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน

ในตอนนี้เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบทัศนคติของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนเป็นรายด้าน โดยใช้ F - test และวิธีการของ นิวแมน-คูลส์ (Newman - Keuls Method) ดังปรากฏในตาราง 13 - 21

ตาราง 13 เปรียบเทียบทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนด้านการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	5	9.72	1.94	3.34*
ภายในกลุ่ม	193	112.51	0.58	
รวม	198	122.23		

จากตาราง 13 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกันมีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 14 เปรียบเทียบทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน
ด้านการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกันเป็นรายคู่

			A	B	C	D	E	F	
กลุ่มตัวอย่าง			$\bar{X}$	2.72	2.82	2.83	2.91	3.14	3.34
ครู คปต.	(A)	2.72	-	0.10	0.11	0.19	0.42	0.62 [*]	
สาธารณสุขตำบล	(B)	2.82		-	0.01	0.09	0.32	0.52 [*]	
พัฒนาการ	(C)	2.83			-	0.08	0.31	0.51 [*]	
เกษตรตำบล	(D)	2.91				-	0.23	0.43 [*]	
พระลูกวัด	(E)	3.14					-	0.20	
เจ้าอาวาส	(F)	3.34						-	

จากตาราง 14 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน คือ เจ้าอาวาสมีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา ต่างกับเจ้าหน้าที่สำนักงานหลักระดับตำบลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกับพระลูกวัด แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 15 เปรียบเทียบพรรณะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน
ด้านเศรษฐกิจและอาชีพของกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	5	15.77	3.15	5.48 [*]
ภายในกลุ่ม	193	111.08	0.58	
รวม	198	126.85		

จากตาราง 15 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกันมีพรรณะเกี่ยวกับ
บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 16 เปรียบเทียบทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน
ด้านเศรษฐกิจและอาชีพของกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกันเป็นรายคู่

กลุ่มตัวอย่าง	$\bar{X}$	A	B	C	D	E	F
		2.26	2.30	2.34	2.60	2.79	3.00
สาธารณสุขตำบล (A)	2.26	-	0.04	0.08	0.34	0.53**	0.74**
พัฒนากร (B)			-	0.04	0.30	0.49**	0.70**
ครู คปต. (C)				-	0.26	0.45**	0.66**
เกษตรตำบล (D)					-	0.19	0.40
พระลูกวัด (E)						-	0.21
เจ้าอาวาส (F)							-

จากตาราง 16 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกันคือ เจ้าอาวาสและพระลูกวัด มีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ต่างกับสาธารณสุขตำบล พัฒนากร และครู คปต. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไรไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 17 เปรียบเทียบทรรศนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน
ด้านสาธารณสุขของกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	5	10.73	2.15	3.04*
ภายในกลุ่ม	193	136.04	0.70	
รวม	198	146.77		

จากตาราง 17 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีทรรศนะเกี่ยวกับ
บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุข แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .05

ตาราง 18 เปรียบเทียบทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน
ด้านสาธารณสุขของกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกันเป็นรายคู่

			A	B	C	D	E	F
กลุ่มตัวอย่าง		$\bar{X}$	2.49	2.52	2.64	2.74	2.95	3.11
ครู คปค.	(A)	2.49	-	0.03	0.15	0.25	0.46	0.62 ^{**}
พัฒนากร	(B)	2.52		-	0.12	0.22	0.43	0.59 ^{**}
เกษตรตำบล	(C)	2.64			-	0.10	0.31	0.49
สาธารณสุขตำบล	(D)	2.74				-	0.21	0.37
พระลูกวัด	(E)	2.95					-	0.16
เจ้าอาวาส	(F)	3.11						-

จากตาราง 18 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกันคือ เจ้าอาวาสมี
ทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุข ต่างกับ ครู คปค.
และพัฒนากรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกับเกษตรตำบล สาธารณสุขตำบล
และพระลูกวัด แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 19 เปรียบเทียบทรรสนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน
ด้านสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	5	10.15	2.03	2.71
ภายในกลุ่ม	193	144.63	0.75	
รวม	198	154.78		

จากตาราง 19 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีทรรสนะเกี่ยวกับ
บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ
ทางสถิติ

ตาราง 20 เปรียบเทียบทรรศนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน
ด้านการเมืองและการปกครองของกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	5	15.76	3.15	5.16**
ภายในกลุ่ม	193	117.76	0.61	
รวม	198	133.51		

จากตาราง 20 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีทรรศนะเกี่ยวกับ
บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและการปกครอง แตกต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 21 เปรียบเทียบทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน
ด้านการเมืองและการปกครองของกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกันเป็นรายคู่

			A	B	C	D	E	F
กลุ่มตัวอย่าง		$\bar{X}$	2.73	2.74	2.82	2.85	3.34	3.38
พัฒนากร	(A)	2.73	-	0.01	0.07	0.12	0.61**	0.65**
สาธารณสุขตำบล	(B)	2.74		-	0.08	0.11	0.60**	0.64**
ครู คปต.	(C)	2.82			-	0.03	0.52**	0.56**
เกษตรตำบล	(D)	2.85				-	0.49**	0.56**
เจ้าอาวาส	(E)	3.34					-	0.04
พระลูกวัด	(F)	3.38						-

จากตาราง 21 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกันคือ เจ้าอาวาสและพระลูกวัด มีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและการปกครอง ต่างกับเจ้าหน้าที่สำนักงานหลักระดับตำบลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเจ้าอาวาสกับพระลูกวัด มีทัศนคติแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะกล่าวถึงสรุปผลของการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความมุ่งหมายในการค้นคว้า ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า สมมติฐานของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ ข้อมูล สรุปผลการค้นคว้า อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาทรรศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สักระทรวงหลักระดับตำบลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ในกิจกรรมด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ด้านสาธารณสุข ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านการเมืองและการปกครอง
2. เพื่อเปรียบเทียบทรรศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สักระทรวงหลักระดับตำบลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ในกิจกรรมด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ด้านสาธารณสุข ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านการเมืองและการปกครอง

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ผลของการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นแนวทางในการส่งเสริมสนับสนุนบทบาทของพระสงฆ์ในการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาชุมชนให้ตรงกับความต้องการของชุมชนและเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของสังคมในปัจจุบัน
2. ผลของการวิจัยจะเป็นข้อมูลแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ได้มองเห็นบทบาทของพระสงฆ์และนำสถาบันสงฆ์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนยิ่งขึ้น
3. ผลของการวิจัยจะทำให้ทราบความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในระดับท้องถิ่น

สมมติฐานการวิจัย

พระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สักระทรวงหลักระดับตำบลมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนใน 5 กิจกรรม คือ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ด้านสาธารณสุข ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านการเมืองและการปกครอง แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ พระสงฆ์ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสและพระลูกวัดที่จำพรรษาในวัดที่อยู่นอกเขตเทศบาลในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 98 วัด ใน 32 ตำบล

1.2 เจ้าหน้าที่สักระทรวงหลักระดับตำบลที่ปฏิบัติงานอยู่ในตำบลที่วัดตั้งอยู่ จำนวน 32 ตำบล รวม 128 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัยครั้งนี้ ได้จากการสุ่มของประชากรในข้อ 1 โดยสุ่มอย่างง่าย ประมาณร้อยละ 50 ของจำนวนวัด วัดละ 2 รูป คือ เจ้าอาวาสและพระลูกวัด รวม 100 รูป และใช้เจ้าหน้าที่สักระทรวงหลักระดับตำบลทุกตำบลที่วัดตั้งอยู่ จำนวน 128 คน

3. เครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สักระทรวงหลักระดับตำบลต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลสภาพภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน และตอนที่ 3 เป็นข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มด้วยตนเอง โดยดำเนินการระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายน 2534 ได้แบบสอบถามสมบูรณ์ จำนวน 199 ฉบับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ค่าร้อยละ
2. การวิเคราะห์ทรรศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สำนักงานหลักระดับตำบลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน โดยหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (X) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S)
3. การวิเคราะห์เปรียบเทียบทรรศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สำนักงานหลักระดับตำบลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน โดยใช้ค่า เอฟ (F - test) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยวิธีการของ นิวแมนคูลส์ (Newman - Keuls Method)

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

การศึกษารolesของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามทรรศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สำนักงานหลักระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษาทรรศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สำนักงานหลักระดับตำบลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน สรุปได้ดังนี้
 - 1.1 กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนรวมมีทรรศนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.98 และเมื่อพิจารณาตามตัวแปรสภาพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ทั้ง 6 กลุ่ม ที่เป็น เจ้าอาวาส พระลูกวัด เกษตรตำบล พัฒนาการ สาธารณสุขตำบล และ ครู คปต. มีทรรศนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้ 3.35, 3.14, 2.91, 2.83 และ 2.72
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนรวมมีทรรศนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.57 และ

เมื่อพิจารณาตามตัวแปรสภาพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เจ้าอาวาสและพระลูกวัดมีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.10 และ 2.79 ที่เหลือคือ เกษตรตำบล ครู คปต. พัฒนาการ และสาธารณสุขตำบล มีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ อยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้ 2.60, 2.34, 2.30 และ 2.26

1.3 กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนรวมมีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุข อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.76 และเมื่อพิจารณาตามตัวแปรสภาพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เจ้าอาวาส พระลูกวัด สาธารณสุขตำบล และเกษตรตำบล มีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุขอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.11, 2.95, 2.74 และ 2.64 ตามลำดับ ส่วนพัฒนาการและครู คปต. มีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุขอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 และ 2.49

1.4 กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนรวมมีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 และเมื่อพิจารณาตามตัวแปรสภาพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เจ้าอาวาส พระลูกวัด และเกษตรตำบล มีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80, 3.76 และ 3.43 ตามลำดับ ส่วน ครู คปต. สาธารณสุขตำบล และพัฒนาการ มีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.31, 3.30 และ 3.26 ตามลำดับ

1.5 กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนรวมมีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและการปกครองอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 และเมื่อพิจารณาตามตัวแปรสภาพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ทั้ง 6 กลุ่ม ที่เป็น พระลูกวัด เจ้าอาวาส เกษตรตำบล ครู คปต. สาธารณสุขตำบล และพัฒนาการ มีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและการปกครองอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้ 3.38, 3.34, 2.85, 2.74 และ 2.73

2. การเปรียบเทียบบทพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สักระทรวงหลักระดับตำบล
เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน สรุปได้ดังนี้

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพต่างกัน มีทรรณะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์
ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ
เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า เจ้าอาวาสกับเจ้าหน้าที่สักระทรวงหลักระดับตำบล มีทรรณะ
เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีทรรณะเกี่ยวกับบทบาทของ
พระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า เจ้าอาวาสกับสาธารณสุขตำบล, พัฒนาการ,
ครู คปต. และพระลูกวัดกับสาธารณสุขตำบล, พัฒนาการ, ครู คปต. มีทรรณะเกี่ยวกับบทบาท
ของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .01 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.3 กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีทรรณะเกี่ยวกับบทบาทของ
พระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุข แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
และเมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า เจ้าอาวาสกับ ครู คปต. และพัฒนากร มีทรรณะเกี่ยวกับ
บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุข แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.4 กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพต่างกัน มีทรรณะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์
ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและการปกครอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า เจ้าอาวาสกับเจ้าหน้าที่สักระทรวงหลัก
ระดับตำบล และพระลูกวัดกับเจ้าหน้าที่สักระทรวงหลักระดับตำบล มีทรรณะเกี่ยวกับพระสงฆ์
ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและการปกครอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .01 นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนใน 5 กิจกรรม คือ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ด้านสาธารณสุข ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านการเมืองและการปกครอง สัมควมนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ผลจากการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา โดยส่วนรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะในปัจจุบันบทบาทของวัดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ได้ถูกลดบทบาทลงสืบเนื่องจากรัฐบาลเป็นฝ่ายจัดการศึกษาเองโดยเฉพาะการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน พระภิกษุสงฆ์จึงไม่มีใครมีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับงานด้านนี้ ดังที่ พาสนา กิจถาวร (2524 : 204 - 207) กล่าวว่า พระสงฆ์ต้องสละหน้าที่ครูให้กับฆราวาสที่ได้รับการอบรมในวิชาครูมาโดยตรง เมื่อโรงเรียนฝึกหัดครูสามารถผลิตครูได้เป็นจำนวนมากและส่งไปสอนตามโรงเรียนวัดมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีเหตุผลจากความเจริญก้าวหน้าของศิลปวิทยาการสมัยใหม่ที่พระสงฆ์ไม่อาจปรับตัวให้รับกับอารยธรรมและความเจริญแบบใหม่ได้ และข้อจำกัดหลาย ๆ ด้านของพระสงฆ์ อาทิ การไม่สามารถให้การศึกษาแก่เด็กหญิงหรือในการเกี่ยวข้องกับงานด้านวิชาการ การจัดการที่จะต้องมียุทธศาสตร์การดำเนินงาน การวิ่งเต้นต่าง ๆ ที่พระสงฆ์ไม่อาจจะกระทำได้โดยสะดวก ซึ่งขัดแย้งกับผลการวิจัยของ เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม (2519 : 103 - 105) ที่ได้ศึกษารูปแบบบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ที่จำพรรษาในวัดเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทด้านการศึกษาในการสอนหนังสือสูงมาก ซึ่งในขณะสอนได้เน้นให้ประชาชนเข้าใจสิทธิและหน้าที่ ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและกิจกรรมอื่น ๆ อีกทั้งมีความประสงค์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของชาติปรับปรุงหลักสูตรวิชาเกี่ยวกับศีลธรรม และศาสนาในลักษณะที่พระสงฆ์จะเข้าไปสอนได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในช่วงเวลาของการศึกษาค้นคว้าของ เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม ในระบอบนั้นบทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยเฉพาะวิชาศีลธรรม และศาสนาในโรงเรียนวัดยังสูงอยู่ และกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์เป็นพระที่จำพรรษาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความเจริญทางด้านศิลปวิทยาการสมัยใหม่ และพระสงฆ์ดังกล่าวต่างก็ได้รับการอบรมวิทยาการทั้งทางโลกและทางธรรมจากสำนักต่าง ๆ อย่างทั่วถึง ซึ่งแตกต่างกับ

พระสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งยังขาดปัจจัยในเรื่งดังกล่าว และพระลูกวัดจะบวชเพื่อทดแทนพระคุณบิดามารดา ตามความเชื่อและศรัทธาของชุมชน จึงจำพรรษาเพียงหนึ่งหรือสองพรรษาเท่านั้น สำหรับเจ้าอาวาสถึงจะพรรษามากแต่ความรู้เดิม (ทางโลก) ส่วนใหญ่จบแค่ระดับประถมศึกษาเท่านั้น แต่ท่านก็ให้ความสนับสนุนร่วมมือกับชาวบ้านในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนซึ่งนอกเหนือจากกิจกรรมทางศาสนา และจากการตอบแบบสอบถาม ปลายเปิด พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยเฉพาะ ครู คปค. ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าพระสงฆ์ควรจะมีบทบาททางการศึกษาในเรื่องการสอนวิชาศีลธรรมในชีวิตประจำวัน อาทิเช่น ละคร ระบำ ระบำของมหาเถรสมาคม (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2534 : เอกสารอัดสำเนา) ว่าด้วยห้ามพระภิกษุ สามเณร เริ่นหรือสอนวิชาการสาขาสัมณหรือตั้งโรงเรียน ผู้ใหญ่สาขาสัมณวัด ผู้วิจัยเห็นว่าพระสงฆ์ควรมีบทบาทในด้านนี้โดยการเทศนา อบรม สั่สอนในวันสำคัญทางศาสนา โดยสอดแทรกเนื้อหาวิชาการทางการศึกษาควบคู่กับทางธรรม ดังเช่นบทบาทของ พระพยอม กัลยาโณ พึงปฏิบัติ

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาอยู่ในระดับมากจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมด้านการศึกษานอกโรงเรียน คือ เรื่องส่งเสริมสนับสนุนการรู้หนังสือของประชาชน การให้ข่าวสารข้อมูล การจัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน และที่อ่านหนังสือวัดซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ กนานัฐ เล็กวิจิตร (2531 : 80) ที่ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า บทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน เรื่อง การมีบทบาทในการเผยแพร่ข้อมูล การจัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านและที่อ่านหนังสือวัด และโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ ทั้งนี้เพราะจังหวัดสมุทรสาครและจังหวัดสมุทรสงครามมีพื้นที่อาณาเขตติดกัน ชนบทชนเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน วัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางและเป็นผู้นำของชุมชน บทบาทของพระสงฆ์ยังสูงอยู่มากในเรื่องของการเปลี่ยนแปลง ช่าวบ้านมีความเชื่อและศรัทธาในพุทธศาสนา อีกทั้งวัดยังรวมถึงสรรพสิ่งต่าง ๆ มากมาย อาทิเป็นศูนย์รวมความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ พบปะสังสรรค์ของชุมชนและทางราชการ พระสงฆ์ยังมีบทบาทเป็นผู้ประสานงานกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เป็นที่ปรึกษาของชุมชน เป็นผู้มีความใกล้ชิดของชุมชนพระสงฆ์จึงทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนเป็นอย่างดี ถ้าหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาดังกล่าวได้ศึกษาและเห็นความสำคัญขององค์กรในชนบทคือพระสงฆ์ ได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยเฉพาะงานการศึกษาในโรงเรียนนับว่าจะประสบผลสำเร็จอย่างดียิ่ง

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาอยู่ในระดับน้อยคือ เป็นผู้ทำหน้าที่ คอยดูแล นิเทศ ติดตามผลกิจกรรมการศึกษาในโรงเรียนในพื้นที่ ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์ยังขาดความรู้ ความเข้าใจและไม่ทราบบทบาทของตนเองเกี่ยวกับการทำหน้าที่ นิเทศ ติดตามผลมากพอ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือมหาเถรสมาคมมิได้กำหนดขอบเขตหรือมอบหมายในการปฏิบัติงานดังกล่าว และอีกประการหนึ่งหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ก็มีหน้าที่จะต้องคอยดูแล นิเทศ ติดตามผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานนั้น ๆ อยู่แล้ว

เมื่อพิจารณาสภาพของกลุ่มตัวอย่างเป็นรายคู่ พบว่า เจ้าอาวาสมีทราตรสนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา มากกว่าเจ้าหน้าที่สักระทรวงหลักระดับตำบลซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะการจัดการศึกษาเพื่อชุมชนนอกจากหน่วยงานของรัฐแล้วยังพบว่า ระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนนั้นมีความสัมพันธ์กันและต่างก็เห็นความสำคัญของพระสงฆ์ในการเป็นแกนนำในการจัดการศึกษาอีกทางหนึ่งด้วย อีกทั้งวัดยังเพียบพร้อมไปด้วยบุคลากร สถานที่วัสดุอุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการทำกิจกรรม ซึ่งเป็นทางหนึ่งของบทบาทของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมของการพัฒนาสังคม แต่ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาวัดและชุมชน ยังพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ซึ่งมีผู้นำแต่ละส่วนเป็นไปอย่างหลวม ๆ และต่างก็มีภาระกิจหลักที่ต้องทำเป็นประจำและมีงานล้นมืออยู่แล้วจึงทำให้การจัดตั้งองค์กรระดับชาวบ้านได้ล่าช้า และอีกประการหนึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐมองข้ามความสำคัญของพระสงฆ์ด้านนี้น้อยเกินไป

2. ผลจากการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ โดยส่วนรวม พบว่า อยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้เพราะเศรษฐกิจของประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามค่อนข้างดี และมีหน่วยงานเกี่ยวกับการพัฒนา (หน่วยงานสักระทรวงหลัก) กระจายอยู่ทุกตำบล และยังมีหน่วยงานนอกเหนือที่กล่าวมาแล้ว อาทิ ศูนย์การศึกษาในโรงเรียน แรงงานจังหวัดกระทรวงมหาดไทย วิทยาลัยเทคนิค กรมอาชีวศึกษา อุตสาหกรรมจังหวัด กระทรวงอุตสาหกรรม และกรมประมง กระทรวงเกษตร เข้าไปส่งเสริมอาชีพกับ

ประชาชนในหมู่บ้านอย่างทั่วถึง บทบาทของพระสงฆ์ในด้านนี้จึงไม่มีใครได้รับความสนใจของชาวบ้านมากนัก นอกจากมีเพียงบางวัดที่ส่งเสริมอาชีพทางด้านพืชสวน การตัดตา ค่อกิ่ง ขยายพันธุ์พืช และเป็นที่สนใจของชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงพอสมควร อีกประการหนึ่งอาจเป็นเพราะว่า ความรู้ ความสามารถทางด้านอาชีพของพระสงฆ์อยู่ในขอบเขตจำกัด หรืออาจเป็นผลมาจากคำสั่งของมหาเถรสมาคม เรื่อง ห้ามพระภิกษุ สามเณร เรียนวิชาชีพหรือสอบแข่งขัน หรือสอบคัดเลือกอย่างคดีหัสดี (กรมศาสนา. 2527 : 193) ซึ่งประกาศในแถลงการณ์ คณะสงฆ์ เล่ม 66 ตอนที่ 9 วันที่ 25 กันยายน 2521 ในข้อ 4 ระบุว่า "ห้ามภิกษุ สามเณร เรียนวิชาชีพอย่างคดีหัสดีในโรงเรียน หรือสถานที่ต่าง ๆ ปะปนกับคดีหัสดีชาย หญิง เช่น พิมพ์ดีด ชวเลข คอมพิวเตอร์ การบัญชี ช่างวิทยุ - โทรทัศน์ ช่างไฟฟ้า ช่างเครื่องยนต์ และวิชาชีพอย่างอื่นที่นับว่าเป็นวิชาชีพอย่างคดีหัสดี" ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระภิกษุ สามเณร ขาดความรู้ ความสามารถที่จะถ่ายทอด อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอาชีพดังกล่าวกับชุมชนได้

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพอยู่ในระดับมากคือ เรื่อง แนะนำสิ่งสอนให้ประชาชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ให้การสนับสนุนใช้วัดเป็นสถานที่จัดกิจกรรมพัฒนาทักษะและอาชีพแก่ประชาชน และเรื่องประสานงานกับทางราชการเพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะอาชีพแก่ประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับรายงานวิจัยของ สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2527 : 104 - 105) ที่ได้ศึกษาบทบาทของสถาบันสงฆ์ในการพัฒนาชนบท อำเภอ ดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พระสงฆ์ควรมีบทบาทมากขึ้นอีกประการหนึ่งคือการปรับปรุงให้วัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชนบทโดยกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชน ผู้นำชุมชนและพระสงฆ์ให้เห็นผลว่า วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน สะดวกในการติดต่อ รวมทั้งชาวบ้านเองก็เชื่อฟังคำพูดของพระสงฆ์ สถานที่และอุปกรณ์พร้อมที่จะใช้ร่วมกัน

ผลจากการเปรียบเทียบทรรศนะของพระสงฆ์กับเจ้าหน้าที่สำนักงานหลักระดับตำบล เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เป็น

เพราะว่าสภาพของผู้ตอบแบบสอบถามมีความแตกต่างกัน ต่างมองบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพคนละมุมกัน โดยพระสงฆ์เห็นว่า พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในเรื่องส่งเสริมให้ประชาชนประกอบอาชีพสุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น บทบาทการสอนงานอาชีพ ด้านศิลปกรรมและการก่อสร้าง การวางแผนโบราณ เป็นต้น โดยเฉพาะกับชุมชนที่ชาวบ้านมีปัญหาเดือดร้อนหรือทุกข์ยากในด้านเศรษฐกิจและอาชีพ และได้เหลียวแลเอาใจใส่จากทางราชการ พระสงฆ์ควรมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำกับชาวบ้าน ซึ่งบทบาทดังกล่าวยังเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านยังสูงอยู่มาก ในทางตรงข้ามชุมชนของชาวบ้านที่ไม่เดือดร้อนทางด้านเศรษฐกิจและอาชีพและมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคอยดูแลทุกข์สุข สนับสนุนช่วยเหลือประชาชน บทบาทของพระสงฆ์ในด้านนี้จึงน้อย ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามซึ่งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบทกระจายอยู่ในพื้นที่ทุกตำบล และยังมีหน่วยงานระดับจังหวัด อาทิ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อุตสาหกรรมจังหวัด แรงงานจังหวัด เป็นต้นได้เข้าไปส่งเสริมทางด้านอาชีพกับประชาชนอย่างสม่ำเสมอ ประกอบกับเศรษฐกิจของประชาชนค่อนข้างดี

เมื่อพิจารณาสภาพของกลุ่มตัวอย่างเป็นรายคู่ พบว่า เจ้าอาวาสและพระลูกวัดมีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพมากกว่าสาธารณสุขตำบล พัฒนาการ และครู คุปต. ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้และสอดคล้องกับรายงานวิจัยของ สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2527 : 28 - 31) ที่ได้ศึกษาบทบาทของสถาบันสงฆ์ในการพัฒนาชนบท อำเภอคอสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พระสงฆ์มีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทด้านอาชีพ อาทิ การเกษตร การประมง การเพาะปลูก และการเลี้ยงสัตว์มากกว่าประชาชนและผู้นำชุมชน ดังที่ วีระชัย มีชอบธรรม (2534 : 17) กล่าวว่า ในด้านการส่งเสริมอาชีพของประชาชน พระสงฆ์ได้ช่วยงานการศึกษาออกโรงเรียนหลายลักษณะ ให้ใช้สถานที่วัดเปิดสอนวิชาชีพ ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนเรียนวิชาชีพ รวมกลุ่มประชาชนฝึกอาชีพ บางวัดเจ้าอาวาสสอนวิชาชีพแก่ประชาชนด้วยตนเอง อาทิ สอนเกี่ยวกับการขยายพันธุ์พืช เจ้าอาวาสบางวัดลงทุนซื้อวัสดุ อุปกรณ์วิชาชีพให้ประชาชนในหมู่บ้านและติดต่อเกี่ยวกับการตลาด ในจังหวัดสมุทรสงครามมีเจ้าอาวาสหลายวัด เช่น วัดแก้วเจริญ วัดอินทาราม และวัดบางกะพ้อม อำเภออัมพวา

ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทางด้านอาชีพกับประชาชน เช่น สนับสนุนให้ใช้วัดเป็นสถานที่จัดตลาดนัด จัดตั้งกลุ่มผลิตสินค้าคุณภาพ กลุ่มสหกรณ์และติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการ สอนวิชาชีพหลายลักษณะ อาทิ การตัดเย็บเสื้อผ้า การซ่อมเครื่องยนต์ โดยวัดสุ อุปกรณ์ ในการเรียนการสอนเจ้าอาวาสจะเป็นผู้สนับสนุนอีกทางหนึ่งด้วย ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์โดยเฉพาะเจ้าอาวาสเป็นผู้มีประสบการณ์มาก มีความใกล้ชิดกับประชาชนและเป็นที่เคารพ ศรัทธา เชื่อถือ และยอมรับของชาวบ้าน จึงมองความสำคัญของงานพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพมากกว่ากลุ่มอื่น

3. ผลจากการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุข โดยส่วนรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะจังหวัดสมุทรสงครามมีสถานอนามัยตำบลทุกตำบล ซึ่งเพียงพอกับการบริการสาธารณสุขชุมชนอย่างทั่วถึง และยังมีเครือข่ายและองค์กร อาทิ ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุข ซึ่งปฏิบัติงานบริการสาธารณสุขขึ้นพื้นฐานทุกหมู่บ้าน แต่ก็มีใช้ว่าบทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในด้านนี้ลดลงมากนักเมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ ที่กล่าวมา อาจเป็นเพราะว่าพระสงฆ์ยังเป็นกำลังสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยเหลือสนับสนุนและประสานกิจกรรมงานด้านสาธารณสุข อาทิ การบริจาคที่ดินวัดในการจัดสร้างสถานอนามัยตำบล ช่วยเหลือในเรื่องการประชาสัมพันธ์ และให้การสนับสนุนในการจัดตั้งองค์กรสาธารณสุข พสส. และ อสม. เป็นต้น และสถาบันสงฆ์ยังเป็นองค์กรหนึ่งของหมู่บ้านที่มีความพร้อมในหลาย ๆ ด้านทั้งด้านสถานที่ วัดสุ อุปกรณ์ที่เื้ออานวยตลอดจนพระสงฆ์จะมีบทบาทผู้นำการรวมกลุ่มของชาวบ้านในการจัดกิจกรรมด้านสาธารณสุข ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์ ประชาชน และหน่วยงานสาธารณสุขเป็นไปอย่างใกล้ชิดโดยเฉพาะด้านประชาสัมพันธ์ การแจ้งข่าวสารด้านสาธารณสุขให้ประชาชนและหน่วยงานสาธารณสุขตำบลทราบ โดยอาศัยสื่อ หอกระจายข่าวหรือเสียงตามสายของวัดซึ่งมีอยู่เกือบทุกวัด ดังที่ ฉันทนา นักร้อง (2534 : 18 - 19) กล่าวว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการดำเนินงานหอกระจายข่าววัดดังนี้ ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐโดยเฉพาะหน่วยงานสำนักงานหลักและเอกชน เพื่อขอการสนับสนุน ข่าวสาร ข้อมูลและเทคโนโลยีต่าง ๆ และเป็นแกนนำ เชิญชวนให้ประชาชนให้มามีส่วนร่วมและใช้บริการ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตน ตลอดจนให้การสนับสนุนภาครัฐและเอกชนในการอบรม การผลิตรายการ เทคนิคการประกาศและการจัดรายการรูปแบบต่าง ๆ ให้กับพระสงฆ์หรือประชาชนผู้ทำหน้าที่จัด

ราชการ และติดตามผลประเมินผลความสนใจและความต้องการของผู้ฟังเพื่อพัฒนาราชการให้ดีขึ้น จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุข จะเน้นเรื่องการสนับสนุน ส่งเสริมและการประชาสัมพันธ์งานด้านสาธารณสุขเป็นส่วนใหญ่

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุข อยู่ในระดับมากคือ เรื่องการจัดวัดให้เป็นตัวอย่างในการรักษาสุขภาพลักษณะ เช่น สร้างที่เก็บน้ำสะอาด สร้างส้วมที่ถูกลักษณะ เป็นต้น ดังที่ สมบูรณ์ สุขสำราญ (2529 : 8) กล่าวว่า บทบาทของพระสงฆ์ด้านสังคมสงเคราะห์ในชนบทยังคงมีบทบาทสำคัญอยู่มาก หากจะพิจารณาจากบริการของรัฐไม่ว่าเป็นด้านการศึกษา อนามัยและสาธารณสุข ฯลฯ ยังคงกระจายไปถึงชนบทในอัตราที่ต่ำมาก พระสงฆ์ยังคงเป็นหน่วยบริการสำรองที่ช่วยแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของประชาชนอยู่ เช่น การสร้างที่เก็บน้ำสะอาดภายในวัดหรือเป็นผู้นำในการรณรงค์สาธารณสุข การทำส้วมที่ถูกลักษณะ เป็นต้น ทั้งนี้เป็นเพราะว่าวัดเป็นสถานที่ที่พบปะ ประชุม สังสรรค์และทำกิจกรรมทางศาสนาของประชาชนในหมู่บ้าน วัดจึงควรเป็นตัวอย่างในเรื่องของความสะอาด รมรื่นให้กับประชาชนได้เข้ามาใช้บริการหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุข อยู่ในระดับน้อยคือ เรื่องให้การสนับสนุนการวางแผนครอบครัว อนามัยแม่และเด็ก และเป็นผู้ทำหน้าที่คอยดูแล ติดตามผลและประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมในระหว่างปฏิบัติในพื้นที่ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าพระสงฆ์มีข้อจำกัดทางด้านศาสนาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว จำเป็นต้องประสานร่วมมือกับฝ่ายอื่น ๆ เพื่อเสริมข้อจำกัดเกี่ยวกับเรื่อง ความรู้และเทคโนโลยี วิทยาการสมัยใหม่กับพระสงฆ์ซึ่งไม่มีโอกาสได้ศึกษา จนมีความรู้เพียงพอจะนำมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาบางประการในสังคมปัจจุบันได้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุข พบว่า ควรเน้นการพัฒนาแบบควบคู่ไปพร้อมกันทั้งการพัฒนาด้านวัตถุและจิตใจ จะเป็นแนวทางให้ชาวบ้านได้เข้าใจถึงคุณค่าของการพัฒนามิใช่มุ่งต้องพัฒนาเพื่อสกระดับรายได้ของครอบครัว โดยมิได้คำนึงถึงคุณภาพชีวิต อาทิ การพัฒนาด้านสาธารณสุขควรมุ่งที่จะพัฒนาให้ตนเองมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี มิใช่เพื่อให้มีส่วนร่วมดำเนินชีวิตธุรกิจของกองทุนฯ ให้มีผลงอกเงยทางเศรษฐกิจมีกำไรการค้าเพียงอย่างเดียว

ผลจากการเปรียบเทียบพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สำนักงานหลักระดับ ตำบลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุข พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ เพราะในฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้ได้รับความศรัทธาจากชาวบ้าน อาจแนะนำประชาชนในท้องถิ่นให้เห็นช่องทางของการพัฒนาทางวัตถุที่เหมาะสม อาจเป็นผู้ประสานการรวมตัวของชาวบ้านในการพัฒนาวัตถุ อาจให้ที่วัดเป็นสถานที่รวมกลุ่ม เป็นต้น เพราะต้องยอมรับว่า ในสังคมไทย วัดนอกจากเป็นที่ส่งเสริมทางด้านจิตใจแล้วบางครั้งยังเป็นสถานพยาบาล ผู้เจ็บป่วยด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวนโยบายและแผนพัฒนาชนบทที่จะมุ่งเน้นให้ทุกฝ่ายทั้งหน่วยงานราชการ เอกชน ชาวบ้าน และสถาบันอื่น ๆ ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนา ชนบทให้มากที่สุด ดังที่ พรพิมล วรฉิลก (2525 : 16 - 17) กล่าวว่า สถาบันสงฆ์ เป็นสถาบันหนึ่งที่น่าจะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนา เพราะการดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้บรรลุ วัตถุประสงค์นั้นจะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนจึงจะสำเร็จได้และผู้ที่จักจูงแนวความคิดของประชาชนให้เกิดความเชื่อถือและร่วมมือที่สำคัญได้แก่พระภิกษุสงฆ์ซึ่งใกล้ชิดประชาชน และประชาชนให้ตามศรัทธา

เมื่อพิจารณาสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างเป็นรายคู่ พบว่า เจ้าอาวาสมีพระสงฆ์ เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสาธารณสุขมากกว่า ครู คปค. และ พัฒนาการ ทั้งนี้เพราะ เจ้าอาวาสเป็นพระที่มีพรรษาสูง มีประสบการณ์มาก มองการณ์ไกล มีเมตตาธรรม และเป็นที่เคารพ ศรัทธา เชื่อถือ มีความใกล้ชิดกับประชาชนมาก ตลอดจน เป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจและยามเจ็บป่วย ประชาชนจึงให้การยอมรับและให้ความเชื่อถือในการเป็นผู้นำ เป็นผู้ให้คำปรึกษาสูงกว่ากลุ่มอื่น

4. ผลจากการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสังคมและ วัฒนธรรมโดยส่วนร่วม พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะวัดเป็นสถาบันหลักของชาติไทย เป็นศูนย์รวมแห่งการยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจของสังคมอย่างสันติสุข เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้จากศาสตร์แขนงต่าง ๆ เป็นแหล่งเก็บรวบรวมศิลปวัตถุและเป็นศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและอารยธรรมของประชาชน พระสงฆ์จึงเป็นตัวแทนของวัดและศาสนาจึงเป็น

ศูนย์รวมแห่งความเคารพ ศรัทธาและเชื่องมือ ตลอดจนการยอมรับในการเป็นผู้นำ เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำชาวบ้านทั้งด้านความคิด สติปัญญาของประชาชนในหมู่บ้าน พระสงฆ์จึงมีบทบาทอันสำคัญยิ่งในการพัฒนาชุมชน การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้าน ดังที่ ประทีป สยามชัย (2526 : 130 - 140) กล่าวว่า การพัฒนาสังคมที่สำคัญคือการพัฒนาทางด้านจิตใจ เพราะจิตใจเป็นที่ตั้งของสิ่งทั้งหลาย คนเราทุกข์สุขอยู่ที่จิตใจ ดีชั่วอยู่ที่จิตใจ ดังนั้นคนเราจะต้องทำใจให้สะอาดบริสุทธิ์ เมื่อพัฒนาจิตใจดีแล้ว การพัฒนาวัตถุภายนอกย่อมดีไปด้วย สถาบันสงฆ์ในฐานะเป็นสถาบันทางศาสนา คือ การนำเอาศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และการเมืองทั้งหมดนั้นก็เพื่อให้ศาสนาแยกออกจากสังคมโดยตลอดเสีย และประยุกต์ศาสนาให้เข้ากับการปฏิบัติจริงในสังคมให้มากที่สุด และสอดคล้องกับฝ่ายเผยแพร่พุทธศาสนา กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา (2528 : 28 - 29) ซึ่งได้จำแนกกิจกรรมของวัดที่เป็นหน่วยอบรมประชาชนตำบลคือ ด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม ด้านการนำหลักธรรมของพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติสอดแทรกอยู่ในชีวิตประจำวัน ด้านสันติสุข อาทิ ทำให้คนเลิกยาเสพติด มั่วสุมการพนัน ค้มเหล้าสุรา เลิกอบาสมุขให้มาสนใจประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ด้านกตัญญูกตเวทีธรรม ให้ประชาชนรู้จักบุญต่อผู้มีพระคุณต่อบิดามารดาและครูอาจารย์ สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ เรื่องเป็นผู้นำจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น การจัดงานประเพณีท้องถิ่น การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนเลิก อด ละอบาสมุขและยาเสพติดให้โทษ อบรมสั่งสอนศีลธรรม จริยธรรมแก่ประชาชน และอบรมสั่งสอนให้เยาวชนกตัญญูรู้คุณต่อบิดา มารดา ผู้ที่เลี้ยงตนมาและผู้อาวุโสที่เป็นตัวอย่างแก่ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ โคลจิ โนสุ (2530 : 122 - 127) ที่ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดสงขลา พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงมากที่สุดและคาดหวังมากที่สุดของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคม ด้านเผยแพร่ธรรมะ คือการจัดให้มีพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนาในวัด ด้านสังคมสงเคราะห์คือ การช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ของประชาชน อบรมสั่งสอนให้ประชาชนลดความฟุ้งเฟ้อในการจัดงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานบวชงานศพ เป็นต้น

จากการสังเกตขณะผู้วิจัยปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่ของจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า มีพระสงฆ์พัฒนาหลายรูปได้ปรับเปลี่ยนความเชื่อและค่านิยมของชาวบ้านในด้านสังคมและวัฒนธรรม อาทิ พระครูสุนทรธรรมกิจ เจ้าอาวาสวัดแก้วเจริญ อำเภออัมพวา ได้พยายามอบรม สั่งสอน แนะนำชาวบ้านอยู่เสมอว่า "บุญคือความสะอาด บาปคือความสกปรก" การทำความสะอาดบ้านเรือนหรือชุมชน ไม่ทิ้งขยะ มูลฝอยลงในแม่น้ำ ลำคลอง ก็คือการทำบุญอย่างหนึ่ง การทำบุญไม่ใช่เพียงแต่การถวายจุฬามณีหรือเทียนทานให้แก่พระสงฆ์ การให้ความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือเพื่อนบ้านที่ยากจนก็เป็นการทำบุญเช่นกัน และการทำบุญที่สำคัญมากก็คือการพยายามที่จะประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและสังคม

ผลจากการศึกษาเปรียบเทียบพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สำนักงานหลักระดับตำบลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งขัดแย้งกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะบทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายเพียงแต่หน่วยงานของรัฐควรเข้าไปมีบทบาทในการสนับสนุนงานของสงฆ์ในด้านนี้ให้มากขึ้นในรูปของการให้ความรู้ แลกสวาทุน ประสานงาน และควรมีการติดตามผลการบริหารงานของสงฆ์เพื่อแก้ไขการทำงานและเป็นการกำลังใจแก่พระสงฆ์ที่ปฏิบัติงานในชุมชนต่าง ๆ

5. ผลจากการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและการปกครอง โดยส่วนรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์ส่วนใหญ่เห็นด้วย และคิดเห็นเกี่ยวกับพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์ควรปฏิบัติภารกิจบางประการซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ แต่อยู่ภายในขอบเขตคือไม่ให้ล้ำเส้นแห่งความเหมาะสมในฐานะเป็นสมณะ และภายใต้กติกาแห่งการแบ่งแยกระหว่างพุทธจักรและอาณาจักร ดังที่ บรรพต วีระสีธ บุญลือ วันทาสันต์ และอร วีระสีธ (2523 : 1 - 53) กล่าวว่า พระสงฆ์ควรมีบทบาทโดยอ้อมต่อการเมืองและการปกครองในเชิงเห็นว่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับธรรมะ

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมือง และการปกครอง อยู่ในระดับมากคือ เรื่องส่งเสริมให้ประชาชนเลื่อมใสในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะสถาบันสงฆ์เป็นสถาบันหนึ่งที่เลื่อมใสในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย พระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของสถาบัน เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและมีประสบการณ์สูงจึงเหมาะที่จะเป็นผู้นำ ชักชวนให้ประชาชนรู้จักและเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยสอดแทรกเรื่องเกี่ยวกับประชาธิปไตยระหว่างเทศนา อบรม สอนประชาชน หรือเขียนคำคติเตือนใจในบริเวณวัด ศาลาพักร้อน เป็นต้น

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและการปกครอง อยู่ในระดับน้อยคือ เรื่องสนับสนุนให้ประชาชนเรียกร้องสิทธิที่พึงมีพึงได้ตามครรลองของประชาธิปไตย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าบทบาทดังกล่าว ถ้าพระสงฆ์ยุ่งเกี่ยวมากเกินไปจะทำให้ประชาชนเกิดความระแวงสงสัยและยอมเป็นโทษแก่พระศาสนาได้ เมื่อชาวบ้านทราบว่าพระสงฆ์ทำงานหรืออยู่เบื้องหลังให้กับใครหรือรัฐบาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างเปิดเผย

ผลจากการศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สภะทรวงหลักระดับตำบลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและการปกครอง พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า เจ้าหน้าที่สภะทรวงหลักระดับตำบลซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมองบทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและการปกครอง มิใช่เรื่องของสงฆ์อันพึงปฏิบัติมากนักเพียงแต่เป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุน และให้คำปรึกษาในเรื่องดังกล่าวมากกว่าที่จะทำกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องการเมืองและการปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พินิจ ลาภชนานนท์ (2529 : 125 - 129) ที่ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทโดยวิเคราะห์พระสังฆพัฒนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า พระสังฆพัฒนามีบทบาทด้านการเมืองและการปกครอง เป็นเพียงที่เลี้ยง สนับสนุน ให้คำปรึกษา และประสานการสนับสนุนจากภายนอกตามที่ชาวบ้านเห็นชอบร่วมกันเท่านั้น

เมื่อพิจารณาสภาพภาพของกลุ่มตัวอย่างเป็นรายคู่ พบว่า เจ้าอาวาสและพระลูกวัดมีทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและการปกครอง มากกว่าเจ้าหน้าที่สภะทรวงหลักระดับตำบล ทั้งนี้เพราะเจ้าอาวาสและพระลูกวัดเป็นพระ

ที่จำพรรษาอยู่ในวัดเดียวกัน ต่างก็ได้รับการอบรม สัณโสนทั้งทางโลกและทางธรรมในสาธ
 เดียวกัน จึงมีทรรศนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการเมืองและ
 การปกครองในแนวเดียวกันจึงไม่แตกต่างกัน และยังมองว่าพระสงฆ์น่าจะมีบทบาทในเรื่อง
 การเมืองและการปกครองในการอบรม สัณโสน ปลุกฝังจิตสำนึก คุณธรรม จริยธรรมในเรื่อง
 ดังกล่าวกับประชาชน ซึ่งตรงกันข้ามกับทรรศนะของเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบล มองว่า
 เรื่องการเมืองและการปกครองน่าจะมีใช้เรื่องกิจของสงฆ์อันพึงปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผลจากการศึกษาวิจัยบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม
 พอสรุปเป็นข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. ควรส่งเสริมสนับสนุนให้พระสงฆ์มีโอกาสศึกษาทางโลกควบคู่ทางธรรมให้มากขึ้น
 โดยขยายกิจการของโรงเรียน วัดวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยสงฆ์ออกไปในระดับท้องถิ่นเพื่อผลิต
 พระสงฆ์ที่มีความรู้ ความสามารถในการให้การศึกษ การเผยแผ่ธรรมะและการสงเคราะห์
 ประชาชน
2. กิจกรรมต่าง ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับการอบรมพระสงฆ์ ควรเป็นกิจกรรมทาง
 ด้านพัฒนาอาชีพ พัฒนาจิตใจ การศึกษา งานสาธารณสุขุ เกษตร และการเมืองและ
 การปกครอง
3. ควรจะมีการปรับปรุงบทบาทของพระสงฆ์ให้เป็นผู้ฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณี
 และอบรมศีลธรรมเพื่อพัฒนาจิตใจของประชาชน โดยให้วัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา
 ชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ควรศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับกันเพื่อหาข้อสรุปอื่นจะเป็นแนวทางที่ครอบคลุมปัญหาที่มีอยู่ได้อย่างกว้างขวาง
2. ควรศึกษาวิจัยในเรื่ององค์ประกอบที่มีผลการปฏิบัติงานของพระสงฆ์เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงงานทั้งในระดับบริหารและระดับปฏิบัติ
3. ควรจะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลงานทางด้านการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ดีเด่น

מדקאמאדדע

บรรณานุกรม

การศาสนา, กรม. รายงานการศาสนาประจำปี 2527. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ม.ป.ท., 2527.

----- . คู่มืออบรมประชาชนตำบล (อปค.). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2528.
การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. วิวัฒนาการทางการศึกษานอกโรงเรียนของไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2527.

----- . การอนุมัติเปิดโรงเรียนของพระภิกษุสามเณร. ที่ ศษ 1106/ ว 7560.
9 กันยายน 2534.

กนานุช เล็กวิจิตร. บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการศึกษานอกโรงเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2531. อุดสาเนา.

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527.

กัทธิ ศรีวิเชียร. "อดีต ปัจจุบันและอนาคตแห่งบทบาทของสังฆมวัด," ใน แสวงหาเส้นทาง
การพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย. หน้า 107 - 113. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
การศาสนา, 2527.

----- . "สถาบันสงฆ์กับงานการศึกษานอกโรงเรียนของวัด," คุรุปริทัศน์. 10 :
พฤษภาคม 2528.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่เจ็ด พ.ศ. 2535 - 2539. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
คุรุสภา, 2535.

โคจิ โนสุ. บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดสงขลา.
วิทยานิพนธ์ กศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2530.
อุดสาเนา.

เจียมพงษ์ วงษ์ธรรม. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม. วิทยานิพนธ์ สส.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519. อัดสำเนา.

จำนงค์ อภิวัฒนสิทธิ์. สังคมวิทยาศาสตร์. กรุงเทพฯ : แพรวพิกษา, 2525.

เฉลิม อุตกฤษณ์. การศึกษามโนทัศน์ของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน. วิทยานิพนธ์ สส.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521. อัดสำเนา.

ชาต อากาศโร, พระมหา. "พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการศึกษาอย่างไร," สังคมศาสตร์
ปริทัศน์. 2 : 60 - 68 ; กันยายน - พฤศจิกายน 2512.

ธีรวัฒน์ นิจนคร. การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา,
2528.

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2526.

ทิตตา สุวรรณชัย. "สังคมวิทยา," ใน วิทยาศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักวิจัย

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2517.

เทวี รัชดานนท์. การจัดระเบียบชุมชน. พระนคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2505.

ณรงค์ จิตตโสภโณ, พระมหา. การจัดกิจกรรมเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์การศาสนา, 2526.

คารา ทิปะบาล. การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ไทโยธนาพานิช, 2521.

คุณี ทองสีมา. "พระสงฆ์กับการแนะนำ," วารสารแนะนำ. 52 : 33 - 37 ;

สิงหาคม - กันยายน 2520.

นิรุฒ ไชยกุล. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลไทซอนเดระห์ไทย,
2522.

เนาวรัตน์ สุวรรณพ้อง. การศึกษามโนทัศน์ของพระสงฆ์ไทยกับงานสังคมสงเคราะห์จิตเวช.

วิทยานิพนธ์ สส.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524. อัดสำเนา.

บรรพต วีระสิทธิ์ บุญลือ วันทาสนต์ และอร วีระสิทธิ์. พระสงฆ์กับสังคมไทยโดยพิจารณา

ในเชิงสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง : ศึกษากรณีวัดในกรุงเทพฯ

และจังหวัดละโว้. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏ, 2523.

บำรุง สุพรรณิ. รายงานการวิจัยพฤติกรรมการรับข่าวสารจากสื่อมวลชนของพระสงฆ์
มีอิทธิพลต่อการเผยแพร่และพัฒนาจิตใจของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น.

เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2525.

ประทีป สยามชัย. สารัตถทางสังคมวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตร
แห่งประเทศไทย, 2526.

พรนิมล วรฉีก. พระกับงานพัฒนาชนบท. วารสารเศรษฐกิจและสังคม. พฤศจิกาชน -
กันยายน 2525.

พระราชวรมณี. บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน. ในการพัฒนาเรื่อง "พุทธศาสนากับสังคม
ในปัจจุบัน," ๗ สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ 9 - 11 สิงหาคม 2512.

กรุงเทพฯ : ห้างจัดการศพ, 2513.

----- . สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2527.

พระราชวรมณี. การศึกษาของคณะสงฆ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แก้วการพิมพ์, 2529.

พาสณา กิจฉาว. บทบาทของคณะสงฆ์ในเรื่องการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2524. อุดสาเนา.

พินิจ ฉากษานานนท์. บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัย
สังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

พัฒน์ สุขจำนงค์. หนังสือคู่มือการพัฒนาชุมชน. เชียงใหม่ : คณะแพทยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2523.

พัฒนาชุมชน, กรม. คู่มือประมวลการสอนสำหรับวิทยากร เล่ม 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
ส่วนท้องถิ่น, 2521.

ไพบุลย์ ช่างเรือน. การปกครองมหานคร. กรุงเทพฯ : ไทวัฒนาพานิช, 2518.

ไพรัตน์ เคชะรินทร์. การบริหารพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : ไทวัฒนาพานิช, 2524.

ชนัด ชุ่มจิต. สังคมวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : โอเคชั่นส์, 2528.

วิระชัย มีชอบธรรม. สถาบันสงฆ์กับการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน. เอกสารประกอบ
การประชุมสัมมนาพระสังฆาธิการ ระดับภาคและจังหวัด ระหว่างวันที่ 9 - 10
มีนาคม 2534 ณ ห้องประชุมจริยธรรม โรงเรียนวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม.

ราชบุรี : ศูนย์การศึกษาของโรงเรียนภาคกลาง ราชบุรี, 2534.

วันชัย อาจเชื่อน. "พระสงฆ์ควรมีบทบาทด้านสาธารณสุขอย่างไร," ศกมิต. 237 :
28 - 30 ; กันยายน 2528.

ไวยวิธ เจริญบรรจง. จิตวิทยาสังคม 2. นนทบุรี : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด,
2523.

วิชเนียร เศรษฐ. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพฯ : ไทวัฒนาพานิช, 2528.

ลักขณา นักร้อง. คู่มือดำเนินการศึกษาของโรงเรียนสำหรับพระสังฆาธิการ. ราชบุรี :
ศูนย์การศึกษาของโรงเรียนภาคกลาง, 2534.

ศึกษาธิการจังหวัดสมุทรสงคราม, สำนักงาน. ทะเบียนรายชื่อวัดจังหวัดสมุทรสงคราม. 2529.

सानิคส์ บุญชู. ความรู้ทั่วไปในการพัฒนาชุมชน. เอกสารทางวิชาการ หมายเลข 1
สาขาสังคมศึกษา คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครนิพนธ์, 2525.

สงวนศรี วิรัชชัย. จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัทศึกษาพร, 2527.

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, สำนักวิจัย. รายงานการวิจัยบทบาทของสถาบันสงฆ์ในการ
พัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, 2527.

สมบุญ สุธำราญ. พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

สมศักดิ์ ศรีมานันต์. การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมการฝึกหัดครู, 2523.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ไทวัฒนาพานิช, 2515.

----- . การพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทวัฒนาพานิช, 2523.

สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. บทบาทของวัดที่เคมีและยังมีต่อสังคมภาคใต้. สงขลา :
มณฑลการนิพนธ์, 2522.

สุพิศรา สุภาพ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : อักษรสยามการพิมพ์, 2524.

เสาวลักษณ์ ชำนิล. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านวังไผ่และหมู่บ้านอู่ตะเภา

จังหวัดชัยนาท. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.

อัครสาเนา.

แสง จันทร์งาม. "พระสงฆ์ในปัจจุบัน," วารสารเสียงธรรม. 6 : 12 - 21 ;

พฤศจิกายน - ธันวาคม 2520.

โสภา ชูนิกุลชัย. จิตวิทยาสังคมประยุกต์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522.

อนันต์ วิชัยนิธิ. บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน. สถาบันไทยคดีศึกษา. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.

อริสธรรม คีระคอม. บทบาทของพระสงฆ์มหาเถรสมาคมในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณี

พระสงฆ์จีนนิกายและอนัมนิกายในภาคกลางของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ สส.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528. อัครสาเนา.

อริสา ลิ้มสุวัฒน์. บทบาทของพระภิกษุในการพัฒนาชุมชนชนบทไทย (500 - 2520).

วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526. อัครสาเนา.

อำนาจ บัวศิริ. คุณสมบัติและบทบาทของเจ้าอาวาสในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการพัฒนาชนบท

ตากจนในภาคเหนือ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2528.

Cronbach, Lee Joseph. Essentials of Psychological Testing. 3rd. ed.,

New York : Harper, 1970.

Linton, Ralph. The Study of Man. New York : D. Appleton Century

Grofts, 1964.

Sanders, Irwin T. The Community : An Introduction to a Social System.

New York : The Ronald Press, 1958.

Winer, B.J. Statistical Principle in Experimental Design. 2nd. ed.,

New York : Mcgraw - Hill, 1971.

ภาคผนวก

แบบสอบถามสำหรับการวิจัย

เรื่อง การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามพระคัมภีร์ของพระสงฆ์และ
เจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในจังหวัดสมุทรสงคราม

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์
ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน () ที่ตรงกับสภาพของท่าน

() เจ้าอาวาส	() พระลูกวัด
() เกษตรตำบล	() ครู คปต.
() พัฒนาการ	() สาธารณสุขตำบล

ตอนที่ 2 บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความถี่ของบทบาทของพระสงฆ์
ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามพระคัมภีร์ของท่าน ถ้าท่านเห็นว่า

มากที่สุด	หมายถึง	มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน
มาก	หมายถึง	มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนค่อนข้างมาก
ปานกลาง	หมายถึง	มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนปานกลาง
น้อย	หมายถึง	มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนค่อนข้างน้อย
น้อยที่สุด	หมายถึง	มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนน้อยที่สุดหรือไม่มีเลย

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน	ระดับความคิดเห็น					สำรวจรับ ผู้วิจัย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
<u>ด้านการศึกษา</u> 1. สนับสนุนการจัดการศึกษาแก่เด็กก่อนวัยเรียน 2. ส่งเสริมการรู้หนังสือของประชาชน 3. จัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านและที่อ่านฯ วัด 4. จัดทำป้ายประกาศข้อมูลข่าวสารทางราชการ 5. จัดเสียงตามสายหรือหอกระจายข่าวในหมู่บ้าน 6. เปิดสอนธรรมศึกษาแก่ประชาชน 7. จัดกลุ่มสันทนาธรรมแก่ผู้สูงอายุ 8. ออกเยี่ยมเยียนเผยแผ่ธรรมะแก่ประชาชน 9. จัดทำคติคำเตือนไว้ตามสถานที่บริเวณวัด 10. ให้การส่งเสริมการศึกษาแก่นักเรียนยากจน 11. ประสานงานกับทางราชการเพื่อการจัดการศึกษานอกโรงเรียนแก่ประชาชน 12. กระตุ้น แนะนำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการศึกษา						

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
13. สนับสนุนให้ใช้วัดเป็นสถานที่จัดกิจกรรม การศึกษา นอกโรงเรียนแก่ประชาชน						
14. เป็นที่ปรึกษาด้านการศึกษาแก่โรงเรียน ของหมู่บ้าน						
15. ช่วยสอนศีลธรรม จริยธรรมและ พุทธศาสนแก่นักเรียนในโรงเรียนของ หมู่บ้าน						
<u>ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ</u>						
16. แนะนำสิ่งสอนให้ประชาชนใช้เวลาว่าง ให้เป็นประโยชน์						
17. อบรมสิ่งสอนให้ประชาชนสนใจข่าวสาร ข้อมูลด้านอาชีพจากสื่อมวลชน						
18. สำรวจปัญหาและความต้องการด้านอาชีพ ของประชาชน						
19. สนับสนุนให้ใช้วัดเพื่อจัดกิจกรรมพัฒนา ทักษะและอาชีพแก่ประชาชน						
20. ประสานงานกับทางราชการเพื่อจัด กิจกรรมพัฒนาทักษะอาชีพแก่ประชาชน						
21. แนะนำให้ประชาชนปลูกผักสวนครัว						

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
22. เผยแพร่เทคนิควิธีการที่เหมาะสมเพื่อปรับปรุงอาชีพหลักของประชาชน						
23. แนะนำอาชีพใหม่ ๆ ที่เพิ่มพูนรายได้แก่ประชาชน						
24. ติดต่อวิทยากรท้องถิ่นเพื่อสอนวิชาชีพแก่ประชาชน						
25. ชักชวนสนับสนุนประชาชนเพื่อจัดตั้งกลุ่มอาชีพ						
26. ชักชวนสนับสนุนประชาชนจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต						
27. แนะนำประชาชนด้านการตลาด จัดตั้งศูนย์สวัสดิการตลาด						
28. สอนวิชาชีพแก่ประชาชน						
29. จัดทัศนศึกษาดูงานกลุ่มพัฒนาอาชีพที่ประสบความสำเร็จ						
30. ทำแปลงสาธิตด้านการเกษตรภายในบริเวณวัด						
31. ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรและประมงของหมู่บ้าน						
32. ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าของหมู่บ้าน						

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
33. สิ่งสอนแนะนำประชาชนเกี่ยวกับการประดิษฐ์เครื่องใช้จำเป็นในครัวเรือนจากเศษวัสดุ						
34. แนะนำให้ประชาชนมีอาชีพรองเพื่อยกระดับรายได้ของครอบครัว						
35. อบรมสั่งสอนให้ประชาชนดำเนินชีวิตอย่างประหยัด เรียบง่ายและมีศีล						
<u>ด้านสาธารณสุข</u>						
36. ให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดของบ้านเรือน						
37. ให้ความรู้ด้านสาธารณสุขมูลฐานแก่ประชาชน						
38. ประสานงานกับหน่วยงานราชการเพื่อให้ความรู้ในการรักษาสุขภาพอนามัยแก่ประชาชน						
39. รณรงค์เกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่ถูกลักษณะ						
40. ทำแปลงสาธิต สมุนไพรในบริเวณวัด						

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
41. แนะนำให้ประชาชนใช้บริการสาธารณสุขของรัฐ						
42. ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน						
43. จัดให้วัดเป็นตัวอย่างในการรักษา สุขภาพ เช่น สร้างที่เก็บน้ำสะอาด สร้างส้วมที่ถูกต้อง เป็นต้น						
44. ให้ความรู้เกี่ยวกับสุขวิทยาส่วนบุคคล						
45. นำประชาชนพัฒนาสภาพแวดล้อมของ หมู่บ้าน						
46. ให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับการรักษา โรคด้วยตำรายาแผนโบราณ						
47. ส่งเสริมสนับสนุนสาธารณสุขมูลฐาน เช่น สร้างพัฒนากลุ่ม พสส./อสม.						
48. ส่งเสริมสนับสนุนการอบรมช่างครุภัณฑ์ ประจำหมู่บ้าน						
49. ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการ ควบคุมโรคติดต่อ เช่น ไข้มาเลเรีย โรคทางเดินอาหาร เป็นต้น						
50. ส่งเสริมสนับสนุนการวางแผนครอบครัว อนามัยแม่และเด็ก						

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
<u>ด้านสังคมและวัฒนธรรม</u>						
51. อบรมให้ประชาชนรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม						
52. อบรมให้ประชาชนเลิก อด ละอบายมุข และยาเสพติดให้โทษ						
53. อบรมประชาชนไม่หลงเชื่ออย่างงมงาย						
54. จัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ						
55. อบรม สัณเฑาะว์ศีลธรรมและจริยธรรมแก่ประชาชน						
56. ชักชวนประชาชนสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์						
57. แนะนำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการป้องกันและรักษาความสงบสุขของหมู่บ้าน						
58. อบรม สัณเฑาะว์ให้ประชาชนรู้จักรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนในการประกวดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น หมู่บ้านพัฒนา ศูนย์เยาวชนตำบล ครอบครัวพัฒนา กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ฯลฯ						

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
59. อนุรักษ์และเผยแพร่การเล่นพื้นบ้าน						
60. เป็นผู้นำในการจัดงานประเพณีของท้องถิ่น						
61. อนุรักษ์และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ โบราณวัตถุ						
62. รณรงค์ให้ประชาชนลดความฟุ่มเฟือยใน การจัดงาน						
63. เก็บรวบรวมศิลปะและโบราณวัตถุให้ ประชาชนศึกษาค้นคว้า						
64. เป็นผู้นำฟื้นฟูศิลปกรรมและวัฒนธรรมของ คนไทยที่กำลังเสื่อมลง						
65. จัดให้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่น						
66. แนะนำให้ประชาชนดำเนินชีวิตแบบพึ่ง ตนเองตามแนวพุทธศาสนา						
67. แนะนำให้ประชาชนช่วยกันรักษา สิ่งสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน						
68. อบรมสั่งสอนให้เยาวชนกตัญญูรู้คุณบิดา มารดาและผู้ที่เกี่ยวข้องคุณมา และผู้อาวุโส สูงอายุที่เป็นตัวอย่างแก่ชุมชน						

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
<u>ด้านการเมืองและการปกครอง</u>						
69. ส่งเสริมให้ประชาชนเลื่อมใสในการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย						
70. ชักชวนให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง						
71. แนะนำกฎหมายเบื้องต้นในชีวิตประจำวัน						
72. แนะนำประชาชนให้มีส่วนร่วมในงานพัฒนา ชนบทของหน่วยงานต่าง ๆ						
73. ให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับการเป็นผู้ และผู้ตามที่ดี						
74. ฝึกให้ประชาชนรู้จักทำงานในระบบกลุ่ม						
75. ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างชาวบ้าน						
76. รณรงค์ให้ประชาชนเลือกคนดีเป็นผู้แทน ราษฎร						
77. ร่วมรณรงค์การไม่ซื้อเสียงในการเลือก ผู้แทนฯ						
78. อบรมให้ประชาชนรู้จักสิทธิและหน้าที่ตาม วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย						
79. สนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรท้องถิ่น เช่น สภาตำบล กรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น						
80. สนับสนุนให้ประชาชนเรียกร้องสิทธิที่พึงมี พึงได้ตามครรลองของประชาธิปไตย						

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น : ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

คำชี้แจง : โปรดกรณฯเขียนความคิดเห็น : ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาท
ของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน

1. ด้านการศึกษา

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

ปัญหาและข้อเสนอแนะ

.....

.....

2. ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

ปัญหาและข้อเสนอแนะ

.....

3. ด้านสาธารณสุข

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

ปัญหาและข้อเสนอแนะ

.....

.....

4. ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

ปัญหาและข้อเสนอแนะ

.....

.....

5. ด้านการเมืองและการปกครอง

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

ปัญหาและข้อเสนอแนะ

.....

.....

ที่ ทม 1007/0388

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

11 กุมภาพันธ์ 2534

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

นมัสการ เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายสมคิด เห่งอุดม เป็นนิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามทฤษฎีของ พระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สักระทรวงหลักระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

ผศ.ดร.เสาวนีย์ เลวลัย ประธาน

รศ.ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือ ขอหนังสือราชการเพื่ออำนวยความสะดวกในการขอ ความร่วมมือจากเจ้าอาวาสวัด ที่อยู่ในสังกัดเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม ตอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2534 เพื่อเป็นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าพระคุณเจ้าจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่พระคุณเจ้าจะโปรดให้แก่นิสิตผู้นี้ด้วย

นมัสการมาด้วยความนับถือ

(นายสมพร บัวทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ที่ ทม 1007/0388

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

11 กุมภาพันธ์ 2534

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน เกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายสมคิด เพ็งอุดม เป็นนิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความช่วยเหลือในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามทฤษฎีของ พระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สำนักงานหลักระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

ผศ.ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์ ประธาน

รศ.ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือ ขอหนังสือราชการเพื่ออำนวยความสะดวกในการขอความร่วมมือจากเกษตรตำบล ที่อยู่ในสังกัดเกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม คอบแบบสอบถาม ในระหว่าง เดือนกุมภาพันธ์ 2534 เพื่อเป็นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณ ในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่พระคุณเจ้าจะโปรดให้แก่นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายสมพร บัวทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ที่ ทม 1007/0388

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

11 กุมภาพันธ์ 2534

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสงคราม

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายสมคิด เฟื่องอุดม เป็นนิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความช่วยเหลือในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามทฤษฎีของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สำนักงานหลักประกันสุขภาพในจังหวัดสมุทรสงคราม ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

ผศ.ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์ ประธาน

รศ.ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือ ขอหนังสือราชการเพื่ออำนวยความสะดวกในการขอความร่วมมือจากครูในขณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติงานพัฒนาชนบทระดับตำบล ที่อยู่ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสงคราม คอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2534 เพื่อเป็นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่พระคุณเจ้าจะโปรดให้แก่นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายสมพร บัวทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ที่ ทม 1007/0388

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

11 กุมภาพันธ์ 2534

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน พัฒนาการจังหวัดสมุทรสงคราม

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายสมคิด เฟื่องอุดม เป็นนิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความช่วยเหลือในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามทฤษฎีของ พระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม

ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

ผศ.ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์ ประธาน

รศ.ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือ ขอหนังสือราชการเพื่ออำนวยความสะดวกในการขอความร่วมมือจากพัฒนาการตำบล ที่อยู่ในสังกัดพัฒนาการจังหวัดสมุทรสงคราม - แบบสอบถาม ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2534 เพื่อเป็นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่พระคุณเจ้าจะโปรดให้แก่นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายสมพร บัวทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ที่ ทม 1007/0388

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

11 กุมภาพันธ์ 2534

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน สาธารณสุขจังหวัดสมุทรสงคราม

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายสมคิด เพ็งอุดม เป็นนิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความช่วยเหลือในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามทฤษฎีของ พระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สำนักงานหลักประกันสุขภาพในจังหวัดสมุทรสงคราม

ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

ผศ.ดร.เสาวนีย์ เลวลัย ประธาน

รศ.ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือ ขอหนังสือราชการเพื่ออำนวยความสะดวกในการขอความร่วมมือจากสาธารณสุขตำบล ที่อยู่ในสังกัดสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสงคราม ตอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2534 เพื่อเป็นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณ ในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่พระคุณเจ้าจะโปรดให้แก่นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายสมพร บัวทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ที่ ทม 1007/0355

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

5 กุมภาพันธ์ 2534

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน สาธารณสุขจังหวัดสมุทรสงคราม

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายสมคิด เพ็งอุดม เป็นนิสิตระดับปริญญาโท
วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามทฤษฎีของ
พระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สำนักงานหลักประกันสุขภาพในจังหวัดสมุทรสงคราม
ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

ผศ.ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์ ประธาน

รศ.ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือ ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณ
ในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่พระคุณเจ้าจะโปรดให้แก่นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายสมพร บัวทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ที่ ทม 1007/0358

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

5 กุมภาพันธ์ 2534

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน เกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายสมคิด เฝิงอุดม เป็นนิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามทฤษฎีของ พระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยในจังหวัดสมุทรสงคราม ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

ผศ.ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์ ประธาน

รศ.ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือ ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบถาม

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณ ในความช่วยเหลืออันเคราะห์ใด ๆ ที่พระคุณเจ้าจะโปรดให้แก่นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายสมพร บัวทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ที่ ทม 1007/0359

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

5 กุมภาพันธ์ 2534

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน พัฒนาการจังหวัดสมุทรสงคราม

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายสมคิด เพ็งอุดม เป็นนิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำ วิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามทรรศนะของ พระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สำนักงานหลักประกันสุขภาพในจังหวัดสมุทรสงคราม ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

ผศ.ดร.เสาวนีย์ เลวลย์ ประธาน

รศ.ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือ ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบถาม

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณ ในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่พระคุณเจ้าจะโปรดให้แก่บัณฑิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายสมพร บัวทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ที่ ทม 1007/0355

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

5 กุมภาพันธ์ 2534

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน ผู้อำนวยการกองศาสนศึกษา กรมศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายสมคิด เฟื่องอุ่ม เป็นนิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามทฤษฎีของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สำนักงานหลักกระทรวงมหาดไทยในจังหวัดสมุทรสงคราม

ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

ผศ.ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์ ประธาน

รศ.ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือ ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบถาวร

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่พระคุณเจ้าจะโปรดให้แก่นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายสมพร บัวทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ที่ ทม 1007/0353

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

5 กุมภาพันธ์ 2534

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสาคร

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นายสมคิด เพ็งอุดม เป็นนิสิตระดับปริญญาโท
วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความช่วยเหลือในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามทฤษฎีของ
พระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สภาระทรวงหลักระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม

ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

ผศ.ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์ ประธาน

รศ.ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ กรรมการ

สิ่งที่นิตยภัตขอความอนุเคราะห์ คือ ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบถาม

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณ
ในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่พระคุณเจ้าจะโปรดให้แก่นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายสมพร บัวทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ที่ พิเศษ

วัดเพชรสมุทรวรวิหาร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดสมุทรสงคราม

กุมภาพันธ์ 2534

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน

ด้วย นายสมคิด เพ็งอุดม เป็นนิสิตปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวก
ในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาทบทางของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนา
ชุมชน ตามทฤษฎีของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สักระทรวงหลัก ระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม"
ซึ่งผู้นี้มีความควบคุม ดูแล ของ

ผศ.ดร.เสาวนีย์ เลวลีย์ ประธาน

รศ.ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเจ้าอาวาสและพระลูกวัด 1 รูป ตอบแบบสอบถาม
ในเดือนมีนาคม 2534 เพื่อเป็นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านเจ้าอาวาสและพระลูกวัด
จะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม
ให้แก่นิสิตผู้ด้วย

จึงเรียนมาด้วยความนับถือ

(พระราชสมุทรเมธี)

เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม

โทร. 711289

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล นายสมคิด เพ็งอุดม
เกิดวันที่ 22 เมษายน พุทธศักราช 2491
สถานที่เกิด จังหวัดสมุทรสงคราม
สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 95/1 หมู่ 1 ต.บ้านปรก อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม 75000
ตำแหน่งหน้าที่การงาน อาจารย์ 1 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสงคราม

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2508 มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนอานาววิทย์ สมุทรสงคราม
- พ.ศ. 2510 นักเรียนจากทหารเรือ โรงเรียนสื่อสารทหารเรือ
- พ.ศ. 2514 ประกาศนียบัตรการศึกษา (ป.กศ.ต้น) วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
- พ.ศ. 2518 ประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูง (คณิตศาสตร์) วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
- พ.ศ. 2520 ประกาศนียบัตรพิเศษมัธยม (พ.ม.) กระทรวงศึกษาธิการ
- พ.ศ. 2524 คบ. (เกษตรศาสตร์) วิทยาลัยครูจันทระเกษม
- พ.ศ. 2535 กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ประวัติการทำงาน

- พ.ศ. 2510 กองทัศนศึกษา กรมสื่อสารทหารเรือ พระราชวังเดิม กรุงเทพฯ
- พ.ศ. 2511 พนักงานสื่อสาร เรือรบหลวงชุมพร กองเรือตรวจอ่าว กองเรือยุทธการ
- พ.ศ. 2514 โรงเรียนศิลปปารุง (สช.) ภาษีเจริญ กรุงเทพฯ
- พ.ศ. 2525 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดภูเก็ต
- พ.ศ. 2528 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสงคราม

การศึกษาทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ตามพระคัมภีร์ของพระสงฆ์
และเจ้าหน้าที่สำนักงานหลักระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม

บทคัดย่อ
ของ
สมคิด เพ็งอุดม

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่
มีนาคม 2535

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาภาระของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สักระทรวงหลัก ระดับตำบลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน และเพื่อเปรียบเทียบภาระของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สักระทรวงหลักระดับตำบลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ในกิจกรรม 5 ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ด้านสาธารณสุข ด้านสังคม และวัฒนธรรม และด้านการเมืองและการปกครอง จำแนกตามสภาพของกลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าอาวาส เกษตรตำบล พัฒนาการ พระลูกวัด ครู คปต. และสาธารณสุขตำบล

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ พระสงฆ์และเจ้าหน้าที่สักระทรวงหลักระดับตำบล ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 199 คน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าเอฟ และวิธีการของนิวแมน-คูลส์

ผลการวิจัยที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนรวมมีภาระเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านสังคมและวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก ด้านการเมืองและการปกครอง ด้านการศึกษาและด้านสาธารณสุขอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านเศรษฐกิจและอาชีพอยู่ในระดับน้อย

ผลการเปรียบเทียบภาระเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสภาพแตกต่างกัน มีภาระเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ และด้านการเมืองและการปกครอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านการศึกษาและด้านสาธารณสุขแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านสังคมและวัฒนธรรมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

A STUDY OF THE PRIEST'S ROLES IN COMMUNITY DEVELOPMENT AS PERCEIVED
BY THE PRIESTS AND THE TAMBOL OFFICIALS FROM THE FOUR PRINCIPAL
MINISTRIES IN CHANGWAT SANUT SONGKHRAM

AN ABTRACT

BY

SOMKID PHENGUDOM

Presented in partial fulfillment of the requirements for
the Master of Education degree in Adult Education
at Srinakharinwirot University

March 1992

The purposes of this study were to examine the perceptions of the priests and the Tambol officials from the Four Principal Ministries in Changwat Samut Songkhram toward the roles of the priest in community development, and to compare the perceptions between the priests and the Tambol officials from the Four Principal Ministries upon the roles of the priest in five areas of activities in community development. There were education, economic and career, public health, social and culture, and politics and administration. Sampling status was classified into groups : abbot, agricultural officials at Tambol level, development officials, novices, the teacher in the sub - district Councils, and public health officials at Tambol level.

The sample, draw by using the simple random sampling - technique Consisted of 199 priests and Tambol officials. Questionnaires were used for data collection. The data were analyzed by using percentage, means, standard deviations, F - test and Newman - Keuls method.

The finding of the study were follows :

1. Most of the roles of the priest in community development in Changwat Samut Songkram in the areas of social and culture were rated at high level while in the areas of politics and administration as well as education and public health were rated at moderate level and economic and career were low level.

2. The results of the comparative regarding the roles of the priest in community development as perceived by the samplings who were different status found that there were statistically significant difference in the areas of economic and career and politics and administration at the .01 level. There were statistically significant difference in the areas of education and public health at in the area of social and culture.